

www.caferilik.com

Eserin adı: Şefaât Üzerine
Yazan: M. Hadi ESEDÎ, Murtaza MUTAHHARÎ, Allame
TABATABAÎ
Hazırlayan: Kevser Yayıncılık
Yayınevi: Kevser
Telif Hakkı Saklıdır.

ŞEFAAT ÜZERİNE

M. Hadi ESEDÎ
Murtaza MUTAHHARÎ
Allâme M. Hüseyin TABATABAÎ

Hazırlayan
Kevser Yayıncılık

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....11

ŞEFAAT ÜZERİNE / ESEDÎ

ŞEFAATİN ANLAMI 16
KUR'ÂN'DA ŞEFAAT 18
Şefaati Reddeden Ayetlerin Anlamı 22
    1- Nimete Nankörlük Edenler 22
    2- Şeytanı İzleyenler 23
    3- Kıyamet Gününü Yalanlayanlar 24
    4- Dinlerini Oyun ve Eğlence Yerine Koyanlar 24
    5- Zalimler 24
    6- Müşrikler 25
HADİSLERDE ŞEFAAT 28
ŞEFAATLE İLGİLİ GÖRÜŞLER VE
ELEŞTİRİLER 36
Şefaitle İlgili Görüşler 36
Şefaitle İlgili Eleştiriler ve Cevapları 41
    Birinci Eleştiri: 41
    Cevap: 41
    İkinci Eleştiri: 46
    Cevap: 46
    Üçüncü Eleştiri: 49
    Cevap: 50
    Dördüncü Eleştiri: 51
    Cevap: 52
    Beşinci Eleştiri: 54

İçindekiler	7
Cevap:.....	55
Sonuç.....	56
DÜNYA İŞLERİNDE ŞEFAATİN ETKİSİ.....	62
Dünyevî İşlerde Dirilerden Şefaata Dilemek.....	62
Dünyevî İşlerde Ölülerden Şefaata Dilemek	64
İbn-i Teymiyye'nin Görüşü.....	64
ŞEFAAT EDEN, ŞEFAAT EDİLEN VE ŞEFAAT EDİLMEYEN KİMSELER	71
1- Şefaata Eden Kimseler.....	71
a) Peygamberler	73
b) Melekler	74
c) Müminler	75
Şefaatin Şartı.....	75
2- Şefaata Edilen Kimseler.....	78
a) Günahkâr Müminler	78
b) Cehenneme Girecek Olan Müminler	83
3- Şefaata Edilmeyen Kimseler	86
a) Kâfirler	86
b) Mürtetler.....	89
c) Müşrikler.....	89
d) Faiz Yiyenler.....	90
e) Allah ve Resulüne Karşı Gelenler	91
f) Yalanlayanlar ve Müstekbirler	91
g) Münafık Erkek ve Kadınlar	92
h) Kasıtlı Olarak Bir Mümini Öldürenler	93
i) Zalimler	93
j) Suçlular.....	93
k) Kötü İş Yapanlar.....	93
l) Tartıları Hafif Gelenler	94

ŞEFAAT ÜZERİNE / MUTAHHARÎ

ŞEFAAT	98
Ortaya Çıkan Sorun ve İtiraz	99
Hukuk Devletini Zayıflatan Etkenler.....	101
Şefaatin Türleri.....	104
Kanunun Etkisiz Bırakılması	105
Kanunun korunması ve Yürürlükte Tutulması	109
Önderlik Şefaati.....	110
Mağfiret Şefaati.....	116
Rahmetin Cazibesi.....	117
Arı Kılma, Temizleme İlkesi.....	118
Selâmet İlkesi.....	119
Kapsayıcı ve Genel Rahmet	120
Mağfiret ve Şefaât İlişkisi	121
Şefaatin Şartı	123
Şefaât Allah'a Mahsustur	126
Tevhit ve Velileri Vesile Kılma	129
İtirazların Cevabı	131

ŞEFAAT ÜZERİNE / TABATABAÎ

KUR'ÂN'DA ŞEFAAT	136
Şefaât Nedir?	139
Şefaâtle İlgili Problemler ve Yanıtları.....	142
Şefaât Edilen ve Şefaât Eden Kimseler	148
Kimler Hakkında Şefaât Edilecek?.....	148
Kimler Şefaât Edebilecek?	151
Şefaâtle İlgili İki Husus	152

İçindekiler	9
Şefaat Neyle İlgilidir?.....	152
Şefaat Ne Zaman Fayda Verir?	153
HADİSLER IŞIĞINDA ŞEFAAT	155
FELSEFÎ AÇIDAN ŞEFAAT	163
SOSYOLOJİK AÇIDAN ŞEFAAT.....	166

TAKDİM

Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Salât ve selâm varlıkların en üstünü Peygamberimiz Muhammed Mustafa'ya (s.a.a) ve O'nun tertemiz Ehlîbeyti'ne olsun.

Peygamber efendimizin (s.a.a) hayatta olduğu dönemde, onun varlığı itikadî konularda Müslümanlar arasında ihtilaf ve kargaşayı önemli ölçüde engelliyordu. O dönemde Ehli-kitab'ın Müslümanlar arasında yaydığı şüphelerin, ayetlerin yanlış anlaşılmasının ve algılanmasının fazla bir etkisi söz konusu değildi. Ancak Resul-i Ekrem'in (s.a.a) vefatından sonra durum farklıydı; özellikle gerçekleşen fetihler, İslâm coğrafyasındaki genişlemeler ve İslâm düşünürlerinin Fars ve Yunan felsefelerinden alıntılar yapması, kelâmî ve itikadî konularda ihtilafa davetiye çıkaran sebeplerden sadece birkaçıdır.

Bunun yanında, Peygamber efendimizin (s.a.a) vefatından sonra birçok Müslümanın tutkularına yenik düşmesi, araştırmalarda metodolojik yanılığa kapılmalar, daha elîm ve tehlike arz eden husus, Resulullah'ın (s.a.a) kendisinden sonra ilim mercii ve emaneti sayılan Ehlîbeyt'in tazyif ve terk edilmesi, artık

itikadî konularda ihtilafın baş göstermesini kaçınılmaz kılıyordu. O kadar ki bundan, ittifakla kabul edilen kelâmî konular bile payını almıştı.

Yukarıda sıralanan nedenlerden dolayı kelâmî konular arasında birtakım akidevî ihtilaflar çıktı. Bu da Müslümanların gerçek İslâm çizgisinden çıktığını ve dolayısıyla İslâmî düşünceyi anlayabilmek için Resul-i Ekrem'in (s.a.a) Kur'ân'dan sonra sarılmamızı emrettiği ikinci ağır emaneti olan Ehlibeyt'e müracaatta kusurumuzun sonucunun ne kadar ağır olduğunu gösteriyordu.

Kur'ân-ı Kerim'in açık ifadesi ve mütevatir hadislere dayanarak Müslümanlar arasında ittifakla kabul edilen şefaât konusu da, bu musibetten nasibini aldı ve birtakım eğri düşünceye sahip şüphecilerin bunu inkâr etmelerine ve ilgili ayet ve hadisleri mesnetsiz yorumlamalarıyla tartışmaya kalkışmalarına kadar ilerledi.

Bu yüzden İslâmî konularda insanlara ışık tutmayı yayın ilkesi hâline getiren **Kevser Yayıncılık** olarak, bu hususta da büyük İslâm âlimlerinin kaleme aldıkları eserlerini size sunarak bu alandaki görevimizi yerine getirmek istedik.

Bu kitapta ilkönce akademik çevrelerce tanınan Muham-med Hâdi ESEDÎ'nin konuyu genel olarak ele alıp değerlendirdiği makalesini, daha sonra Ustad Murtaza MUTAHHA-RÎ'nin konuyu "Adl-i İlâhî" çerçevesinde değerlendirdiği makalesini ve daha sonra da konuyu değerli ve eşsiz "**el-Mizân**" tefsirinde başlı başına daha geniş ve derinlemesine işlemiş olan Allâme TABATABAÎ'nin makalesini sırasıyla getirdik.

Şefaât konusuna farklı açılardan yaklaşan ve bu konuda hiçbir şüpheye yer bırakmayan bu eserin faydalı olması ümidiyle.

M. Hadi Esedî 13

Tevfik Allah'tandır.

ŞEFAAT ÜZERİNE

Muhammed Hadi ESEDÎ

Tercüme
Cafer BENDİDERYA

Tashih-Tatbik
Abbas KÂZİMİ

ŞEFAATİN ANLAMINI

Şefaât, sözlükte bir şeye bir mislini daha ekleyerek çift kılmak, tek olan bir şeyi bir başka şeyle birleştirmek anlamına gelir. Türevlerinin bütün kullanım yerlerinde bu anlam esas alınmıştır.¹

Şefaatin İslâmî literatürdeki anlamı da sözlük anlamıyla ilintili olarak, "kendisine şefaât götürülen makamdan birisinin yaptığı günah ve suçtan geçmesini

---

1- Şefaât, lügatta "şefea, şef'an" kökünden türemiştir. "Şefea's şeye şef'an" denilince bir şeye bir mislini daha ekleyerek çift kıldı ve ikili yaptı anlamına gelir. "Kane vitren şefeahu bi-aher" denilince, "Tekti onu başkasıyla birleştirdi" kastedilmektedir.

"Şûfia liyel eşhas" denildiğinde, "Gözüm zayıf olduğundan bir kişiyi iki kişi gördüm" anlamına gelir. Ve "şefea şefaaten li fulanın ila Rıza" veya "şefee şefaaten fiyhi ila Rıza" denildiğinde, "Rıza'dan ona yardım etmesini istedi" ve "şefea aleyhi bi'l-adave" denildiğinde ise, "Düşmanına karşı ona yardım etti ve düşmanıya muhalefet etti" anlamına gelir.

"Teşeffeâ lî ve ileyye bi-fulan" veya "fi fulan" denilince, "Benim şefaâtçi ve aracı olmamı istedi." anlamına gelir.

istemek"¹ veya "kendisine şefaata götürülen kimseden şefaata edilecek olan kimse hakkında bir şey istemek"tir.

Bu durumda Peygamber efendimizin (s.a.a) veya başkasının birine şefaata etmesi; onun için Allah'a dua etmesi, Allah'tan günahının bağışlanmasını ve dileklerinin giderilmesini istemesidir. Dolayısıyla şefaata bir nevi dua ve istektir.²

1- Bkz. Corcani'nin et-Ta'rifat adlı eseri, s.56. İbn-i Esir'in en-Nihayet-u Fî Garib-il Hadis adlı eseri, c.2, s.485. Ebu Beka'nın Kulliyat adlı eseri, s.536; bu son eserde şöyle geçer: "Bizce şefaata edilecek olan büyük günaha sahiptir."

2- Muhsin Emin Amilî'nin Keşf-ul İrtiyab adlı eseri, s.196

KUR'ÂN'DA ŞEFAAT

"Şefaât" kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de on sekiz surede yirmi beş ayette kullanılmıştır.

Bu ayetlerde geçen şefaât kelimesi, birinci ıstılahî anlamda yani günahkâr ve suçlulardan cezanın kaldırılmasını istemek anlamında kullanılmıştır.

Şefaât konusundaki ayetler içerik açısından iki kısım dır:

- 1- Şefaâtçileri sınırlandıran ayetler.
- 2- Şefaate ulaşacak ve ulaşmayacak kimseleri sınırlan-dıran ayetler.

Kur'ân-ı Kerim bu sınırlamayı, kişilerin dünya hayatındaki genel gidişat şekli esasına göre yapmaktadır.

Bu arada, "Kur'ân mutlak olarak şefaati reddetmektedir" diyenler de vardır. İşte biz bu bölümde bu görüş üzerinde duracağız.

Kur'ân-ı Kerim'de mutlak bir şekilde şefaati reddeden bir tek ayet bile yoktur. Şefaati reddeden ayetler

sadece, Kur'ân-ı Kerim'de vasıfları açıklanan belli bir grupla ilgilidir. Bu ayetlerde kesin olarak kâfir olan kimselerin tüm anlamıyla şefaatten mahrum olacakları açıklanmıştır.

Kur'ân-ı Kerim'de belli bir kesimin şefaate ulaşamayacağı vurgulandığı gibi "mümin" kapsamına giren diğer bir kesimin de şefaate ulaşacağı vurgulanmıştır. Örneğin:

"Dinlerini bir oyun ve eğlence (konusu) edinenleri ve dünya hayatı kendilerini mağrur kılanları bırak. Onunla (Kur'ân'la) (şunu) hatırlat ki, bir kişi, kendi yaptıklarıyla helâke düşmesin; (böylesinin) Allah'tan başka ne bir dostu, ne de bir şefaatchisi vardır; (amelinin elinden kurtulmak için) her türlü fidyeyi verse de ondan kabul edilmez..."¹

Bu ayette, dinlerini oyun, eğlence konusu edinen ve dünya hayatının kendilerini aldattığı kimselerin şefaate ulaşamayacakları açık bir şekilde vurgulanmıştır.

"Ey inananlar! Ne alışverişin, ne dostluğun ve ne de şefaatin olmadığı gün gelmeden önce, size verdiğimiz rızktan (Allah için) harcayın. Kâfirler, zalimlerin ta kendileridir."²

Allame Tabatabaî'nin de açıkladığı gibi, bu ayette sadece inananlara hitap edilmesine rağmen, şefaate mutlak olarak reddedilmemiş ve sadece kâfirlerin şefaatten mahrum kalacakları ifade edilmiştir. Bunu, "*Kâfirler, zalimlerin ta kendileridir.*" cümlesinden hareketle anlıyoruz.

1- En'âm, 70

2- Bakara, 254

Ayrıca bu ayet, Allah için infak etmemenin kâfirlerin özelliklerinden biri olduğuna dikkat çekerek inananlara hitaben, Allah yolunda infak etmemek küfür olduğu için infak etmekten çekinen kimsenin de şefaatten mahrum olacağını vurgulamaktadır.¹

Yukarıda geçen ayetler, şefaati inkâr edenlerin en çok kanıt olarak ileri sürdükleri ayetlerdir. Eğer ayetin devamında "*Kâfirler, zalimlerin ta kendileridir.*" ifadesi yer almasaydı, ayetin mutlak şekilde şefaatin olmadığına kanıt gösterilmesi doğru olurdu. Ancak ayette açık bir ifadeyle, Allah'ın kendilerine verdiği rızktan Allah yolunda infak etmeyenlerin kâfirlerden sayıldıkları için şefaate ulaşamayacakları belirtilmektedir.

Dolayısıyla, Kur'ân-ı Kerim'de şefaatin mutlak bir şekilde değil de şartlı olarak reddedildiğini ve şartın olumsuzlaşmasıyla şefaatin reddinin de olumsuzlaştırıldığını söylemek gerekir.

Kaldı ki, Kur'ân-ı Kerim'de şefaatin olacağını ifade eden birçok ayet vardır. Örneğin:

"İlle onun tevilini mi gözetiyorlar? Onun tevili geldiği (haber verdiği şeyler ortaya çıktığı) gün, önceden onu unutmuş olanlar derler ki: 'Doğrusu Rabbimizin elçileri gerçeği getirmiş. Şimdi bizim şefaathçilerimiz var mı ki, bize şefaath etsinler yahut tekrar geri döndürül(üp dünyaya gönderil)memiz mümkün mü ki, (orada eski) yaptıklarımızdan başkasını yapalım?' Onlar, kendilerini ziyana soktular ve uydukları şeyler, kendilerinden saptı, kaybolup gitti." 2

1- el-Mizan Tefsiri -Muhammed Hüseyin Tabatabaî- c.2, s.323

2- A'râf, 53

Bu ayetten, Allah'a iftira eden ve Kur'ân'ın tabirice *"kendilerini ziyana sokmaları"* nedeniyle kıyamet günü şefaatten mahrum olacak belli bir gruptan bahsedilmesine rağmen, şefaatin olduğunu ve onların kendilerine şafaat olunmasını istediklerini, fakat hiçbir zaman şefaate ulaşamayacakları anlaşılmaktadır.

"Yalnız Rahman'ın huzurunda söz almış olanlardan başkaları şafaat edemezler." ¹

"O gün Rahman'ın izin verip sözünden hoşlandığı kimseden başkasının şefaati fayda vermez." ²

"O'ndan başka (tanrı diye) yalvardıkları şeyler, şafaat (gücüne ve yetkisine) sahip değildir. Ancak bilerek hakka şahitlik edenler bunun dışındadır." ³

Bu ve benzeri birçok ayet açık bir ifadeyle kıyamet günü şefaatin olduğunu vurgulamaktadır; bu alanda söylenebilecek tek şey, Kur'ân-ı Kerim'in şafaat edecek kişiler için, *"Rahman'ın huzurunda söz almış olanlar"* veya *"Rahman'ın izin verip sözüne razı olduğu kimse"* ya da *"bilerek hakka şahitlik edenler"* gibi bazı sıfatlar saymış olmasıdır. Yüce Allah, bu üç sıfat ve diğer sıfatlara sahip olanlara yüce bir makam vermiş ve şafaat edilmelerine razı olduğu kimseler hakkında onlara şafaat etme gücü vermiştir.

Kısacası; şefaatin varlığı Kur'ân-ı Kerim'de açık bir şekilde ifade edilmiştir; fakat şafaat edenler ve haklarında şafaat edilenler sınırlandırılmış ve insanlardan bir grubunun şefaate erişmeyeceği belirtilmiştir.

1- Meryem, 87

2- Tâhâ, 109

3- Zuhruf, 86

Okuyucularımızın araştırmalarını kolaylaştırmak amacıyla yeri geldikçe üzerinde duracağımız şefaate ilgili a-yetleri sıralıyoruz:

Bakara, 48, 123, 254, 255. Nisâ, 85. A'râf, 53. En-biyâ, 28. şuarâ, 100. Müddessir, 48. En'âm, 51, 70, 94. Yûnus, 3, 18. Meryem, 87. Tâhâ, 109. Nisâ, 23. Zümer, 43, 44. Zuhruf, 86. Yâsîn, 23. Necm, 26. Fecr, 3. Mü'min, 18. Rûm, 13.

ŞEFAATİ REDDEDEN AYETLERİN ANLAMI

Şefaatin mutlak olarak reddedilmediğini ve birçok ayette şefaatin olduğunun açık bir şekilde ifade edildiğini ve yine bütün kâfirlerin şefaate ulaşmayacaklarını açıkladık. Kur'ân-ı Kerim'de bu kâfirlerin örnekleri açıklanmıştır.

Kur'ân-ı Kerim'de kâfirler çeşitli tabirlerle ifade edilmişler. Meselâ bir yerde; "*Önceden onu unutmuş olanlar*", bir yerde; "*Ceza gününü yalanlayanlar*" şeklinde ve bir başka yerde de nimete nankörlük edenler ve diğer birtakım özelliklerle tanıtılmışlardır:

1- Nimete Nankörlük Edenler

Bu hususta yüce Allah şöyle buyuruyor: "*Ey inananlar! Ne alişverişin, ne dostluğun ve ne de şefaatin olmadığı gün gelmeden önce, size verdiğimiz rızktan (Allah için) harcayın. Kâfirler, zalimlerin tâ kendileridir.*" ¹

Burada reddedilen, kâfirlerin şefaate ulaşmasıdır.

1- Bakara, 254

el-Mizan tefsirinde de bu ayetle ilgili olarak şöyle kaydedilmiştir: Yüce Allah'ın vermiş olduğu rızklardan infak etmekten sakınmak, küfür ve zulümdür. Bu ayetin son kısmı baş kısmıyla birlikte göz önünde bulundurulursa, Allah'ın kendilerine verdiği rızktan Allah yolunda infak etmeyenlerin kâfirlerden oldukları açıklık kazanır ve şüphesiz kâfirler de kıyamet günü şefaate ulaşamayacaklardır.

Dolayısıyla, ayetin akışından belli bir grubun şefaate ulaşmayacağı anlaşılmaktadır.

2- Şeytanı İzleyenler

Bu hususta yüce Allah şöyle buyuruyor: *"Önceden onu unutmuş olanlar derler ki: 'Doğrusu Rabbimizin elçileri gerçeği getirmiş. Şimdi bizim şefaathçilerimiz var mı ki, bize şefaath etsinler yahut tekrar geri döndürül(üp dünyaya gönderil)memiz mümkün mü ki, (orada eski) yaptıklarımızdan başkasını yapalım?' Onlar, kendilerini ziyana soktular ve uydurdukları şeyler, kendilerinden saptı, kaybolup gitti."* ¹

"Onlar ve azgınlar, tepe taklak oraya atılırlar. İblis'in bütün askerleri de. Onlar orada (putlarıyla) çekişerek derler ki: Vallahi biz apaçık bir sapıklık içinde imişiz! Çünkü sizi âlemlerin Rabbine eşit tutuyorduk. Bizi o suçlulardan başkası saptırmadı. Şimdi artık bizim ne şefaathçilerimiz var, ne de sıcak bir dostumuz..." ²

Yukarıda geçen bu iki ayetten, dini unutanlar, şeytana uyanlar ve azgınların şefaatten mahrum olacakla-

---

1- A'râf, 53

2- Şuarâ, 94-101

rı anlaşılmaktadır.

3- Kıyamet Gününü Yalanlayanlar

Yüce Allah, inkâr edenler hakkında şöyle buyurmaktadır: *"Ceza gününü yalanlardık. İşte böyle iken ölüm bi-ze gelip çattı. Artık onlara şefaâtçilerin şefaati fayda ver- mez..."* ¹

4- Dinlerini Oyun ve Eğlence Yerine Koyanlar

Yüce Allah, dinlerini oyun ve eğlence yerine koyanların kıyamet günündeki durumlarını şöyle açıklamaktadır:

"Dinlerini bir oyun ve eğlence (konusu) edinenleri ve dünya hayatı kendilerini mağrur kılanları bırak. Onunla (Kur'ân'la) (şunu) hatırlat ki, bir kişi, kendi yaptıklarıyla helâke düşmesin (böylesinin) Allah'tan başka ne bir dostu, ne de bir şefaâtçisi vardır; (amelinin elinden kurtulmak için) her türlü fidyeyi verse de ondan kabul edilmez. İşte onlar, kazandıklarının eline teslim edilmişlerdir. Onlar inkârlarından dolayı kaynar su içecekler ve onlara acı bir azap vardır!..." ²

5- Zalimler

Yüce Allah bu hususta şöyle buyuruyor: *"...Onları, yaklaşan güne karşı uyar. Zira (o gün) yürekler, ağızlara gelir, gönüller dertle dolar. Zalimlere ne yardımı dokunacak bir dost bulunur, ne de şefaati kabul edilecek bir şe-*

1- Müddesir, 46-48

2- En'âm, 70

faatçi." ¹

6- Müşrikler

Kur'ân-ı Kerim'de müşriklerin, Allah'tan başka tap-tıkları ortakların kendilerine faydası olmayacağı kıya-met günü, şefaât edenlerin şefaâatlerinden mahrum olacakları a-çıklanmıştır:

"Allah'ı bırakıp kendilerine ne zarar, ne de yarar ver-meyen şeylere tapıyorlar ve, 'Bunlar Allah katında bizim şefaâtçilerimizdir!' diyorlar. De ki: 'Allah'ın göklerde ve yerde bilmediği bir şeyi mi Allah'a haber veriyorsunuz?' O, onların koştukları ortaklardan uzak ve yücedir." ²

"(Allah'a) ortak (koştukları put)larından da kendileri-ne hiçbir şefaâtçi çıkmaz. O zaman ortaklarını inkâr eder-ler." ³

"Hani, içinizden gerçekten ortaklar olduklarını sandı-ğınız şefaâtçilerinizi şimdi yanınızda görmüyoruz! (Bakın işte) aranızdaki bağlar kesilmiş ve (şefaâtçi) sandığınız sizden kaybolup gitmiştir!" ⁴

"Yoksa Allah'tan başka şefaâtçiler mi edindiler? De ki: Onlar, hiçbir şeye malik olmayan ve düşünmeyen şey-ler olsalar da mı (onları şefaâtçi edineceksiniz?)" ⁵

"Ben O'ndan başka tanrı mı edineyim? Eğer Rahman (olan Allah), bana bir zarar dileyecek olsa, onların şefaati bana hiçbir fayda sağlamaz ve onlar beni kurtaramazlar."

1- Mü'min, 18

2- Yûnus, 18

3- Rûm, 13

4- En'âm, 94

5- Zümer, 43

Şefaati müşriklerden reddeden ayetler iki noktayı vurgulamaktadır:

1- Allah'a ortak koşulan put veya diğer şeyler, onlara inanan kimseye, kıyamet günü koştuğu şirk nedeniyle hak ettiği azapla ilgili olarak bir fayda vermez. Dolayısıyla bu ayetler, Allah'a koşulan ortakların şefaati etme gücünü reddetmektedir.

2- Allah'a ortak koşanlar, şefaati hak etmedikleri için şefaati edecek olanların şefaatinde mahrum olacaklardır.

Dolayısıyla yukarıda geçen ayetlerde tüm çeşitleriyle küfür ve şirkin şefaate engel olduğu ve kıyamet gününü kâfir ve müşrikin Allah'ın şefaati etmelerine izin verdiği kimselerden kendilerine şefaati için hiçbirini bulamayacağı ifade edilmiştir.

İşte buradan anlaşılıyor ki, Kur'ân-ı Kerim'de şefaati mutlak olarak reddedilmemiş, sadece özellikleri ve durum-rumları belirtilen belli bir kesimden reddedilmiştir.

HADİSLERDE ŞEFAAT

Şefaât konusu, tartışma konusu olan diğêr inançsal meselelerden farklıdır. Çünkü şefaât konusu Kur'ân-ı Ke-rim'de açık ve net tabirlerle kaydedildiğı gibi Resulullah (s.a.a) ve Ehlibeyt'ten nakledilen hadislerde de aynı açıklık ve netlikte beyan edilmiştir. Örneğın:

1- Cabir b. Abdullah'tan, Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğı rivayet edilir: *"Bana, benden öncekilere verilmeyen beş şey verilmiştir... ve bana, benden önceki hiçbir peygambere verilmeyen şefaât verilmiştir..."*¹

2- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *"Kim benim için vesile isterse, şefaate ulaşır."*²

3- Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki: *"Benim şefaâtim, ümmetimden büyük günahlar işleyenlere ulaşacaktır."*³

1- Sünen-i Nesaî, s.211. Sahih-i Buhari, c.1, s.86-113

2- Sünen-i Nesaî,c.2, s.26

3- Men La Yahzuruh-ul Fakih, c.3, s.376

4- Peygamber efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *"Şefa'at edin ki, şefa'at edilesiniz ve yüce Allah Peygamberinin diliyle istediğini yapsın."*¹

5- Enes b. Malik Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakle-
der: *"Cennette ilk şefa'at edecek olan benim."*²

6- Kâ'b b. Ahbar ve Ebu Hüreyre Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakle-
derler: *"Her peygamberin ettiği bir duası var; ben ise duamı, kıyamet günü ümmetime şefa'at etmek için saklamak istiyorum."*³

7- Ebu Nazre'den rivayet edilmiştir ki: İbn-i Abbas Basra'da minberin üzerinde bize Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu açıkladı: *"Her peygamberin dünyada gerçekleşen bir duası vardır; ben ise duamı, ümmetime şefa'at için sakladım. Ben kıyamet günü Adem oğullarının efendisiyim... Sonra denilecek ki başını kaldı-
r; söyle, kabul edilsin; iste, verilsin; şefa'at et, şefa'atin kabul edilsin."* Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: *"Bunun üzerine ben başımı kaldırıp diyeceğim ki: 'Ey Rabbim! Ümmetim! Ümmetim!' Bunun üzerine bana; 'Kalbinde şu ve şu olanları cehennemden çıkar' denilecek; ben de onları dışarı çıkaracağım."*⁴

8- İbn-i Abbas Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakle-
der: *"Bana, benden önceki hiçbir peygambere verilmeyen beş şey verilmiştir ve ben bunları onlara karşı övünmek için söylemiyorum:*

1- Sünen-i Nesai, c.5, 87

2- Sahih-i Müslim, c.1, s.130

3- Sahih-i Müslim, c.1, s.130-132. Sahih-i Buhari, c.7, s.145 ve c.8, s.193. Müsned-i Ahmed, c.2, s.313, 396

4- Hadisin tamamı için bkz. Müsned-i Ahmed, c.1, s.295-296

1) Ben siyahıyla, beyazıyla bütün insanlar için gönderildim.

2) Düşmanın bir aylık mesafeden korkuya kapılmasıyla yardım edildim.

3) Benden önce hiç kimseye helal edilmeyen ganimetler bana helal edildi.

4) Yeryüzü benim için secde yeri ve tertemiz kılındı.

5) Bana şefaât verildi; onu ümmetim için erteledim ve şefaâtim ancak Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayana ulaşacaktır."¹

9- Abdullah b. Amr b. As Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakleder: "Birisinin ezan okuduğunu duyduğunuzda onun söylediklerini tekrarlayın. Sonra bana rahmet dileğinde bulunun; kim bana rahmet dileğinde bulunursa, bunun karşılığında Allah ona on kez rahmet eyler ve sonra benim için vesile isteyin; bu, cennette Allah'ın özel kullarından birine yakışan bir makamdır ve ben Allah'ın o kulu olmayı arzuluyorum; öyleyse kim benim için vesile isterse, şefaate ulaşır."²

10- Ebu Hüreyre, Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakleder: "Belki böylece Rabbin seni, makam-ı mahmuda (ö-vülmüş bir makama) ulaştırır."³ buyruğundan maksat, şefaattir."⁴

11- Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor: "Benden sonra ümmetimin karşılaştığı şeyi gördüm... Bunun

---

1- Müsned-i Ahmed, c.1, s.301

2- Müsned-i Ahmed, c.2, s.168

3- İsrâ, 79

4- Müsned-i Ahmed, c.2, s.444

*üzerine, (Rabbimden) kıyamet günü onlar hakkında şefaata etmeye sahip olmayı istedim ve bu isteğim verildi."*¹

12- Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki: *"Ümmetimden 'cehennemlikler' denilen bir grup benim şefaetimle ateşten dışarı çıkacak."*²

13- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *"İnşaallah, benim şefaetim Allah'a bir şeyi ortak koşmayarak ölen kimseye ulaşacaktır."*³

14- Hz. Ali'den (a.s) şöyle nakledilmektedir: *"Bizim şefaetimiz var; bizi sevenlerin de şefaati vardır."*⁴

15- İmam Zeynelabidin (a.s) bir duasında buyuruyor ki: *"Allah'ım! Muhammed ve Ehlibeyti'ne rahmet eyle, kurucusu olduğu dini yücelt, delilini (Kur'ân'ı) ulula, terazisini ağırlaştır ve şefaatinin kabul buyur."*⁵

16- Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki: *"Ey Abdulmuttalip oğulları! Sadaka bana ve size helâl değildir; fakat bana şefaata vaadi verilmiştir."*⁶

17- İmam Zeynelabidin (a.s) yine bir duasında şöyle buyuruyor: *"Allah'ım!... Bağışın ve keremin hürmetine bana şefkatli ol, benim fasit olan yönümü ıslah et, benim salih amelimi kabul buyur, Muhammed ve Ehlibeyti'nin şefaatinin benim hakkımda kabul et, duamı*

1- Müsned-i Ahmed, c.6, s.428

2- Sünen-i Tirmizi, c.4, s.114. Sünen-i İbn-i Mace, c.2, s.1443

3- Müsned-i Ahmed, c.2, s.426

4- Emali -Şeyh Saduk- s.291

5- Sahife-i Seccadiye, 42. dua

6- el-Kâfi -Kuleyni- c.4, s.58

icabet et, niyaz ve yakarışıma merhamet et... "1

18- İmam Sadık'tan (a.s) şöyle nakledilir: "*Mümin iki kısımdır: Birisi, yüce Allah'ın kendisi için koştığı şartlara Allah rızası için vefa eder; böyle bir kişi peygamberlerle, siddıklarla, şehitlerle ve salihlerle birlikte olur; onlar ne güzel arkadaşlırlar! Böyle birisi şefaât eder, ona şefaât edilmez. Böyle birisini dünya ve ahiret dehşeti sarmaz. Diğerinin ise ayağı sürçer; böyle birisi bitkisi yeni yeşeren tarlanın otu gibidir; her durumda rüzgar onu sarsar; dünya ve ahiret dehşeti onu kapsar ve ona şefaât edilir; bu da hayır üzeredir."*²

19- Ebu Hamza Sumali, İmam Zeynelabidin'den (a.s) şöyle nakleder: "Peygamber efendimiz Arafat'ta güneş bat- mak üzereyken Bilal'a, 'Ey Bilal! İnsanlara susmalarını söyle.' diye buyurdu. Halk susunca Resulullah şöyle buyurdu: "*Rabbimiz bugün (Arafe günü) size lütufta bulunmuştur, iyilerinizi bağışlamıştır, iyilerinizi günahkârlarınız hakkında şefaâtçi kılmıştır; öyleyse bağışlanmış olarak dağılın."*

Bir başka kanalla da, Resulullah'ın (s.a.a) bu sözün devamında şöyle buyurduğu nakledilmiştir: "*Ancak üzerinde kul hakları olanlar hariç; Allah adildir; zayıfın hakkını güçlüden alır."* Resulullah (s.a.a) Meş'ar'de bulunduğu gece sürekli Rabbiyle münacat eder, üzerinde kul hakları olanlar için dua ederdi. Resulullah Meş'ar'de vakfe edince, Bilal'a; 'Ey Bilal! İnsanlara susmalarını söyle' diye buyurdu. İnsanlar susunca şöyle buyurdu: "*Rabbimiz bugün size ihsanda bulunmuştur,*

1- Sahife-i Seccadiye, c.2, s.282; Muhakkıka basımı.

2- el-Kâfi -Kuleyni- c.2, s.248

*sizin iyilerinizi bağışlamıştır, iyilerinizi günahkârlarınız hakkında şefaathçi kılmıştır; -öyleyse bağışlanmış olarak dağılın.- Üzerinde kul hakları olanlar için kendi kâtından hak sahiplerini razı edeceğine kefil olmuştur."*¹

20- Emir-ül Müminin Ali (a.s) Kur'ân'ın fazileti hakkında şöyle buyurmuştur: *"Doğrusu insanlar yüce Allah'a Kur'ân'la yöneldikleri gibi hiçbir şeyle yönelemezler. Bilin ki, Kur'ân şefaati kabul edilen bir şefaathçidir; onaylanan bir konuşandır; kıyamet günü Kur'ân kime şefaath ederse, şefaati kabul edilir."*²

Bu ve benzeri birçok hadisten şefaath meselesinin ilk dönem Müslümanlarla birlikte ortaya çıktığı, onların kültür ve İslâmî inançlarının bir parçası olduğu ve bu hususta hiçbir şüphe olmadığı, Resulullah (s.a.a) ve Ehlibeyt İmamlarının (onlara selâm olsun) bunu iman ve inancın bir gereği olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Müslümanların kıyamet günü o hazretten kendilerine şefaath etmesini istemeyi önemsediklerini gösteren deliller vardır. Bu konuda Enes b. Malik'ten ve o da babasından şöyle nakledilir: *"Resulullah'tan (s.a.a) kıyamet günü bana şefaath etmesini istedim, o hazret, 'şefaath edeceğim' buyurdu. Bunun üzerine, 'Ya Resulallah, seni nerede arayayım?' diye sordum. O hazret 'İlk olarak beni sırat köprüsünde ara.' buyurdu."*³

Metn-ul Vâsitiyye'de şöyle geçer: *"Cennetin kapısını açacak ilk kişi Hz. Muhammed'dir ve cennete girecek*

1- el-Kâfi, c.4, s.258

2- Nehc-ül Belâğa, 176. hutbe

3- Sünen-i Tirmizi, c.4, s.621, Sıfât-ul Kıyamet kitabı, 9. bab

ilk ümmet ise onun ümmetidir. Kıyamet günü Hz. Muhammed (s.a.a) üç yerde şefaât edecektir:

"Birincisi Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa b. Meryem şefaatten döndükten sonra sıra kendisine gelince, mahşerde duranlara şefaât edecektir."

"İkincisi cennet ehlinin cennete girmeleri için şefaât edecektir; bu iki şefaât sadece o hazrete hastır."

"Üçüncü şefaât ise cehennemi hak edenlere edeceği şefaattir; Hz. Muhammed (s.a.a) dışında diğer peygamberler, sıddıklar ve diğerleri de böyle bir şefaatte bulunabilecekler; onlar, cehennemi hak edenlerin cehenneme girmemeleri için ve cehenneme girenlerin de cehennemden çıkmaları için şefaât edecekler."¹

Halebi'nin "Siret-un Nebeviye" adlı kitabında ise şöyle geçer: Ebubekir, Resulullah'ın (s.a.a) vefatından sonra gelip hazretin yüzündeki örtüyü açtı ve kendisini o hazretin üzerine atarak şöyle dedi: "Anam-babam sana feda olsun! Sen hayatında da güzeldin, öldüğünde de güzelsin. Ey Muhammed! Rabbinin yanında bizi hatırla; biz de senin yanında olalım."²

1- Metn-ul Akidet-il Vasitiyye -İbn-i Teymiye- 58-59, Arabistan Mektebet-us Sevani basımı

2 - Siret-un Nebeviye -Halebi- c.3, s.474

ŞEFAATLE İLGİLİ GÖRÜŞLER VE ELEŞTİRİLER

İslâm ulemasının büyük çoğunluğu, şefaatin aslı ve müminlere ulaşacağı hususunda ittifak etmiştir. Tartışma, şefaât kavramının kapsamıyla ilgili olarak yapılmıştır. Yi-ne fırka ve mezhep imamlarının çoğu şefaatin zarar ve azabı gidermede faydalı olduğu hususunda görüş birliği içerisinde olduklarıdır.

ŞEFAATLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

1- Şeyh Müfid Muhammed b. Nû'man Akberi (d:413 h.) "Evail-ül Makalat" adlı eserinde şöyle der: "İmamiye Şia'sı Hz. Resulullah'ın (s.a.a) kıyamet günü ümmetinden büyük günahlar işleyen bir gruba şefaât edeceği; Hz. Ali (a.s) ve diğer Ehlibeyt İmamlarının (hepsine selâm olsun) kendi izleyicilerinden bir gruba şefaât edecekleri ve yüce Allah'ın onların şefaatiyle birçok günahkârı kurtaracağı hususunda ittifak etmiştir."

Başka bir yerde de diyor ki: "İyi bir mümin, günahkâr mümin arkadaşına şefaati edecek, onun bu şefaati arkadaşına faydalı olacak ve Allah onun şefaati kabul edecektir. Az bir grubu dışında İmamiye Şia'sı bu konuda ittifak etmiştir."¹

2- Şeyh Muhammed b. Hasan Tusî (d:460 h.) "et-Tib-yan" adlı tefsirinde der ki: "Bizce şefaati, fazladan bir yarar ulaştırmadan zararı engelleyecek, Resulullah (s.a.a) müminlere şefaati edecek, Allah Teâla da onun şefaati kabul ederek azabı hak eden sırat ehlinde azabı düşürecek; bu konuda Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet edilmiştir: *Şefaati, ümmetimden büyük günahlar işleyenler için sakladım.*"

"Bizce şefaati, Resulullah (s.a.a) ve ashabından bir çoğu için ve yine Ehlibeit İmamlarıyla (hepsine selâm olsun) birçok salih müminler için sabittir..."²

3- Allame Muhakkık Fazl b. Hasan b. Tabersi (d:548 h.) "Mecma-ul Beyan" tefsirinde der ki: "Bizce şefaati, Resulullah (s.a.a) ve seçkin ashabi, tertemiz Ehlibeit'inden olan imamlar ve salih müminler için sabittir; Allah onların şefaatiyle birçok günahkârı kurtaracaktır..."³

4- Allame Muhammed Bâkır Meclisî (d:1110 h.) "Bi-har-ül Envar" adlı hadis mecmuasında der ki: "Şefaatin di-nin zarurî (tartışma götürmez) konularından olduğu, Resulullah'ın kıyamet günü kendi ümmetine ve

---

1- Evail-ul Mekalat fil Mezahib-i ve'l Muhtarat -Şeyh Müfid-s.29, Mehdi Muhakkık incelemesi.

2- et-Tibyan Tefsiri, -Şeyh Tusi- s.213-214

3- Mecma-ul Beyan fi Tefsir-il Kur'ân -Şeyh Tabersi- s.103

hatta diğ er üm-metlere şefaât edeceğ i hususunda Müslümanlar arasında ihtilaf yoktur. Ancak şefaatin anlamı, etkileri veya sevapların artmasına mı, yoksa günahkârların günahlarının düş -mesine mi sebep olacağı konusunda ihtilaf vardır."

"Ş ia, şefaatin büyük günahları işleyenlerden azabı düşürdüğü görüşünü savunmakta ve şefaatin sadece Resulul- lah'la (s.a.a) ve ondan sonraki İmamlarla (onlara selâm ol- sun) sınırlı olmadığına, yüce Allah'ın izniyle salihlerin de şefaât edeceklerine inanmaktadır..."¹

Buraya kadar şefaatin anlamı ve sınırları konusunda İmamiye Şia'sı ulemasının görüşlerinden birkaç örnek sun- duk. Diğ er İslâm fırkaları uleması da şefaatin varlığını ve şefaât inancını itiraf etmişlerdir. İşte onların görüş ve sözlerinden birkaç örnek:

1- Mâturidî Semerkandî (d:333 h.), "*O gün kimse- den şefaât kabul edilmez...*" ² ve "*(Allah'ın) razı olduğundan başkasına şefaât edemezler.*" ³ ayetlerinin tefsirinde şöyle der: "Her ne kadar birinci ayet şefaati reddediyorsa da, ancak -Enbiyâ suresinin 28. ayetine işaret ederek- bu ayet, İslâm'da kabul edilecek şefaatin olduğunu vurgulamaktadır."⁴

2- Ebu Hafs Nesefî (d:538 h.) meşhur "Akaid-un Nesefiye" adlı kitabında diyor ki: "Mustafiz (sayıları çok

---

1- Bihar-ul Envar -Allame Meclisî- c.8, s.29-63

2- Bakara, 48

3- Enbiyâ, 28

4- Tevilat-u Ehl-is Sünne -Ebu Mensur Maturidi Semerkandi- s.148

olan) hadisler gereğince, Resulullah (s.a.a) ve iyi kişilerin şefaate edebilecekleri sabittir."¹

3- Nasirüddin Ahmed b. Muhammed b. Munir İskenderî el-Malikî, "İntisaf" adlı eserinde der ki: "Şefaati inkâr eden şefaate ulaşmamaya layıktır. Ancak şefaate inanıp o- nu doğrulayan Ehlisünnet'tir. Onlar Allah'ın rahmetini u- mar ve şefaatin günahkâr müminlere ulaşacağına ve şefaatin onlar için ertelendiğine inanırlar..."²

4- Kadı Ayaz b. Musa (d:544 h.) şöyle der: "Ehlisünnet, net ayetler ve doğru hadislere dayanarak akî ve naklî açıdan şefaatin varlığına ve olabirliğine inanır. Tümü tevâtür haddine ulaşan hadisler, ahirette mümin günahkârlar için şefaatin olacağı doğrultusundadır. Ehlisünnet'in selef-i salihî ve onlardan sonra gelenlerin tümü, şefaatin varlığında icmâ (ittifak) etmişlerdir..."³

İslâm ulemasının birçoğu şefaatin varlığını vurgulamışlardır. Fakat kitabımızda onların hepsine değinmemiz mümkün olmadığından şimdilik bu kadarıyla yetiniyoruz.

Buraya kadar söz konusu edilen şeylerden şu sonuç ortaya çıkar: Şefaate kelimesinin anlamında görüş farklılıkları olmasına rağmen bu inanç -Kur'ân-ı Kerim'in sarîh ayetlerine, Peygamberimiz Hz. Muhammed'-

---

1- Akaid-un Nesefiye -Ebu Hafs-i Nesefî- s.148

2- "İntisaf fi mâ tezemmenet-hul Keşşaf'u min'el İ'tizal" Nasirüddin İskenderî el-Malikî, -Keşşaf'ın haşiyesinde basılmıştır- c.1, s.214

3- Sahih-i Müslim'in Şerhi'nden naklen -Nevevi-, c.3, s.35

den (s.a.a) ve Ehlibeyt İmamlarından nakledilen hadis-
lere dayanılarak- İslâm fırkalarının çoğu tarafından
kabul edilmiştir.

Ancak, Mütezile fırkası şefaati reddederek bu ko-
nuda münakaşa etmişlerdir. Mütezile'nin ileri gelenle-
rinden biri olan Ebu Hasan Hayyat, "*Üzerine azap keli-
mesi hak olana ne dersin? Sen mi ateşte bulunanı kurtar-
racaksın?...*"¹ a-yetinin tefsirinde diyor ki: "Bu ayet açık
bir şekilde, Resulullah'ın (s.a.a), azabı hak eden birisi-
ni cehennemden çıkaramayacağını vurguluyor..."

Şeyh Müfid (r.a) bu görüşün reddinde şöyle diyor:
"Şefaatin varlığını savunanlar Resulullah'ın (s.a.a) ce-
hennemi hak edenleri cehennemden kurtaracağını
iddia etmiyorlar; aksine onları, yüce Allah'ın
Resulullah'a (s.a.a) ve onun tertemiz Ehlibeyti'ne ik-
ramda bulunarak cehennemden kurtaracağını savunu-
yorlar."

"Ayrıca müfessirler, '*Üzerine azap kelimesi hak olan*'
ifadesinden maksadın kâfirlerin olduğunu ve
Resulullah'ın (s.a.a.) onlara şefaât etmeyeceğini
vurguluyorlar."²

Buradan, yukarıdaki ayetle şefaatin reddi için geti-
rilen delilin ne kadar isabetsiz olduğu anlaşılmaktadır.

1- Zümer, 19

2- eş-Şiat-u Beyn-el Eşaire ve'l Mütezile -Hasenî diye meşhur
olan Haşim'in eseridir-, s.212-213; Fusul-ul Muhtare, s.50'den
naklen.

ŞEFAATLE İLGİLİ ELEŞTİRİLER VE CEVAPLARI

Müslümanlar arasında kelâmî meselelerin gelişmesi, bazı kavramlar çerçevesinde tartışmalara yol açmıştır. Bu tartışmalardan biri, şefaath meselesine yöneltilen eleştirilerdir. Bu eleştiriler genellikle şefaath kavramına ters düşen bütün İslâm fırkalarının kabul ettiği sabit ilkelerden kaynaklanmaktadır. Biz burada şefaath inancına yöneltilen bu eleştirilerin en önemlilerinden bazılarına değineceğiz ve daha sonra açık delillerle bu eleştirilerin yersiz olduğunu açıklayacağız:

Birinci Eleştiri:

İnanan bir kişinin işlediği günahın aynısını kâfir de işlemektedir ve yüce Allah kullarının amellerinin karşılığı olarak cezalandırma ve mükâfatlandırma sünnetini bırakmıştır.

Bu durumda, şefaath vasıtasıyla günahkâr inananlardan cezalandırmayı kaldırmak ve günahkâr kâfirleri cezalandırmak yüce Allah'ın adaletiyle çelişmektedir; oysa yüce Allah bundan münezzehtir ve yücedir.

Bu eleştiriye, günah bir olmasına rağmen cezalandırmada çifte standart eleştirisi ismini verebiliriz.

Cevap:

Bu soruyu cevaplandırmadan önce şunu bilmemiz gerekir ki, acaba inananla kâfirin günahı bir midir? Acaba yüce Allah'ın günahkâr inanan hakkında şefaath edenlerin şefaathini kabul etmesi ve kâfiri bundan mahrum bırakması cezalandırmada çifte standart mıdır?

Şüphesiz günah, kimin tarafından işlenirse işlensin, kime karşı yapılırsa yapılsın, kınanma ve cezalandırılmayı gerektirir; nitekim kim itaat ederse ve kime karşı itaat ederse etsin, övülme ve mükâfatlandırılmayı gerektirir. Aksi durumda itaat edenle etmeyen arasında hiçbir fark kalmaz.

Ancak yüce Allah, bu ikisinin, inanan birisinden olmasıyla kâfir birisinden olması arasında fark gözetmiştir -konumuz şimdilik günah üzerindedir-. Dolayısıyla günah-kâr müminler için tövbe kapısının yanı sıra şefaati bırakmıştır.

Fakat kâfirlerin şefaate ulaşmaları veya günahlarından dolayı yaptıkları tövbenin kabul olması tam anlamıyla yüce Allah'a inanmalarına bağlıdır. Nitekim iyi ameller de böyledir; kâfirler eğer Allah'a iman etmezlerse, hiçbir zaman iyi amellerinden dolayı mükâfatlandırılmazlar.

Meselâ, her ne kadar kâfir biriyle inanan birinin "yalan"ı aynıysa da ancak hüküm bakımından kâfirle inananın yalanı farklıdır. Mevlâ tarafından yalanın günah olmasıyla ilgili olarak bize ulaşan deliller, kâfirle inanan arasında fark gözetmiştir.

Gerçekte bu eleştiri günahın bir olduğu sanısından kaynaklanmaktadır. Oysa günah, işleyen kişilere göre değişir. İşte bu açıdan Mevlâ tarafından bırakılan hüküm de değişebilir.

Kıyamet günü mekânlar ayırır; inananlar bir yerdedir, kâfirler ise başka bir yerde. Kâfirler, dünya hayatında Allah'a inanmayan veya ibadette başkasını O'na ortak koşanlardır. İşte bunlar ayetlerin açık ifadesine

göre şefaate ulaşmayacaklardır:

"...Yoksa Allah'tan başka şefaathiler mi edindiler? De ki; onlar, hiçbir şeye malik olmayan ve düşünmeyen şeyler olsalar da mı (onları şefaathiler edineceksiniz)?" ¹

"...Kâfirlerin dostları da tağuttur. (O da) onları aydınlıktan karanlıklara çıkarır. Onlar ateş ehlidir, orada ebedi kalacaklar..." ²

Açıktır ki, ateşte ebedi kalmak şefaath kavramıyla ilişmektedir. Konuyla ilgili başka ayetler de örnek gösterilebilir.

Yüce Allah'ın müminlere ve kâfirlere amellerinin karşılığını verme sünneti sadece O'na has bir şeydir. İnananları mükâfatlandırma vaadi ve kâfirlerle müşrikleri cezalandırmayla korkutması, değişmeyecek sabit bir şeydir. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'de kıyamet günü kâfirlerin şefaate ulaşma fırsatı olduğuna delalet eden hiçbir ayet yoktur; aksine, ayetler, kâfirlerin ebedi olarak cehennemde kalacağını ifade etmektedirler.

İşte bu nedenle kıyamet günü kâfirlerin şefaatten mahrum olmaları, Allah'ın hükmüne aykırı davranması anlamına gelmez; aksine bu, yüce Allah'ın peygamberler ve elçiler vasıtasıyla kâfirlere haber verdiği müjdenin gerçekleşmesidir.

Fakat inanan kişiye tövbe kapısı açılmıştır. İnanan kişi günah işlediğinde bazen tövbe eder; işlediği amele pişman olmasıyla ve dolayısıyla peşinden o günahı terk edip bir daha ona dönmeye karar vermesiyle tövbe-

---

1- Zümer, 43

2- Bakara, 257

si gerçekleşmiş olur. Çünkü günah işlemeye pişman olmak bir daha günaha dönmemeyi gerektirir. Aksi durumda günaha dön-mek günah işlemeye ısrar etmek anlamına gelir.

Dolayısıyla eğer böyle birisi günahkâr olarak ölürse, yüce Allah inananlara vaat etmiş olduğu şefaate onu bağışlayabilir. Binaenaleyh, günahkâr inananlar hakkında şe-faatin kabul edilişi ve kâfirler hakkında ise kabul edilmeyişi, peygamberler ve elçiler vasıtasıyla verilen vaadin gerçekleşmesidir.

Şimdi her iki vaat için Kur'ân-ı Kerim'den örnekler verelim: *"Ama ayetlerimizi inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüş olanlar, işte Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onların üstünedir. Ebediyen lânet içinde kalırlar. Ne kendilerinden azap hafifletilir, ne de onlara fırsat verilir..."*¹

*"...Sizden kim dininden döner ve kâfir olarak ölürse, işte onların bütün yaptıkları dünyada da, ahirette de boşa çıkarılmıştır ve onlar ateş ehlidir, orada sürekli kalacaklardır..."*²

Bu iki ayet, kâfir olarak ölen kişinin ebedi olarak ateşte kalacağına dair Allah'ın vaadini bildiriyor ve açığıdır ki, ebedi olarak ateşte kalmak şefaât kavramıyla tamamen çelişmektedir.

"Allah'ın kabulünü üzerine aldığı tövbe, ancak bilgisizlikle (inat vb. şeye dayalı olmaksızın) kötülük yapanlar ve sonra yakın zamanda (ahiret ve ölüm alâmetleri belirinceye kadar ihmalkârlık etmeyip) tövbe edenler içindir.

1- Bakara, 161-162

2- Bakara, 217

İşte Allah'ın rahmetiyle onlara dönüp tövbelerini kabul ettiği kimseler bunlardır. Allah (her şeyi) bilendir, hikmet sahibidir." 1

"Kim yaptığı haksızlıktan sonra tövbe eder ve düzeltirse, şüphesiz Allah rahmetiyle ona döner, tövbesini kabul eder. Çünkü Allah, bağışlayandır, esirgeyendir." 2 Tövbeyle ilgili daha birçok ayet örnek gösterilebilir.

Bu örneklerden sonra yukarıdaki eleştiriye reddiye olarak diyoruz ki, cezalandırmada çifte standart, günahdaki çifte duruma uygun olarak sergilenmiştir ve bu eleştiriye verilen cevabı, bu ikisinin işlediği günahın bir olmadığı sözüyle özetliyoruz. Yüce Allah tâ başından beri kendisine inananla inanmayanın işlediği günaha farklı muamele edeceğini bildirmiştir.

Bu esasa göre Allah'a inanmayan ahirette şefaatten mahrum olacak, O'na inanan ise şefaate ulaşacaktır; nitekim O'na inanan, günahlarından tövbe edecek olursa tövbesi de kabul olur. Ahirette bunların her birinin ceza ve mükâfatı, peygamberler ve onların vasileri aracılığıyla in-sanlara bildirdiği ilkelere uygun olacaktır.

Resulullah'tan (s.a.a) şefaatin Allah'a ortak koşana ulaşmayacağı ve onun ancak Allah'a ortak koşmayanlara ulaşacağı rivayet edilmiştir.

Ebuzer'den şöyle rivayet edilir: "Resulullah'ın bir gece sabaha kadar namaz kıldığını ve namazda süreklili, 'Eğer onlara azap edersen, onlar senin kullarıdır (dilediğini yaparsın), eğer onları bağışlarsan, şüphesiz sen

---

1- Nisâ, 17

2- Mâide, 39

daima üstünsün, hikmet sahibisin!"¹ ayetini okuduğunu; hatta rükû ve secdelerde bile bunu tekrarladığını gördüm. Bunun üzerine, 'Ya Resulullah! Neden sürekli bu ayeti okuyorsunuz; hatta rükû ve secdelerde bile onu tekrarlıyorsunuz?' diye sordum. O hazret; '*...Ben Rabbimden ümmetime şefaât etmeyi istedim. O da bunu bana verdi. Şefaâtım, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayana ulaşacaktır inşaallah.*' buyurdu."²

Bir başka hadiste Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğu rivayet edilir: "*Şefaâtım, halis niyetle 'Allah'tan başka ilâh yoktur' deyip kalbi dilini ve dili de kalbini doğrulayana ulaşacaktır...*"³

İkinci Eleştiri:

Yüce Allah kıyamette günahkârları cezalandıracağını buyurduktan sonra kıyamet günü onlardan azabı kaldırması ya adalete uygun bir iştir ya da zulümdür.

Eğer azabı kaldırması adaletli bir iş ise, bu durumda a-zaplandırmaya yönelik hükmü zulümdür. Oysa yüce Allah zulmetmez. Eğer azabı kaldırması zulüm ise, bu durumda peygamberlerin, elçilerin ve salihlerin şefaât talep etmeleri, onların zulmü istemeleri anlamına gelir; bu ise cehalet olduğundan, bunun hata ve sürçmelerden korunanlara isnat edilmesi caiz olmaz.

Cevap:

1- Mâide, 118

2- Müsned-i Ahmed, c.5, s.149

3- Müsned-i Ahmed, c.2, s.307 ve 518

Bu eleştiri şu çelişkiyi vurgulamaktadır: Bir taraftan cezalandırmayı kaldırmak adalete uygundur; dolayısıyla günah nedeniyle cezalandırmak zulümdür; zulüm ise yüce Allah'tan caiz değildir.

Diğer taraftan daha önce dünya hayatında günahkârın cezalandırılacağı bildirildikten sonra yüce Allah'ın cezalandırmayı kaldırması da zulümdür; dolayısıyla peygamberlerin ve şafaatçıların istekleri genel olarak zulmü talep etmek sayılmaktadır, oysa onların makamı bundan yücedir.

Daha önce de değindiğimiz gibi, inanan bir kişinin günah işlemesi, onun cezalandırılması için tam ve yeterli bir neden değil; ancak, onun cezalandırılması için sadece bir gerekçe teşkil eder.

Bu durumda eğer tövbe ve şafaat gibi yüce Allah'ın takdir ettiği engellerden birisi cezalandırmayı engellerse, cezalandırma kaldırılır; aksi durumda günah kendi etkisini bırakır.

Bu hususta Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakledilmiştir: *"Ben beğenilmiş makamda yer aldığım zaman, ümmetimden büyük günah işleyenlere şafaat edeceğim ve yüce Allah da benim onlar hakkındaki şafaatimi kabul edecek; va- İlahi ben, soyumdan gelenlere eziyet edenlere şafaat etmeyeceğim."*¹

Dolayısıyla yüce Allah'ın, kendine inanan günahkâr kulu cezalandırması adaletin tâ kendisidir; nitekim kendisine itaat eden mümin kulunu mükâfatlandırması da adaletin ta kendisidir.

1- Emali-i Şeyh Saduk, s.177

Bu nedenle eğer günahkâr kişi cezalandırmayı hak etmemiş olsaydı Allah'a itaat eden kişiyle arasında bir fark kalmazdı. Fakat bu cezalandırmayı hak edişi bazen şefaât ve tövbe gibi bir engelle fiiliyete geçmez.

Böylece Allah'ın adalet ilkesiyle şefaât ilkesi arasında hiçbir çelişki olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Kısacası: Şefaât, Allah'ın kendisine inananlara ikram ve rahmetidir ve bununla Allah'a inananla kâfir arasında fark gözetilmiştir.

Ayrıca şefaât Allah'ın rahmetidir de; bu durumda "rahmet" ile "adalet" arasında bir çelişki olduğu söylenebilir mi?!

Yüce Allah'ın bazı kulları hakkında şefaati kabul edeceği vaadi, genel olarak kendisine, kitaplarına ve peygamberlerine iman çerçevesi içinde belirttiği kişilere hastır.

Dolayısıyla, Allah'a inanan günahkâr kişiden cezanın kaldırılması, yüce Allah'ın kendisine inanan kullarına bir lütfudur.

Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki: *"Ben şefaât etmekle ümmetimin yarısının cennete girmesi arasında seçenekli bırakıldım; fakat ben şefaati seçtim; çünkü şefaât daha kapsamlı ve yeterlidir. Siz şefaatin takvalılar için olduğunu mu sanıyorsunuz?! Hayır, şefaât suçlu günahkârlar ve lekelenenler içindir."*¹

İmam Hasan (a.s) buyuruyor ki: *"Resulullah kendisine birkaç mesele hakkında soru soran Yahudilerden*

1- Sünen-i İbn-i Mâce, c.2, s.1441/4311 ve Müsned-i Ahmed, c.6, s. 23, 24 ve 28

*birinin cevabında şöyle buyurdu: Şefaatin ise, şirk ve zulüm dışında büyük günah işleyenlere ulaşacaktır."*¹

Müşriklerle kâfirlerin cezalandırılmasına gelince; daha önce yüce Allah onları korkutmuştur. İşte bu nedenle peygamberler, vasiler ve yüce Allah'ın şefaatine razı olduğu kimseler, kâfirlere, müşriklere ve yüce Allah'ın ebedi olarak cehennemde kalacaklarını vaat ettiği kimselere kesinlikle şefaahat vermeyeceklerdir.

İşte bu reddiyeden anlaşılıyor ki biz, birisi iman eden ve günah işleyen, diğeri Allah'a ortak koşan ve kâfir olan iki grupta karşı karşıyayız.

Buradan, cezanın kapsamlı olması ve her iki grubu içermesi varsayımının ne kadar yanlış olduğu anlaşıl-maktadır.

Evet, eğer birinci gruptan olan birisinden ceza kaldırılırdı, ama aynı gruptan olan ve bütün özelliklerde onunla eşit olan diğeri kaldırılırdı, bu eleştiri yerinde olurdu.

Kaldı ki rahmet, mağfiret, hüküm, kaza, herkese hakkının verilmesi ve iki kişi arasında hüküm vermek gibi birkaç etkenin sonucu olan şefaatin vuku bulup cezalandırmanın kaldırılması, Allah'ın sünnetini de-ğişmesine ve doğru yoldan sapmaya sebep olmaz.²

Üçüncü Eleştiri:

Halk yanında meşhur olan şefaahat, şefaati kabul edecek olan makamdan (yüce Allah'tan), hakkında

---

1- Şeyh Saduk'un "el-Hisal" adlı eseri, s.355

2- el-Mizan tefsiri, c.1, s.164

şefaât edilen kimse için bir şeyi yapmasını veya onun için hükmettiği bir şeyi yapmamasını istemektir; bu ise, şefaati kabul edecek olan makamın, şefaât edilecek kişi hakkında şefaatin kabul edilmesine sebep olacak yeni bir bilgi edinmesi veya şefaât eden kişinin makam ve mevkisini gözeterek uygulamak istediği hükümden, -her ne kadar hak, adalet ve insafa uygun olsa da- vazgeçmesi dışında imkânsızdır. Oysa bu varsayımların yüce Allah'a isnat edilmesi caiz değildir.

Cevap:

Bu varsayım temelden batıldır. Çünkü yüce Allah'ın yapmayı takdir ettiği fiil (cezalandırma), "günah"tan ayrılmayacak bir etken değildir. Çünkü daha önce de değindiğimiz gibi, günah ancak cezalandırmayı gerektirir. Şefaât ise daha önce vaadi verilmiş ve Kur'ân-ı Kerim şekillerini, sınırlarını, şefaât edecek ve edilecek kişilerin özelliklerini açıklamıştır.

Dolayısıyla, böyle bir şefaatin kabul edilmesi, yüce Allah'ın takdir ettiği fiilden vazgeçmesi olarak değerlendirilemez; aksine, şefaât yüce Allah'ın kulları hakkında takdir ettiği şeye vefa etmesidir.

Bütün bu söylenenleri göz önünde bulundurduğumuzda, yüce Allah'ın önceden şefaât hakkında bilgisi olması ve şefaati zikredip, günahkâr inananların yüce Allah'ın rı-zasına kavuşmak için sığınabilecekleri yolu açıklamasından sonra yeni bilgi edinmesini gerektirmeyeceği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, kulların durumları, dünya ve ahirette hâlleri, ezelden beri yüce Allah'ın ilminde

mevcuttur. Bu kapsamlı ilimden sonra şefaati kabul etmesiyle yüce Allah için yeni bir ilmin söz konusu olmayacağı açıktır. (Allah bundan çok yücedir...)

Bu konu şu ayette de net bir şekilde yansımıştır: *"Allah dilediğini siler, (dilediğini) bırakır. Kitabın esası O'nun yanındadır."* ¹

Allame Tabatabaî der ki: "...Evet, yüce Allah açısından imkânsız olan bilgi ve irade değişikliği, bilinen ve irade edilen şeyin durumunun korunmasına rağmen bilgi ve iradenin onlara uymamasıdır. Buna yanılma ve feshetme denir. Sözgelimi, bir karartı görürsün, önce bunun insan olduğuna hükmedersin, bir süre sonra karartının at olduğu ortaya çıkar, böylece karartıya ilişkin bilgi değişir. Ya da bir maslahat gözeterek bir şeyi irade edersin, daha sonra asıl maslahatın irade ettiğin şeyin karşıtında olduğunu öğ-renirsin, buna bağlı olarak iradeni değiştirtirsin.

İşte bu iki örnekte vurguladığımız hususlar yüce Allah hakkında düşünülemez. Oysa şefaatin ve buna bağlı olarak da cezanın yürürlükten kaldırılması, yukarıdaki hususlar türünden değildir."²

Dördüncü Eleştiri:

İnsanların, günah işleyen kişiye peygamberler ve sa-lihler tarafından şefaah edileceğine inanmaları, kıyamet günü onların şefaatine ulaşma ümidiyle günah işlemeye cür'et etmelerine sebep olacaktır. Bu ise, ce-

---

1- Ra'd, 39

2- el-Mizan tefsiri, c.1, s.165

zalandırmayla ilgili açıklanan hükümlerin abes olmasını gerektirir.

Dolayısıyla toplumsal düzen bozulur, insanlar arasında fesat yayılır ve Allah'ın, kulları için bırakmış olduğu hükümler çiğnenir.

Cevap:

Bu eleştiri, şefaât konusu, şefaatin kabulü ve kâfirlerin ebedi olarak cehennemde kalacakları gibi hususları içeren ayetlerde önemli bir hususu görmezlikten gelmekten kaynaklanıyor. Bu husus şudur: Ayetlerde şefaate ulaşacak kişiler ve topluluklarla ilgili bir sınırlama söz konusu olmadığı gibi, hakkında şefaatin kabul olacağı günahlar da belirtilmemiştir. Bu durumda, insan şefaate ulaşacağına nasıl emin olabilir ve yine işlediği günahın, hakkında şefaatin kabul olacağı günahlardan olduğuna nasıl kanaat getirebilir?!

Dolayısıyla insan, şefaate ulaşacak kimselerden olmamaktan veya işlediği günahın, hakkında şefaatin kabul edilmeyeceği günahlardan olabileceğinden endişelenerek günah işlemekten ve isyan etmekten sürekli korku içerisinde kalır.

Kâfirler ve onların ebedi olarak cehennemde kalacakları, çeşitli azaplar görecekları ve onların günahlarının bağışlanmayacağı gibi hususlarla ilgili ayetlere gelince; bu ayetlerde, insanın cehenneme girmesine sebep olan amel ve özellikler genel çerçeveleriyle söz konusu edilmiştir. Buna şu ayeti örnek gösterebiliriz: *"Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, bundan*

başkasını dilediğine bağışlar." 1

Gördüğünüz gibi bu ayette, kıyamet günü bağışlanma konusu söz konusu edilmiş ve Allah'a ortak koşarak ölenlerin bağışlanmayacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla, şefaatin insanları günah ve suç işlemeye sevk ettiği nasıl söylenebilir? Oysa ki mümin biri günah işlediğinde, hemen peşinden bağışlanma amacıyla tövbe etmesi gerekir. Bu, Allah'a ve kıyamet gününe inanan kişinin özelliğidir. Allah'a ve kıyamet gününe inanan bir kişi, günah işlemek için sürekli kendisini gözetir. Dolayısıyla eğer şeytana aldanarak günah işleyecek olursa, işlediği günaha ısrar etmesi bir yana dursun, öğüt alır ve gerçek bir tövbeyle hemen Allah'a dönüş yapar.

İman, insanın dış yapısına isnat edilen bir renk değildir. İnsanın iç yapısıyla ilgili bir nitelik, onun Rabbiyle bağlantısı, emir ve yasakları doğrultusunda toplumsal hareketleri demektir.

Şu ayetin buna bir işaret içerdiğini söyleyebiliriz: *"Onlar bir kötülük yaptıkları, ya da nefislerine zulmettikleri zaman, Allah'ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahları da Allah'tan başka kim bağışlayabilir? Ve onlar, yaptıklarında bile bile, ısrar etmezler." 2*

Bu ayette gidişatları açıklanan, ancak fertleri belirtmeyen bir grup insandan söz edilmiştir. Nitekim yapılan kötülük ve zulmün türü de belirtilmemiştir. Fakat onların kötülük ve zulüm yaptıktan sonra Allah'ı hatırladıkları ifade edilmiştir.

1- Nisâ, 48

2- Âl-i İmrân, 135

layarak hemen günahlarının bağışlanmasını dilediklerine, günah ve zulümlerine ısrar etmediklerine ve Allah'ın da onların günahlarını bağışlayacağına işaret edilmiştir. Eğer mağfiret dileme olmasaydı, günahlarının bağışlanması için bu ilâhî vaade ulaşmazlardı.

Ali b. İbrahim, Muhammed b. İsa, Yunus, Abdullah b. Sinan kanalıyla nakledilen hadiste de buna işaret edilmiştir. Ravi diyor ki: İmam Cafer Sadık'tan (a.s), "Büyük günahlardan birini işleyip de ölen birini, işlediği bu günah İslâm'dan çıkarır mı? Böyle birisi eğer cezalandırılacak ise acaba müşriklerin azabına mı uğrayacak, yoksa azabının belli bir süresi mi var?" diye sordum. İmam (a.s) şöyle cevap verdi: *"Eğer birisi büyük günahlardan birini helal sayarak onu işlerse, bu onu İslâm'dan çıkarır; dolayısıyla en şiddetli azaba uğrar. Fakat onun günah olduğunu itiraf ederek ölürse, bu onu iman çerçevesinden çıkarır, fakat İslâm'dan çıkarmaz; bu adamın azabı birinci adamdan hafif olur."*¹

Beşinci Eleştiri:

Akıl, ayetlerden hareketle şefaatin mümkün olduğuna hükmeder. Ancak şefaatin vuku bulduğuna hükmetmez. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'de mutlak olarak şefaati reddeden ayetler de vardır. Örneğin: *"...Ne alışverişin, ne dostluğun ve ne de şefaatin olmadığı gün gelmeden önce, size verdiğimiz rızktan harcayın..."*² Bazı

1- Usul-ü Kâfi, c.2, s.285, İman ve Küfür kitabı, Kebair bölümü

2- Bakara, 254

ayetler de şefaati sınırlandırmaktadır. Örneğin: "...O'nun izni olmadan kendisinin katında kim şefaati edebilir?..."¹ ve "(Allah'ın) razı olduğundan başkasına şefaati edemezler..."² Bu ayetler, kesin olarak şefaatin vuku bulunduğuna delâlet etmezler.

Kur'ân-ı Kerim bir yerde şefaati direkt olarak reddederken, diğer bir yerde Allah'ın rızasına bağlı kılıyor ve başka bir yerde ise şefaatin fayda etmeyeceğini vurguluyor. Örneğin: "...Artık onlara şefaatchilerin şefaati fayda vermez..."³

Cevap:

Bu eleştirinin cevabı kısaca şudur: Şefaatin reddi için kanıt olarak gösterilen ayetlerin ifadesi, mutlak olarak şefaati reddetmek değildir. Aksine, bu ayetlerde yalnızca şefaatin bazı insanlar hakkında düşünülemediği yer almıştır ve bu istisnalar birçok ayette söz konusu edilmiştir.

Bir taraftan şefaatin vuku bulacağı şartlar ve diğer taraftan şefaatin kabul olacağı doğrultusundaki sınırlandırmalara gelince; bu sınırlandırmalar şefaati reddetmemekte, "...Artık onlara şefaatchilerin şefaati fayda vermez..."⁴ ayetine dayanarak şefaatin bir faydası olmayacağını iddia eden inkârcıların iddialarının tam aksine, şefaatin vuku bulacağını vurgulamaktadır.

1- Bakara, 255

2- Enbiyâ, 28

3- Müddessir, 48

4- Müddessir, 48

Ayetten hareketle, şefaatin olmayacağı yönündeki değerlendirme yanlıştır. Çünkü bu ayetin öncesinde, cehenneme atılacak günahkârlar söz konusu edilmiştir. Önceki ayetlerde şu ifadeler yer almıştır:

"Her can, kazandığıyla (Allah katında) rehine alınmıştır. Yalnız kitapları sağdan verilenler hariç. Onlar cennetler içinde sorarlar suçluların durumundan: 'Sizi şu yakıcı ateşe ne sürükledi?' (Onlar da) derler ki: 'Biz namaz kılanlardan olmadık. Yoksula da yedirmezdik. Boş şeylere dalarla birlikte daldık. Ceza gününü yalanlardık. İşte böyle iken ölüm bize gelip çattı.' Artık onlara şefaatchilerin şefaati fayda vermez..."¹

Bu ayetlerden anlaşılıyor ki, şefaatchilerin şefaati kendilerine fayda vermeyen kimseler, namaz kılanlardan olmayan, kıyamet gününü yalanlayan ve böylece ölüm gelip onları yakalayınca, kendilerini ateşin ortasında bulan cehennemliklerdir; işte bu niteliklere sahip olanlara şefaatchilerin şefaati fayda vermez.

SONUÇ

Şefaati inkâr edenlerin eleştirilerini ve onlara verilen reddiyeleri kısaca sunduktan sonra bütün bunlardan çıkan sonuç şudur:

Birincisi; şefaati, yüce Allah'ın kulları mükâfatlandırmada çifte standart uygulaması değildir. (Burada çifte standarttan maksat, bir amele iki farklı şekilde karşılık vermektir.) Bu, Allah'ın adaletiyle çelişmemektedir; aksine bu, daha önce vaadi verilmiş olması açı-

---

1- Müddessir, 38-48

sından adaletin tâ kendisidir ve buna karşılık vermek ise bu vaade vefa etmektir.

İkincisi; şefaata yeni bir ilimden kaynaklanmıyor veya daha önce takdir edilen bir şeyden vazgeçmek de değildir; aksine, şefaata ezeli ilme ve takdir edilen gerçeğe dayalıdır.

Üçüncüsü; şefaata insanı günah işlemeye sevk etmez. Aksine, uyanık olmaya, sakınmaya ve günah işlemekten korkmaya insanı iter; çünkü ayetlerde, hakkında şefaatin kabul edileceği günahlara değinilmemiştir.

Dördüncüsü; şefaatin varlığı kesindir; fakat şefaate, özellikleri ayetlerde açıklanan bazı insanlar ulaşamayacaklar ve şefaata ancak Allah'ın izni ve rızasıyla gerçekleşecektir. İmam Rıza (a.s) babaları kanalıyla Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakletmektedir: "*Şefaate inanmayana şefaate ulaşmaz.*" Daha sonra buyurdu ki: "*Benim şefaate ümmetimden büyük günahlar işlemiş olanlara ulaşacaktır. Fakat iyi kişiler için bir sıkıntı yoktur.*"

Hüseyin b. Halid der ki: İmam Rıza'ya (a.s), "Ey Resulullah'ın torunu! O hâlde '(Allah'ın) razı olduğundan başkasına şefaate etmezler.'¹ ayetinin anlamı nedir?" diye sordum. İmam (a.s), "*Allah'ın, dininden razı olduğu kimseden başkasına şefaate etmezler, anlamındadır.*" buyurdu.²

1- Enbiyâ, 28

2- Emali-i Şeyh Saduk, s.5

DÜNYA İŞLERİNDE ŞEFAATİN ETKİSİ

Şefaât konusu önceki bölümlerde, ahiretle ilgili olarak yani, kıyamette gerçekleşecek olan günahın bağışlanması ve azabın kaldırılması gibi konular açısından ele alındı.

Bu açıdan yapılan eleştiriler üzerinde duruldu; şefaatin varlığı ve ahiretteki etkileri ayetler ve Hz. Resulullah'tan (s.a.a) nakledilen hadislerle açıklığa kavuştu. Şimdi ise şefaatin dünya hayatındaki etkilerini incelemek istiyoruz. Bu konu şu sorunun cevabı ekseninde döner:

Dünyevî İşlerde Dirilerden Şefaât Dilemek

Acaba dünya işlerinde Allah'tan başkasından şefaât istemek şer'î açıdan caiz midir? Rızık, hastalıklardan şifa bulma, eylemlerde başarılı olma ve tehlikelerden kurtulma gibi dünya işlerinde şefaât istemenin olumlu bir etkisi var mıdır? Yoksa dünya işlerinde şefaât iste-

mek caiz olmadığı gibi bunun dünya hayatında hiçbir etkisi de yoktur?

Şefaât, dua anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla, Resulullah (s.a.a) müminlere şefaât ederken Allah'a dua edecektir. Bu konuda Muhsin Amili şöyle der:

"Resulullah'ın veya başkasının birine şefaât etmesi, onun için yüce Allah'a dua etmesi ve Allah'tan günahının bağışlanmasını ve dileklerinin giderilmesini istemesidir. Dolayısıyla şefaât, bir nevi dua ve istektir. Nişaburî; *'Kim güzel bir (işe) destek olursa, onun da o işten bir payı olur. Kim kötü bir (işe) destek olursa, onun da o işten bir payı olur.'* ¹ ayetinin tefsiri hakkında Mukatil'den şöyle nakleder: Allah için şefaât, bir Müslüman hakkında dua etmektir. Bu konuda Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakledilmiştir: *Kim Müslüman bir kardeşinin arkasında onun için dua ederse, onun hakkında duası kabul olur ve melek, 'Onun bir misli de sana olsun' der.*"²

Dolayısıyla, müminin hayatta olan mümin kardeşine dünyevî dilekleri hakkında dua etmesi tartışmasız kabul e-dilen bir konudur ve bu açıklamamızdan sonra bu hususta hiçbir şek ve şüpheye yer vermemek gerekir. Müminlerin birbirlerine dua etmesine teşvik eden birçok hadis nakledilmiştir; İbrahim b. Ebu Bilad, merfu rivayetiyle Resulullah'tan şöyle nakleder: *"Sizden Allah için bir şey isteyene isteğini verin; size bir iyilik yapana iyiliğinin karşılığını verin; eğer onun iyiliğine karşılık olarak verecek bir şey bulamazsanız, onun iyiliğinin*

1- Nisâ, 85

2- Keşf-ul İrtiyab, -Muhsin Amili- 196

*karşılığını verdiğinizize kanaat getirecek kadar onun hakkında dua edin."*¹

Mümin kardeşine; "Allah sana mükâfat versin" demen, bir nevi duadır ve Allah yanında onun için şefaattir. Günlük yaşamımızda arkadaşlarımız, kardeşlerimiz ve ak-rabalarımız hakkında ettiğimiz bütün dualar böyledir.

Dünyevî İşlerde Ölülerden Şefaât Dilemek

Daha önce vurguladığımız gibi, ahiretle ilgili olarak ve yine dünyevî işlerde dirilerden dua ve şefaât dilemek hakkında hiçbir şüphe söz konusu değildir.

Ama, ölümlerden ve dünya hayatını terk edenlerden şefaât dilemek hususunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Kimileri bunun caiz olmadığını ve dünya hayatında etkisiz olduğunu savunurken, kimileri de şefaatin caiz ve etkili olduğunu söylemişlerdir.

İbn-i Teymiyye'nin Görüşü

İbn-i Teymiyye ve izleyicileri, dünya işlerinde ve diğer konularda "ölülerden" şefaât istemenin şirk olduğu gö-rüşünü savunmuşlar: "...Kim, 'Allah'a benden daha yakın olduğu için ondan bu işlerde bana şefaâtçi olmasını istiyorum ve ben, sultana yakınlarının ve yardımcılarının vasıta kılındığı gibi onu Allah'a vasıta kılıyorum' derse bu, hahamlarını ve rahiplerini dileklerinde kendi-

---

1- Vesail-uş Şia, -Şeyh Muhammed Hürr-i Amilî- c.11, s.537/5, Emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker kitabı, fi'l-ul maruf babları.

lerine şefa'at e-decek şefa'atçiler tutan ve Allah'ın, '*Biz bunlara, sırf bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye tapıyoruz...*'¹ dediklerini haber verdiği müşriklerin amellerindedir..."²

İbn-i Teymiyye'nin bu görüşünün ne kadar tutarsız ve yanlış olduğu açıktır. İbn-i Teymiyye, dua etmeyi ve şefa'at istemeyi "Allah'tan başkasına tapmak"la eşit tutmuştur; oysa şefa'at ne lügatte ve ne de İslâmî literatürde, ibadet ve tapınmak anlamına gelmiştir. Nitekim insanı şefa'at talep etmeye sevk eden etken, puta veya bir insana veyahut müşrikler ve kâfirlerin Allah'a yaklaşmak için aracı kıldıkları diğer şeylere ibadet etmeye sevk eden etkenle eşit değildir.

Daha önce, Ebubekir'in, Resulullah'ın (s.a.a) vefatından sonra o hazretin yanına giderek yüzündeki örtüyü açtığını, sonra o hazrete selâm verdiğini ve kendisine dua et-mesini istediğini nakletmiştik.

Nitekim aynı olay, ilim şehri olan Hz. Ali'den de nakledilmiştir;³ o da Resulullah'tan (s.a.a) dua talebinde bulunmuştur. Bütün bunlar, Resulullah'ın (s.a.a) vefatından sonra da ondan talepte bulunmanın sakıncasız olduğunu gösteriyor.

Kur'ân-ı Kerim'in; "*Allah yolunda öldürülenleri ölümlerinden sonra; hayır, (onlar) diridirler, Rablerinin katında rızık-*

1- Zümer, 3

2- Ziyaret-ul Kubur-i ve'l İstincad-i bi'l kubur -İbn-i Teymiyye-s.156

3- Feth-ul Melik-il Ali Fi İsbat-i Sihhat-i Hadisi, "Medinet-ul İlm Ali" babı -Seyyid Ahmed b. Sadik el-Ğamari-i Şafiî- yeni baskı yıl 1995

lanmaktadırlar." ¹ ayeti ve *"Allah yolunda öldürülenlere, 'ölüler' demeyin; hayır, onlar diridirler, ama siz farkında değilsiniz..."* ² ayeti üzerinde dikkatle düşünecek olursak, dünya hayatından sonra hayatın sürdüğünü anlarız. Fakat insan maddî varlığıyla bu hayatı idrak edemez, onu hissedemez; bunun hakikatini ancak ölümden sonra anlayabilir.

Allâme Tabatabaî, *"Allah yolunda öldürülenlere, 'ölüler' demeyin..."* ayetinin tefsirinde şöyle diyor: "Bu ayet açık biçimde insanın berzah âleminde bir tür hayat sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Aynı anlam şu ayeti kerime tarafından da pekiştirilmektedir: *"Allah yolunda öldürülenleri ölüler sanma; hayır, (onlar) diridirler, Rab'lerinin katında rızıklanmaktadır."* ³

Şehit olmayan mümin ölümlere gelince; onlar da birçok rivayette kaydedildiği üzere berzah âleminde hayat sürüyorlar; hatta dünyadaki ailelerini bile ziyaret ediyorlar...

Ali b. İbrahim'den, o da İbn-i Ebi Ümeyr'den, o da Hafis b. Bahteri'den, o da İmam Sadık'tan (a.s) şöyle nakleder:

"Mümin, ailesini ziyaret eder; dolayısıyla sevdiği şeyi görür ve sevmediği şey ise ondan gizlenir. Kâfir ise ailesini ziyaret eder ve sevmediği şeyi görür; sevdiği şey ise ondan gizlenir... Onlardan bazıları her perşembe günü ak-şamı -ailelerini- ziyaret ederler, bazıları ise

---

1- Âl-i İmrân, 169

2- Bakara, 154

3- el-Mizan Tefsiri, c.1, s.347-348

*ameli miktarında ziyaret eder."*¹

O hâlde, dünya hayatını terk edip ahirete göçen, duyan, gören, ve kendilerine kavuşmamış mümin ve şehitler hakkında Allah'a dua edenlerin, onlara dua eden müminlerin dileklerini gidermelerindeki engel nedir? Oysa yüce Allah onlar hakkında şöyle buyurmuştur:

*"Allah'ın, keremiyle kendilerine verdiklerinden sevinçli olarak, arkalarından henüz (şehit olup) kendilerine yetişemeyenlere de korku olmadığına, onların da üzüntüye uğramayacaklarına sevinirler. Allah'ın nimetine, lütfuna ve Allah'ın müminlerin ecrini zâyi etmeyeceğine sevinirler."*²

Bütün bu açıklamalardan, insanın dünya hayatından göçtükten sonra başka bir hayat süreceği, kâfirin orada azaba uğrayacağı ve acı çekeceği, müminin ise orada nimet içerisinde olacağı, sevineceği, müjdeleneceği ve yine insanın ölünce dünyada yaşayanlarla bütün ilişkilerinin kesildiği görüşünün ne kadar tutarsız olduğu anlaşılmaktadır.

Bu görüş (insan ölünce dirilerle irtibatının kesildiği düşüncesi), ölüleri aracı kılmanın caiz olmadığını söyleyenlerin görüşüdür.

Bu görüş, açıklandığı üzere Kur'ân-ı Kerim'in açık nassına aykırı olması açısından tutarsızdır.

Bu bölümü bitirmeden önce, bu hususta yararlı olacak Resulullah'tan (s.a.a) rivayet edilen şu hadisi ak-

---

1- el-Kâfi, c.3, s.230; "innel meyyite yezûru ehleh" babı.

2- Â-i İmrân, 170-171

tarmamız uygun olacaktır:

Bedir Savaşı, Müslümanların zaferiyle son bulunca, Resulullah (s.a.a) müşriklerin ölülerinin atıldığı kuyunun başında durarak şöyle buyurdu:

"Ey kuyudakiler! Siz Peygamberin ne de kötü aşireti idiniz! Siz beni yalanladınız, halk ise beni doğruladı; siz beni (yurdumdan) dışarı çıkardınız, halk ise beni barındırdı; siz bana karşı savaştınız, oysa halk bana yardım etti... Acaba Rabbimin size vaat ettiğini doğru buldunuz mu?"¹

Eğer dünya hayatından göçen bu öldürülen müşrikler duymuyorlardıysa, Resulullah'ın (s.a.a) onlarla konuşması abes olmaz mıydı?! Oysa Resulullah (s.a.a) kendi nefsinden konuşmaz; onun konuşması ilham edilen bir vahiydir.

1- Siret-un Nebeviyye, c.1, s.639; Siret-ul Halebiyye, c.2, s.179-180; bu kitapta şöyle nakledilir: Resulullah'ın (s.a.a) öldürülen müşriklerle konuşması üzerine oradakiler, 'Ya Resulallah! Ölülerle mi konuşuyorsun?!' diye sordular; o hazret, "Siz, dediklerimi onlardan daha iyi duymuyorsunuz; ancak onlar bana cevap veremiyorlar" buyurdu. Bu hadisi her iki fırkadan birçok muhaddis ve tarihçi nakletmiştir. Bu hadis, Sahih-i Buhari'de, c.5, s.76-77'de ve s.86-87'de, Bedir Savaşı bölümünde; Sahih-i Müslim'de, c.8, s.163'de, 'cennet' kitabında, "Mak'ad-ul Meyyit" babında; Sünen-i Nesai'de c.4, s.89-90'da, "Ervah-ul müminin" babında ve Bihar-ul Envar'da c.19, s.346'da kaydedilmiştir.

ŞEFAAT EDEN, ŞEFAAT EDİLEN VE ŞEFAAT E-DİLMEYEN KİMSELER

1- ŞEFAAT EDEN KİMSELER

Ayetleri incelediğimizde, ilgili ayetlerde şefaata edebileceklerin birisinin bile isminin verilmediğini, sadece niteliklerine işaret edildiğini görürüz. Eğer bir insan bu niteliklere sahip olursa, Allah'ın izin verdiği durumda şefaataçilerden olur.

Ayetlerden peygamberlerin, meleklerin, salih müminlerin şefaata edecekleri ve yine salih amelin sahibine şefaata edeceği anlaşılmaktadır. Bu hususta Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki: *"Peygamberler, melekler ve müminler şefaata edecekler; bunun üzerine yüce Allah, benim şefaatiim kaldı, buyuracaktır."*¹

Yine Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki: *"Kıyamet günü*

1- Sahih-i Buhari, c.9, s.160

*peygamberler, sonra âlimler ve sonra da şehitler şefaât edecekler."*¹

Kur'ân öğrenmek, öğrenen kişiyi şefaât etmeye ehil kılacak; Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki: *"Kim Kur'ân'ı öğrenir de ezberlese ve böylece helalini helal ve haramını haram sayarsa, Allah onu cennete sokar ve ailesinden cehennemi hak eden on kişi hakkında onun şefaâtini kabul eder..."*²

Nehc-ül Belağa'da şöyle geçer: *"Kıyamet günü Kur'ân kime şefaât ederse, onun hakkında şefaâti kabul edilir."*³

Yine salih amel ve İslâm'ın öğretilerine bağlı kalmak insanı şefaât etmeye ehil kılar. Bu hususta Hz. Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki: *"Yarın (kıyamet günü) bana en yakın ve şefaâti bana en gerekli olanınız; dili en doğru konuşanınız, emanetinizi (iyi şekilde) eda edeniniz, ahlâkı en güzel olanınız ve halka en yakın olanınızdır."*⁴

Yine Resul-i Ekrem'den (s.a.a) şöyle nakledilir: *"Şefaâtçiler beştir: Kur'ân, akrabalar, emanet, Peygamberiniz ve Peygamberinizin Ehlîbeyti."*⁵

İmam Zeynelabidin'den (a.s) şöyle rivayet edilir:

1- Sünen-i İbn-i Mace, c.2, s.1443,4313; ve bkz. el-Hısal -Şeyh Saduk- s.142; başka bir tabirle: "Allah yanında üç grup şefaât edecek: Önce peygamberler, sonra âlimler ve sonra da şehitler."

2- Sünen-i Tirmizi, c.4, s.245

3- Şerh-u Nehc-il Belağa -İbn-i Ebi'l Hadid- c.2, s.92

4- Tesyir-ul Metalib fi Emali-i İmam Ali b. Ebitalib -Yahya b. Hüseyin- s.442-443

5- Menakıb -İbn-i Şehr Aşub- c.2, s.14

"Allah'ım! Peygamberimizi (rahmetin onun ve Ehlibeyti'nin üzerine olsun) kıyamet günü mekan bakımından sana peygamberlerin en yakını ve şefaât bakımından en fazla şefaât imkânı olanı kıl..."¹

Şimdi bu şefaâtçilerden her grubu için apaçık delil teşkil eden ayetlere değineceğiz:

a) Peygamberler

Aşağıdaki ayet, peygamberlerin şefaât edeceklerini ifade etmektedir. Yüce Allah buyuruyor ki: **"Biz hiçbir elçiyi, Allah'ın izniyle itaat edilmekten başka bir amaçla göndermedik. Eğer onlar, kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler, Allah'tan, mağfiret dileseler ve Elçi de onların bağışlanmasını dileseydi, elbette Allah'ı affedici, merhametli bulurlardı."**²

Burada ayette geçen bazı kayıtlara dikkat etmemiz gerekiyor. Yukarıdaki ayetin, **"Kendilerine zulmettikleri zaman"** ifadesinin tefsirinde şöyle denilmiştir: Kendilerine zulmetmelerinden maksat, cezalandırılmayı gerektiren günah işlemek ve itaatle kazanılması gereken sevabı yitirmek yoluyla zarar vererek nefislerinin hakkını eksik ödemektir.

Yine denilmiştir ki: **"Kendilerine zulmetmek"ten maksat, küfür ve nifakla zulmetmektir. "Sana gelseler" ifadesinden maksat, sana inanarak, yönelerek, tövbe ederek gelmeleridir. "Allah'tan mağfiret dileseler" ifadesinden maksat, kendi günahları için mağfiret dile-**

1- Sahife-i Seccadiye, c.2, s.198

2- Nisâ, 64

meleri ve o günahlardan kopmalarıdır. *"Elçi de onların bağışlanmasını dileyseydi"* ifadesinden maksat, Allah'tan onların günahlarının bağışlanmasını istemesidir. *"Allah'ı affedici ve merhametli bulurlardı"* ifadesinden maksat da, günahları için Allah'ın mağfiret bağışını bulmalarıdır.¹

b) Melekler

Meleklerin şefaâtçi olacakların ifade eden ayetler şunlardır:

"Rahman çocuk edindi, dediler. O, (böyle şeylerden) yüce (ve münezzeh)dir. Hayır (Rahman'ın çocukları sandıkları melekler, O'nun) değerli kullar(ı)dır. O'ndan önce söz söylemezler ve onlar, O'nun emriyle hareket ederler. (Allah), onların önlerinde ve arkalarında ne varsa (ne yapmış, ne etmişlerse) bilir. (Allah'ın) razı olduğundan başkasına şefaât edemezler ve onlar, O'nun korkusundan titrerler." 2

Bu ayet, yüce Allah'ın meleklerle işaret ederek kâfirlerin; "Onlar Allah'ın çocuklarıdır." dediklerini vurgulamak-ta; fakat, Kur'ân-ı Kerim onların, Allah'ın kulları olduğunu ve onların, Allah'ın razı olduğundan başkasına şefaât edemeyeceklerini bildirmektedir.

"Göklerde nice melekler vardır da, Allah dileyip razı olduğuna izin vermeden önce, şefaâtleri hiçbir işe yaramaz..." 3

Bu ayet-i kerime açık bir şekilde, yüce Allah izin

1- Mecma-ul Beyan tefsiri, -Tabersi- c.1, s.87

2- Enbiyâ, 26-28

3- Necm, 26

verdikten sonra meleklerin O'nun istediğine ve razı olduğuna şefaata edeceklerini ifade ediyor.

c) Müminler

Yüce Allah, müminleri şahitler ve siddıklar makamına yüceltmiş ve şöyle buyurmuştur: *"Allah ve elçilerine inananlar (yok mu) işte Rableri yanında onlar, siddıklar ve şahitlerdir. Onlara da şahitlerle siddıkların mükâfatı ve nurları vardır..."* ¹

Bir başka ayette de şahitlerin (amel tanıklarının) şefaata edeceğini belirtmiş ve şöyle buyurmuştur: *"O'ndan başka (tanrı diye) yalvardıkları şeyler, şefaata (gücüne ve yetkisine) sahip değillerdir. Ancak bilerek hakka (dine) şahitlik edenler bunun dışındadır..."* ²

Bu iki ayet birlikte göz önünde bulundurulursa, müminlerin de şahitler gibi şefaata etme hakkına sahip oldukları sonucuna varılır. Bu ayetlerin içeriğini pekiştiren birçok hadis de rivayet edilmiştir.

Şefaatin Şartı

Bu konuyu bitirmeden önce okuyucularımızın dikkatini, şefaata eden veya şefaata edilen kimselerle ilgili ayetlerde tekrarlanan bir konuya çekmek istiyoruz. O da şefaata eden ve şefaata edilen kişilerden Allah'ın razı olmasıdır. Bu ayetlerde **"rıza"** kelimesinin gerekli bir kayıt olarak bilinmesi, rıza olmaksızın şefaatin bir yeri ve anlamı olmadığını bildiriyor.

1- Hadîd, 19

2- Zuhruf, 86

Dolayısıyla şefaât eden kimsenin şefaâtinin yerinde olması için yüce Allah'ın şefaât etmesine razı olması gerekiyor ve hakkında şefaât edilecek olan kişi de, hakkında şefaât edenlerin şefaâtlerinin kabul edilmesi için yüce Allah'ın rızasını kazanmış olmalıdır.

Dolayısıyla, eğer yüce Allah'ın bazı kullarından "razı" olduğunu bildiren ayetlere müracaat edecek olursak, bu ayetlerin onların zirvede olan yüce ve parlak sıfatlarına işaret ettiklerini görürüz. Burada yüce Allah'ın, bazı salih kullarından "razı" olduğunu açık bir şekilde bildiren ayetlerden bazısına değineceğiz.

Buyuruyor ki: *"Allah buyurdu: 'Bu, sadıklara, doğruluklarının fayda sağlayacağı gündür. Onlar için altlarından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetler vardır.' Allah onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte o büyük başarı budur."* ¹

Bu ayet-i kerime açık bir şekilde, tam anlamıyla sadıklara işaret etmektedir.

Başka bir ayette şöyle buyuruyor: *"Muhacirlerden ve Ensardan, (İslâm'a girmekte) ilk önce geçenler ile bunlara güzelce tabi olanlar... Allah onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. (Allah) onlara, altlarından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kurtuluş budur."* ²

Ve yine şöyle buyurmuştur: *"Allah'a ve ahiret gününe inanan bir milletin babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa Allah'a ve Elçisine düşman olanlarla dostluk ettiğini görmezsin. Allah onların kalplerine iman*

1- Mâide, 119

2- Tevbe, 100

yazmış ve onları kendinden bir ruh ile desteklemiştir. Onları, altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedi kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte onlar Allah'ın hizbi (partisi)dir. Muhakkak ki başarıya ulaşacak olanlar, Allah'ın hizbidir." 1

Bu ayet-i kerime açık bir şekilde gerçek müminlerin, Allah'ın ve Resulü'nün düşmanlarıyla babaları, oğulları, kardeşleri olsalar bile dostluk kuramayacağına ve onlara sevgi besleyemeyeceğine işaret etmektedir. İşte bunlar, müminlerin sahip olmaları gereken yüce sıfatlardır.

Başka bir ayette şöyle buyuruyor: *"İman edip salıp a-mellerde bulunanlar ise; işte onlar da, yaratılmışların en hayırlılarıdır. Rableri katında onların ödülleri, içinde ebedi kalıcılar olmak üzere altından ırmaklar akan Adn cennetleridir. Allah, onlardan razı olmuştur, kendileri de O'ndan razı (hoşnut, memnun) kalmışlardır. İşte bu, Rabbinden içi titreyerek korku duyan kimse içindir." 2*

Bu ayetlerin içeriğini incelediğimizde, altlarından ırmaklar akan cennetlerde ebedi olarak kalacak olanları, Allah'ın kendilerinden razı olduğu ve onların da Allah'tan razı olduğu kişileri tanımada karşımıza geniş bir ufuk açılacaktır.

Bu ayet çok yüce bir vasıf ve beyan içermektedir. Acaba Allah'tan razı olan bu kişiler kimlerdir? Onlar Allah'a iman ve amellerinde sadık olanlardır. Onlar Muhacirlerden ve Ensardan (İslâm'a girmekte) ilk önce

---

1- Mücâdele, 22

2- Beyyine, 7-8

geçenler ile bunlara güzelce tabi olanlardan iyi ameller yapan ve Allah'tan korkanlardır ve onlar Allah ve Resulünün sınırlarını aşmayan, Allah ve Resulüne düşman olanları sevmeyen müminlerdir.

2- ŞEFAAT EDİLEN KİMSELER

a) Günahkâr Müminler

Burada insanın aklına şöyle bir soru gelebilir: Şefaât, günahın bağışlanması ve günahı izleyen cezalandırmanın kaldırılması demektir; öyleyse Allah'a ve kıyamet gününe iman sıfatıyla günah işleme durumu nasıl bir araya gelir?

Bu soruya verecek cevabımız şudur: Her müminin sahip olduğu sıfatlara oranla dereceleri vardır. Kur'ân-ı Kerim'de birçok yerde müminlerin dereceleri arasındaki farka değinilmiştir; örneğin bir yerde yüce Allah şöyle buyuruyor:

"İnananlardan özürsüz olarak (savaşa katılmayıp) yerlerinde oturanlar ile, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihat edenler bir olmaz. Allah, mallarıyla canlarıyla cihat edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kılmıştır. Allah hepsine de (sevabın en) güzelini vaat etmiştir; ama Allah mücahitleri, oturanlardan çok daha büyük ecirle üstün kılmıştır." 1

Bu ayet-i kerime üzerinde düşündüğümüzde birkaç önemli husus aydınlık kazanacaktır. Bunlardan biri, azalarının noksan olması veya fakir olmaları gibi hiçbir

---

1- Nisâ, 95

şer'î mazeretleri olmadan mallarıyla ve canlarıyla cihat etmekten sakınanlarla cihat edenler eşit değildir. Fakat buna rağmen yüce Allah her iki gruba ahirette güzellik vaadi vermiştir. Ancak yüce Allah sevap ve mükâfat bakımından ci-hat edenleri cihattan sakınanlara üstün kılmış ve bunu "büyük ecir" diye vasıflan-dırmıştır.

Günah işleyen, fakat daha sonra Allah'tan bağışlanma dileyerek tövbe eden mümin de şefaate muhtaçtır. İmam Cafer Sadık'a (a.s), "Acaba mümine de şefaate edilecek mi?" diye sorulunca, İmam (a.s); "Evet" buyurdu. Bunun üzerine aralarından birisi, "Acaba müminin de Muhamme-d'in (s.a.a) şefaatine ihtiyacı var mıdır?" diye sordu. Bu kez İmam (a.s) şöyle cevap verdi: *"Evet, müminin de hata ve günahları var; o gün Muhammed'in şefaatine muhtaç olmayan hiç kimse yoktur."*¹

Bu söylediklerimizden sonra artık, "Fiilin nedeni bir olduğunda, müminler onu eşit olarak yapmadıkça mümin olamazlar." diye bir itiraza yer kalmıyor.

Çünkü bu itiraz, insan tabiatının gereksinimlerinden bir gaflettir. Allah kullarını daha iyi bilir. Yüce Allah'ın buyruğu, yaratılış kanunlarından birini açıklamaktadır. Mümin bile olsalar, insanlar arasında fark olduğu inkâr e-dilmez bir gerçektir.

Nitekim İmam Sadık'tan (a.s) nakledilen hadiste açık bir şekilde müminlerin de hata ve günahlarının olabileceği, dolayısıyla kıyamet günü onların da Hz.

1- Tefsir-ül Ayyâşî, c.2, s.314

Muhammed'in (s.a.a) şefaatine muhtaç oldukları beyan edilmiştir.

Şimdi değerli okuyucularımızı bu husustaki ayetler üzerinde araştırmaya davet ediyoruz:

"Rabbinizden bir bağışa ve genişliği göklerle yer arası kadar olan, korunanlar için hazırlanmış bulunan cennete koşun! O (koruna)nlar bollukta ve darlıkta Allah için harcarlar, öfkelerini yutkunurlar, insanları affederler. Allah da güzel davrananları sever. Ve onlar bir kötülük yaptıkları ya da nefislerine zulmettikleri zaman, Allah'ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahları da Allah'tan başka kim bağışlayabilir? Ve onlar, yaptıklarında bile bile ısrar etmezler. İşte onların mükâfatı Rableri tarafından bağışlanma ve altından ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları cennetlerdir. Çalışanların ecri ne güzeldir!"¹

Bu ayetlerde dikkat edilmesi gereken nokta, bu ayetlerin açık bir şekilde, bir kötülük veya nefislerine zulüm yaptıktan sonra Allah'tan günahlarının bağışlanmasını dileyenlere ve bu çirkin işlerine bile bile ısrar etmeyenlere yüce Allah'ın, içinde ebedi kalacakları altından ırmaklar akan cennetleri vaat etmesidir. Ve yine anlaşılmaktadır ki, bile bile günaha ısrar etmek ve daha sonra bağışlanmak dileme ve tövbe etmek müminlerin sıfatlarındandır; çünkü Allah Teala mümin olmayan ve rızasını kazanmayan birine cennet ve nimet vaadinde bulunmaz.

Fakat mümin günah işlediğinde veya hataya düştüğünde, bu günah ve hatasına bile bile ısrar ederse,

---

1- Âl-i İmrân, 133-136

acaba buna rağmen yine gerçek anlamıyla iman sıfatında kalır mı? (Tabi ki hayır.) Şüphesiz, bile bile günaha ısrar etmek, mümini tam anlamıyla gerçek iman sıfatından çıkarır. "Çünkü bile bile günaha ısrar etmek, Allah'ın emrini küçümsemek ve O'nun makamını tahkir etmektir; bu günah ister küçük günahlardan olsun, ister büyük günahlardan durum değişmez..."¹ İmam Cafer Sadık'ın (a.s) Abdullah b. Sinan'a verdiği cevapta, bile bile günaha ısrar etmenin insanı imandan çıkardığı vurgulanmıştı.

Akıl sahibi birisi kalkıp şöyle diyebilir mi: Allah'ın emirlerini küçük düşürenle Allah'ın bütün emir ve yasaklarına emredildiği ve yasaklandığı gibi itaat eden eşittir!

Değerli okuyucumuza ayet-i kerimelerden sonra Resu-lullah ve tertemiz Ehlibeyti'nden rivayet edilen hadislerle bir daha göz atmayı ve üzerinde düşünmeyi tavsiye ederiz.

İmam Sadık (a.s) bir mektubunda ashabına şöyle yazmıştır: "*Sakın nefisleriniz sizi, Allah'ın size haram kıldığı bir şeye çekmesin. Doğrusu kim dünyada Allah'ın kendisine haram kıldığı şeyi çiğnerse (ve onu yapmaktan sakınmazsa), Allah onunla cennet, cennet nimetleri, lezzetleri, cennetin kendi ehline sunduğu sürekli saygınlık ve ikramları arasında ebedi bir perde oluşturur... Sakın Allah'ın Kur'ân'da haram ettiği şeylere ısrar etmeyin.*"²

Resul-i Ekrem'in (s.a.a), seçkin sahabesi Ebuzer'e

1- el-Mizan Tefsiri -Allâme Tabatabaî- c.4, s.21

2- Vesail-uş Şia -Hürr-i Amili- c.6, s.201

vasiyetinde şöyle geçer: *"Ey Ebazer! Mümin insan, günahını üzerine düşmek üzere olan bir kaya parçası gibi görür; kâfir ise günahını burnunun üzerinden geçen bir sinek gibi görür."*¹

Ali b. İbrahim'den, o da babasından, o da Ebu Ümeyr'den, o da Mensur b. Yunus'tan ve o da Ebu Basir'den şöyle rivayet eder: İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: *"Hayır! Vallahi yüce Allah, kendisine isyan olan bir şeye ısrar edilerek yapılan hiçbir itaati kabul etmeyecektir."*²

Buraya kadar yapılan açıklamalarımızdan, müminin günah ve isyana ısrar etmesiyle tam anlamıyla gerçek iman çerçevesinden dışarı çıktığı ve büyük veya küçük bir günah işleyen bir müminin, günahının ardından hemen Allah'tan bağışlanma dilemesi ve tövbe etmesi durumunda, şefaate ulaşacağı hususları aydınlığa kavuşmuş oldu.

Hüseyin b. Halid der ki: ...İmam Rıza'ya (a.s), "Ey Re-sulullah'ın torunu! *"Allah'ın razı olduğu kimselerden başkaları şefaât edemezler."* ayetinin anlamı nedir? diye sordum. İmam (a.s) şöyle buyurdu: *"Allah'ın, dininden razı olduğu kimseden başkası şefaât edemez."*³

Berkî'den, o da Ali b. Hüseyin Rıkkî'den, o da Abdullah b. Ceble'den, o da Hasan b. Abdullah'tan, o da babaları kanalıyla Hasan b. Ali'den (a.s) uzun bir hadis-

---

1- İ'lam-ud Din Fi Sıfat-il Müminîn -Deylemî- s.191; Âl-ul Beyt müessesesi baskısı

2- el-Kâfi -Kuleyni- c.2, s.288/3 "İman ve Küfür" kitabı, "İsrar ale-z Zenb" babı

3- Bihar-ul Envar -Allâme Meclisî- c.8, s.34

te şöyle nak-leder: *"Resulullah (s.a.a) kendisinden birkaç meseleyi soran bir Yahudi'nin cevabında şöyle buyurdu: Şefaati gelince; o, şirk ve zulüm dışında büyük günahlar işleyenlere ulaşacaktır."*¹

Bu hadisten de, önceki hadiste olduğu gibi net bir ifadeyle yüce Allah'ın müşrik veya zalim olarak ölenlerden razı olmadığı anlaşılmaktadır.

Übeyd b. Zürrare'den şöyle nakledilir: İmam Sadık'tan (a.s), mümin için şefaati olacak mı? diye sorduklarında İmam (a.s) *"Evet"* buyurdu. Bunun üzerine aralarından bir kişi, *"Acaba o gün mümin bir kişinin, Muhammed'in şefaati ihtiyacı olacak mı?"* diye sorduğunda ise, İmam (a.s); *"Evet"* buyurdu, *"Müminin de günah ve hataları var; o gün Hz. Muhammed'in şefaati-ne muhtaç olmayan kimse yoktur."*²

b) Cehenneme Girecek Olan Müminler

Şefaati, yüce Allah'ın günahları bağışlaması ve cennete girmeleri açısından müminlere faydalı olacağı gibi onların cehenneme girdikten sonra oradan dışarı çıkmaları için de faydalı olacaktır. Resulullah'tan (s.a.a) ve pâk Ehlibeyti'nden rivayet edilen hadislerde, Resulullah'ın (s.a.a) ve salih müminlerin şefaatiyle bir grup müminin cehennemden çıkacağı açıklanmıştır. Örneğin, Resulullah'tan (s.a.a) çeşitli yerlerde şu farklı ifadeler nakledilmiştir:

"Peygamberler, samimi olarak 'La ilâhe illellah' di-

1- Bihar-ul Envar - Allâme Meclisî- c.8, s.39

2- Bihar-ul Envar - Allâme Meclisî- c.8, s.48

yen herkese şefaât edecekler ve onları cehennemden dışarı çı-karacaklar..."¹

"Yüce Allah şefaâtle bir grup insanı cehennemden dışarı çıkaracaktır."²

"Ümmetimden, cehennemlikler diye adlandırılan bir grup benim şefaâtimle cehennemden dışarı çıkacaklardır."³

"...Ama ateş ehli olan cehennemliklere gelince; onlar cehennemde ne ölürlere, ne de dirilirler; ancak onlar, günahlarından veya hatalarından dolayı cehenneme düşen ve böylece cehennemin öldürdüğü kişilerdir; onlar kömür olunca şefaât edilmelerine izin verilecektir; bunun üzerine grup grup cehennemden dışarı çıkacaklar."⁴

"Yüce Allah, kulları arasında hükmedip cehennemden çıkarmak istediğini dışarı çıkardıktan sonra meleklerine ve elçilerine şefaât etmelerini emredecek ve onlar şu alametlerinden tanınacaklar: Ateş Adem oğlunun secde yeri dışında her yerini yakacaktır..."⁵

"Cennetliklerle cehennemlikler ayırt edildikten sonra cennetlikler cennete ve cehennemlikler de cehenneme girecekler; sonra elçiler gelerek şefaât edecekler..."⁶

"Kıyamet günü cennetlik olan birisi, ey Rabbim! Fa-

1- Müsned-i Ahmed, c.3, s.12

2- Sahih-i Müslim, c.1, s.122

3- Sünen-i İbn-i Mace, c.2, s.1443

4- Müsned-i Ahmet, c.3, s.79

5- Sünen-i Nesai, c.2, s.18, "mevzi-us sucud" babı

6- Müsned-i Ahmed, c.3, s.325

lanca dünyada bana bir içimlik su vermişti; o hâlde beni onun hakkında şefaathçi kıl, diyecek. Bunun üzerine Allah Teala, git onu cehennemden çıkar, buyuracak. O da gidip cehennemde onu arayıp bularak cehennemden dışarı çıkaracaktır..."¹

Ehlibeyt İmamlarının sekizincisi olan İmam Rıza (a.s) şöyle buyuruyor: "*Tevhit ehli olan günahkârlar, ebedi olarak cehennemde kalmayacaklar; onlar cehennemden dışarı çıkacaklar ve onlar hakkında şefaath edilecektir..."²*

Allâme Tabatabaî de konuyla ilgili araştırmasında değerli el-Mizan tefsirinde, "Şefaath Ne Zaman Fayda Verir?" başlığı altında şu cümlelere de yer verir: "Sonuç olarak [ayet ve hadislerden] ortaya şu çıkıyor: Şefaath, kıyamet günündeki en son durakta gerçekleşecek. Bu sayede bağışlanma sonucu bazı kimseler ateşe girmekten alıkonulacaklar. Ya da ateşe girenlerin bir kısmı oradan çıkarılacaklar. Hiç kuşkusuz bütün bunlar rahmetin geniş kapsamılığı veya kullara yönelik ilâhî lütfün zuhuru sayesinde gerçekleşecek."³

Bütün bu hadislerden şefaathin, kıyamette hesaba çekildikten sonra insanın ya cehenneme girmesine ya da cehennemde ebedi kalmasına engel olacağı anlaşılmaktadır.

1- Mecma-ul Beyan Fi Tefsir-il Kur'ân -Tabersi- c.10, s.392

2- Uyun-u Ahbar-ir Rıza, c.2, s.125

3- el-Mizan tefsiri -Allâme Tabatabaî- c.1, s.174

3- ŞEFAAT EDİLMEYEN KİMSELER

Buraya kadar yapılan açıklamalardan, şefaatin müminlere has olduğu, kâfirlerin ise şefaatten mahrum olacakları, şefaatin onlara ister cehenneme girmeden önce ol-sun, ister cehenneme girdikten sonra hiçbir yararı dokunmayacağı ve yine yüce Allah'ın Kur'ân-ı Kerim'de birçok yerde insanlardan birkaç grubun cehennemde ebedi kalacaklarını ve şefaatten yararlanamayacaklarını vurguladığı anlaşıldı.

Kur'ân-ı Kerim'in yirmi sekiz suresinde, otuz sekiz yerde azapta veya cehennemde ya da ateşte "ebedi kalacaklar" tabiri kullanılmıştır.

Bu ayetlerin hepsini incelememiz bu kısa kitapçığın kapasitesini aşmasına rağmen bu ayetleri okumak, içerik ve delaletlerine göz atmak, müminlerin, yüce Allah'ın cehennemde ebedi olarak kalacaklarını haber verdiği grubun çerçevesinin dışında kalacakları konusunun vurgulanmasında faydalı olacaktır.

Aşağıda ilk olarak yüce Allah'ın Kur'ân-ı Kerim'de açıklanan sıfatlarından dolayı cehennemde ebedi olarak kalacak olan kimselere değinen ayetleri açıklayalım:

a) Kâfirler

"İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlar ise ateş ehlidirler, onlar orada ebedi kalacaklardır." ¹

"Ama ayetlerimizi inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüş

1- Bakara, 39

olanlar, işte Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onların üstünedir. Ebediyen lânet içinde kalırlar. Ne kendilerinden azap hafifletilir, ne de onlara fırsat verilir." ¹

"...Allah, onların dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Kâfirlerin dostları da tağuttur. (O da) onları aydınlıktan karanlıklara çıkarır. Onlar ateş ehlidirler, orada ebedi kalacaklardır." ²

"Gerçekten küfredenlerin ise, ne malları, ne de evlatları onlara, Allah'a karşı hiçbir fayda sağlamayacaktır. Onlar ateş ehlidirler; onlar orada kalacaklardır." ³

"O inkâr edip zulmedenler var ya, Allah onları ne bağışlayacak, ne de bir yola iletecektir. Sadece cehennemin yoluna (iletecek ve) orada ebedi kalacaklardır. Bu da Allah'a çok kolaydır." ⁴

"Eğer şaşacaksan, onların şu sözlerine şaşmak lazım: 'Biz toprak olduğumuz zaman mı, gerçekten biz mi yeniden yaratılacağız?' İşte onlar, Rablerine karşı küfre sapanlardır. Ve onlar, boyunlarında halkalar bulunan kimselelerdir, onlar ateş ehlidirler. Onlar orada ebedi kalacaklardır." ⁵

"Allah kâfirlere lânet etmiş ve onlar için çılgın bir ateş hazırlamıştır. Orada ebedi kalacaklar; (kendilerini koruyacak) ne bir dost, ne bir yardımcı bulamayacaklardır." ⁶

"İnkâr edenler, bölük bölük cehenneme sürüldüler. Oraya geldikleri zaman, cehennemin kapıları açıldı, ce-

---

1- Bakara, 161-162

2- Bakara, 257

3- Âl-i İmrân, 116

4- Nisâ, 168-169

5- Ra'd, 5

6- Ahzâb, 64-65

hennemin bekçileri onlara şöyle dedi: 'Kendi aranızdan, Rabbinizin ayetlerini size okuyan ve sizi bu gününüzle karşılaştığınız hakkında uyarıcı elçiler gelmedi mi?' Evet geldi, dediler, ama kâfirlere azap sözü hak oldu. O hâlde içinde ebedi kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Kibirlenenlerin yeri ne kötüymüş! denildi." ¹

"(Onların durumu) tıpkı şeytanın durumuna benzer ki insana 'inkâr et' dedi. (İnsan) inkâr edince de, 'Ben senden uzağım, ben âlemlerin Rabbi Allah'tan korkarım!' dedi. Nihayet ikisinin de sonu, ebedi olarak ateşte kalmaları oldu. Zalimlerin cezası budur." ²

"Küfredip ayetlerimizi yalanlayanlar(a gelince); onlar da ateş ehlidir. Orada ebedi kalacaklardır. Ne kötü gidilecek yerdir orası!" ³

"Kitap ehlinden ve (Allah'a) ortak koşanlardan küfre sapanlar, sürekli olarak cehennem ateşindedirler. Onlar, halkın en şerlileridir." ⁴

"Allah münafık erkeklere, münafık kadınlara ve kâfirlere cehennem ateşini vaat etmiştir; onlar orada ebedi kalacaklardır. O onlara yeter. Allah onları lânetlemiştir. Onlar için sürekli bir azap vardır." ⁵

"İsrailoğullarından küfredenlere, Davud ve Meryem oğlu İsa diliyle lânet edilmiştir. Çünkü (onlar) isyan etmişlerdi ve saldırıyorlardı. Yaptıkları kötülükten vazgeçmiyorlardı. Ne kötü şey yapıyorlardı! Onlardan çoğunun, inkâr edenlerle dostluk ettiklerini görürsün. Ger-

---

1- Zümer, 71-72

2- Haşr, 16-17

3- Teğâbun, 10

4- Beyyine, 6

5- Tevbe, 68

çekten nefislerinin, kendileri için yapıp gönderdiği ne kötüdür (ki o yüzden) Allah onlara gazap etmiştir ve azapta ebedi kalacaklardır." 1

b) Mürtetler

"...Sizden kim dininden döner ve kâfir olarak ölürse, işte onların bütün yaptıkları dünyada da, ahirette de boşa çıkmıştır ve onlar ateş ehlidir; orada sürekli kalacaklardır." 2

"İman ettikten, Resulün hak olduğunu gördükten ve kendilerine açık deliller geldikten sonra, inkâr eden bir kavme Allah nasıl yol gösterir?! Şüphesiz Allah, zalim kavmi doğru yola iletmez. İşte onların cezası, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lânetlerinin onların üzerine olmasıdır! O lânetin içinde ebedi kalacaklardır. Onlardan azap hafifletilmeyecek ve onlara asla fırsat verilmeyecektir." 3

c) Müşrikler

"(Allah'a) ortak koşanların, nefislerinin küfrünü göre göre Allah'ın mescitlerini onarmalarına hak ve yetkileri yoktur. İşte bunlar yaptıkları boşa gitmiş olanlardır. Ve bunlar, ateşte ebedi kalacak da olanlardır." 4

"Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız, cehennemün odunusunuz. Siz oraya gireceksiniz. Eğer onlar tanrı olsalardı oraya girmezlerdi. Oysa hepsi orada sürekli kalacak-

---

1- Mâide, 78-80

2- Bakara, 217

3- Âl-i İmrân, 86-88

4- Tevbe, 17

lardır." 1

"...Kim bunları yaparsa (Allah'tan başka bir tanrıya dua eder, Allah'ın haram ettiği canı haksız yere öldürür ve zina ederse) cezasını bulur. Kıyamet günü onun için azap kat kat yapılır ve o azabın içinde hor ve hakir olarak kalır." 2

"Kitap ehlinden ve (Allah'a) ortak koşanlardan küfre sapanlar, sürekli olarak cehennem ateşindedirler. Onlar, halkın en şerlileridir." 3

"Hepsini bir araya topladığı gün: Ey cin (şeytan)lar topluluğu (der), siz insanlarla çok uğraştınız. Onların, insanlardan olan dostları derler ki: 'Rabbimiz! Birbirimizden yararlandık ve bize verdiğin sürenin sonuna ulaştık.' (Allah da) buyurur ki: 'Durağınız ateştir. Allah'ın dile(yip affet)mesi hariç, orada ebedi kalacaksınız.' Şüphesiz Rabbin hikmet sahibidir, bilendir." 4

d) Faiz Yiyenler

"Faiz yiyenler, ancak şeytanın dokunup çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların: 'Alış veriş de faiz gibidir' demelerinden ötürüdür. Oysa Allah, alış verişi helal, faizi haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak faizden) vazgeçerse, geçmişte olan kendisinindir ve işi de Allah'a kalmıştır. Kim tekrar (faize) dönerse, onlar ateş ehlidir; orada ebedi kalacaklardır." 5

1- Enbiyâ, 98-99

2- Furkan, 68-69

3- Beyyine, 6

4- En'âm, 128

5- Bakara, 275

e) Allah ve Resulüne Karşı Gelenler

"Kim de Allah'a ve O'nun Elçisi'ne karşı gelir, O'nun sınırlarını aşarsa, Allah onu ebedi kalacağı ateşe sokar. Onun için alçaltıcı bir azap vardır." 1

"Bilmediler mi ki kim Allah'a ve Elçisine karşı koya- mağa kalkarsa, onun için sürekli kalacağı cehennem ate- şidir. İşte, büyük rezillik budur." 2

"Artık kim Allah'a ve Elçisi'ne baş kaldırırsa, ona için- de sürekli kalacağı cehennem ateşi vardır." 3

f) Yalanlayanlar ve Müstekbirler

"...Ayetlerimizi yalanlayıp onları kabule tenezzül et- meyenlere gelince, onlar da ateş ehlidir; onlar orada ebe- di kalacaklardır." 4

"...Gerçekten sana katımızdan bir zikir (ibret verici o- layları taşıyan bir Kitap) verdik. Kim ondan yüz çevirirse o, kıyamet günü (ağır) bir günah yüklenecektir. O (yükün ağırlığı altı)nda ebedi olarak kalıcıdır. Bu, kıyamet gü- nü onlar için ne kötü bir yüktür!" 5

"Ki onlar, Kitabı ve peygamberimizle gönderdiğimiz şeyleri yalanladılar. Artık yakında bileceklerdir! Boyunla- rında demir halkalar ve zincirler olduğu hâlde sürüklen- ceklerdir: Kaynar suda, sonra da ateşte yakılacaklardır.

1- Nisâ, 14

2- Tevbe, 63

3- Cin, 23

4- A'râf, 36

5- Tâhâ, 99-101

Sonra onlara denilecek: Ortak koştuklarınız nerede? Allah'tan başka (taptıklarınız)? Diyecekler ki: 'Bizden (uzaklaşp) kayboldular; hayır, meğer biz önceden bir şe-ye tapar değilmışiz!' İşte Allah, kâfirleri böyle şaşirtir. Bu durum, sizin yeryüzünde haksız olarak şimarmanızdan ve aşırı derecede sevinip böbürlenmenizden ötürüdür. Cehennemnin kapılarından girin, orada ebedi kalacaksınız. Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür!'" ¹

"...Bu gününüzle karşılaşmayı unutmanızın cezasını tadın! (Şimdi) biz de sizi unuttuk. Yaptıklarınızdan ötürü ebedi azabı tadın!" ²

"Bu, Allah'ın düşmanlarının cezası olan ateştir. Ayetlerimizi inkâr etmelerinin cezası olarak orada onlara ebedi kalma yurdu vardır." ³

g) Münafık Erkek ve Kadınlar

"Allah münafık erkeklere ve münafık kadınlara ve kâfirlere cehennem ateşini vaat etmiştir, onlar orada e-bedi kalacaklardır. O onlara yeter, Allah onları lânetlemiştir. Onlar için sürekli bir azap var." ⁴

"Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmedin mi? Onlar ne sizdendirler, ne de onlardan. Bilerek yalan yere yemin ediyorlar. Allah onlar için çetin bir azap hazırlamıştır. Onlar ne kötü işler yapıyorlar. Yeminleri kalkan yapıp Allah'ın yoluna engel oldular. Onlar için küçük düşürücü bir azap vardır. Onların ne malları, ne de evlatları kendilerini Allah'a karşı

1- Mü'min, 70-76

2- Secde, 14

3- Fussilet, 28

4- Tevbe, 68

koruyamaz. Onlar ateş ehlidir. Orada ebedi kalacaklardır." ¹

h) Kasıtlı Olarak bir Mümini Öldürenler

"Her kim bir mümini kasten öldürürse, onun cezası içinde sürekli kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır!" ²

i) Zalimler

"Sonra zulmedenlere; 'Sürekli azabı tadın' denilecek. Kazanmakta olduklarınız dışında başka bir şeyle mi cezalandırılacaksınız?" ³

"Nefislerine zulmederlerken meleklerin, canlarını aldığı kimseler; biz hiçbir kötülük yapmıyorduk! diye teslim olurlar. Hayır, Allah sizin yaptıklarınızı biliyor. Öyleyse, içinde sürekli kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür!" ⁴

j) Suçlular

"Suçlular, cehennem azabının içinde ebedi kalacak olanlardır." ⁵

k) Kötü İş Yapanlar

1- Mücâdele, 14-17

2- Nisâ, 93

3- Yûnus, 52

4- Nahl, 28-29

5- Zuhruf, 74

"Kötü iş yapanlara da (yaptıkları) kötülüğün aynen cezası verilir. Ve onların yüzlerini bir zillet kaplar. Onları Allah'tan kurtaracak hiç kimse yoktur. Sanki yüzleri, karanlık geceden parçalara bürünmüştür. İşte onlar da ateş ehlidir, hep orada kalacaklardır." ¹

I) Tartıları Hafif Gelenler

"Kimlerin tartıları hafif gelirse, işte onlar kendilerini ziyana sokanlar, cehennemde de sürekli kalanlardır." ²

Yukarıdaki sınıflandırmadan ebedi olarak azapta veya cehennemde kalacakların, tövbe eden, kendilerini ıslah eden, günahlarından dolayı Allah'tan bağışlanma dileyen ve yaptıkları çirkinliklere ısrar etmeyen müminlerden olmadıklarını anlıyoruz. İşte buradan, müminlerin, ister cehennemden alıkonmalarıyla olsun ve ister cehennemden çıkarılmalarıyla olsun şefaati hak kazandıklarına inanıyoruz.

Son olarak özetle şunu diyoruz: Şefaati ispatlamak için iki yol var:

1- Şefaatten ve şefaatin şartlarından bahseden Kur'ân ayetleri.

2- Günahkâr müminlerin ebedi olarak cehennemde kalmayacakları, sonunda cehennemden çıkacakları, cehennemden çıkmaları için de bir vesileye gerek olduğu ve bu vesilenin de şefaati olduğudur. Ve bu şefaati de Allah'ın şefaati etmelerine razı olduğu peygamberlerin, elçilerin, vasilerin, meleklerin, salih kulların ve salih

---

1- Yûnus, 27

2- Mü'minûn, 103

amellerin şefaati aracılığıyla gerçekleşecektir.

Kısacası: Şefaate onaylanmıştır ve şefaate ancak yüce Allah'ın dinlerinden razı olduğu müminler ulaşacaktır. Şefaate konusunda, şefaatin gerçekleşmesinde ve etkisinde bu en önemli ve temel şarttır. Resulullah (s.a.a), Ehlibeyt İmamları (onlara selâm olsun), salihler, salih amel, Kur'ân-ı Kerim ve melekler şefaate hak kazananlara şefaate edebileceklerdir; nitekim, şefaate edilecekler için koşulan şartlar gerçekleşmedikçe, şefaate ulaşmak mümkün değildir.

Allah bizi, yüce peygamberi Hz. Muhammed'in (s.a.a) ve pâk Ehlibeyti'nin şefaatine ulaşanlardan eyesin!

En son duamız, âlemlerin Rabbine hamdetmektir.

* * *

ŞEFAAT ÜZERİNE

Murtaza MUTAHHARİ

Tercüme
Prof. Dr. Hüseyin Hatemi

ŞEFAAT

Adli ilâhî konusunda ortaya atılması, ele alınması, tartışılması ve incelenmesi gereken bir konu, "şefaât" konusudur. Bu konuda bazı sözler söylenmiştir ve Vahha-bîlik Mezhebi'nin ortaya çıkışından sonra bu sözler daha çok yayılmıştır.

Bu mezhep, Muhammed b. Abdulvahhab'a nispet edilir. Bu mezhep bugün Suudi Arabistan'ın resmi mezhebi hükmündedir.

Bu mezhep, çok yüzeyde ve kabukta kalır biçimde "ibadette tevhit" ilkesini savunmakta, bu yüzden de İslâm'ın nice yüce öğretilerinden birçoğunu da inkâr etmek zorunda kalmaktadır.

Bu mezhebin savunduğu ve yüzeyde kalan tevhit anlayışı, Eş'arî tevhit anlayışı gibi, İslâm'ın ilkelerinden birçoğuna aykırı düşmektedir.

ORTAYA ÇIKAN SORUN VE İTİRAZ

Şefaate karşı ileri sürülmüş veya sürülebilecek olan itirazlar şöyle belirlenebilir:

1- Şefaate, ibadette tevhit ilkesi ile çatışır. Bazı yüce mertebeli kişilerin Allah katında günahkârlar için şefaate edebileceklerine inanan, şirke düşmüş, Allah'a ortak koşmuş olur.¹

Bu itiraz ve iddia, Vahhabîler'in ortaya atmaktadukları iddialardandır ve Şia arasında da bazıları bu iddiaların etkisinde kalmıştır.

2- Şefaate konusundaki bir itiraz da şudur: Şefaate; ibadette tevhit (ancak Allah'a ibadet etme) ilkesi ile uyuşmamakla kalmaz, üstelik ve aynı zamanda "tevhid-i zatî"ye, [doğrudan doğruya tek tanrının Allah olduğu inancına da] uymaz. Çünkü şefaatin mümkün olduğuna inanan bir kimse, şefaate edenin rahmet ve şefkatinin Allah'ın rahmet ve şefkatinden daha çok ve daha geniş olduğuna inanıyor demektir. Çünkü, şefaate eden olmazsa, Allah'ın günahkâr kişiye azap edeceği varsayılır.

3- Şefaate inancı, günaha eğilimi olanları cür'etlendirir. Onları kötü ve çirkin işleri işlemeye teşvik eder, yüreklendirir ve kıskırtır.

4- Kur'ân-ı Kerim şefaate batıl sayar, reddeder.

1- İran'da Nehc-ül Belaga'nın az-çok tanındığı, İbn-i Sina, Hâce Nasir, Sadr-ül Müteellihin gibi filozoflar yetiştirmiş olan, tevhide ilişkin sorunların en yüce şekli ile incelendiği ve sonuca varıldığı bu ülkede, bugün ne şaşılacak şeydir ki, bazıları tevhit dersini İbn-i Teymiyye ve Muhammed b. Abdulvahhab gibilerden öğrenmeye heveslenmektedirler.

Kur'ân mahşer gününü anlatırken, onu kimsenin kimseyi savunamayacağı ve şefaât edemeyeceği gün olarak niteler.¹

5- Şefaât, Kur'ân-ı Kerim'in bizzat beyan buyurmuş olduğu ve dolayısıyla herkesin mutluluğa erişmesini kendi eylemlerinin sonucuna bağladığı "İnsan için ancak sa'yetti-ği, gayret gösterdiği çabasının karşılığı vardır."² ilkesine aykırı düşer.

6- Şefaatin gerçek anlamı ile söz konusu olabilmesi için, Allah'ın, şefaât edenin etkisinde kalarak öfkesini rah-mete dönüştürdüğünü kabul etmek, buna inanmak gerekir. Oysa Allah başkalarının, yarattıklarının etkisinde kalmaz. Allah katında, kullarda olduğu gibi hâl değişikliği olmaz. Hiç bir etken O'na etki edemez. Değişkenlik, zat-ı ilâhî'nin varlığının zorunlu oluşu (vücûb-i zatî) ile bağdaşmaz.

7- Şefaât bir tür ayrıcalık gözetme ve adaletsizlik demektir. Oysa Allah katında ise adaletsizlik olmaz. Diğer bir deyişle, şefaât Allah'ın kanununda istisna demektir. Oysa Allah'ın kanunları genel, değişmesiz ve eşitlik gözetilen kanunlardır. [Yüce Allah şöyle buyuruyor:] "*Allah'ın kanununda değişiklik, değişme bulamazsın.*"⁴

Bu itiraz ve tereddüttür ki, şefaât konusu ile adl-i ilâhî konusunun bağlantısını kurar. Bu sebeple, [Adl-i ilâhî] ki-tabımızda incelenen konular arasına şefaât

---

1- Bakara, 48 ve 123

2- Necm, 39

4- Ahzâb, 62; Fetih, 23

konusu da alınmıştır. Adalet yönünden yapılan bu itirazın gerekçesi şöyle açıklanabilir:

Şefaatin, bütün günahkârları kapsamına almaz. Çünkü böyle olursa ne kanunun-kuralın anlamı kalır, ne de şefaatin. Şefaatin yapısı gereği ayrıcalık ve istisna söz konusu olur. İtiraz da bu noktadadır. Suçluların iki bölüğe ayrılması, arkası olanların cezasının pençesinden kurtulması, diğer bölümün ise arkası-koruyucusu olmadığı için cezalandırılması nasıl reva görülebilir?

Biz, insan toplumlarında eşitlik ve hukuk devleti yerine parti ve lobiler, baskı gruplar hakim ise, bu gibi toplumları bozulmuş ve adaletsiz sayarız. İnsan toplumları için böyle düşünürken, nasıl olur da ilâhî adalet karşısında arkası olmanın fayda vereceğini düşünebiliriz? Şefaatin olan toplumda adalet yok demektir.

Hukuk Devletini Zayıflatan Etkenler

Bir toplumda eğer "para", "baskı grupları" ve "kaba güç" (zor) etkili olabiliyorsa, bu durum o toplumda "hukukun üstünlüğü"nin gerçekleşemediğinin ve kanunun güçsüz olduğunun göstergesidir. Hukukun üstünlüğü ilkesi gerçekleştirilmediği takdirde, zorbalara karşısında kanun üstünlüğü de sağlanamaz. Kanun, gücünü sadece zayıflar karşısında gösterebilir. Gücsüz suçluları kısıvrak yakalar ve hakim önüne çekerken, zorba suçluları yakalamaktan aciz kalır.

Kur'ân-ı Kerim, ilâhî kanunları güçlüler karşısında etkisiz kanunlar olarak değil güçlü kanunlar olarak tanıtmaktadır. "Para, baskı grupları ve kaba güç"ün adli ilâhî mahkemesi önünde etkili olamayacağını be-

lirtmektedir. Kur'ân-ı Kerim'de paradan söz edilirken "adl" kelimesi kullanılmaktadır. "Adl kelimesi, ya "sapma, ayrılma ve dönme" demek olan "udûl" mad-desinden gelmektedir. (Çünkü para, rüşvet aracı olarak kullanıldığı ve verildiği takdirde "udûl"e yani hak ve hakikatten saptmaya ve dönmeye sebep olur.) Veya kullanılan "adl" kelimesi, karşılık ve bedel anlamındadır.

Biri birini destekleyen nüfuz grupları, "şefaât" kavramı içinde ele alınmaktadır.

Kaba güç de "nüsret" (yardım ve destek) terimi ile anılmaktadır.

Bakara suresinin 48. ayeti şu mealdedir: *"Çekinin o günden ki, o günde hiç kimse başka kimseyi savunamaz, kimseden şefaât de kabul edilmez, kimseden karşılık alınmaz ve onlara yardım da erişmez."* Yani, sakının o günden ki kimse kimseyi bir konuda savunamaz, buna izin verilmez, kayırma ve kollama kabul edilmez, salı-verme ve günah karşılığında para alınmaz, hiçbir yön-den yardım ve destek güç de gelemez.

Demek oluyor ki, ahiret âlemindeki düzende insan toplumlarında olduğu gibi bir kimsenin kanunun mü-eyyidesinden (yaptırım) kaçmak için bir nüfuz grubu-nun desteğine sığınması, soyundan-boyundan yardım istemesi, pa-ra yedirmesi söz konusu değildir, insanın soyu-boyu; kanunu yürüten görevlilere karşı güç sahibi olamazlar.

İslâm'ın ilk döneminde, Müslüman topluluğu içinde kanun güçlü ve üstün idi; hukukun üstünlüğü belirgin durumda idi; çünkü kanun, yöneticilerin yakınlarının yakasına da yapışabiliyordu.

Bir gün Ali (O'na selâm olsun), kızının Müslümanların beytülmalinden (hazine mallarından) bir gerdanlığı ariyet (iğreti) olarak -ve tabiatıyla teminat kaydı ile aldığı işitti. Kızını şiddet ile azarladı. Çok ciddi bir ifade ile dedi ki: "*Ariyet olarak ve temin ve tekeffül ile almamış olsa idin, hakkında hırsızlık cezasını uygulardım.*"¹

Amcası oğlu İbn-i Abbas, bilgili bir zat ve yardımcısı olduğu hâlde, aykırı bir iş yapmış idi. Ona bir mektup yazarak sert bir şekilde uyardı; yaptığı işi düzeltmezse cezalandıracağını söyledi. Ona şöyle yazdı: "*Eğer yaptığın ay-kırı işten dönmezsen, kılıcımla seni cezalandırırım. Vurduğumda cehennemden başka yere gitmeyen kimseleri öl-dürdüğüm kılıcımla seni vururum.*" Yani, kılıcımın cehennemliklerden başkası üzerine inmediğini sen de biliyorsun. Yapmış olduğun bu iş, seni cehennemlik etmiş ve benim kılıcımla cezalanmanı hak ettirmiştir sana.

Daha sonra adaleti istisnasız herkes için uygulayacağını ve bu hususta asla taviz vermeyeceğini iyice açıklama amacıyla şöyle ekledi: "*Vallahi, senin yaptığını Hasan ve Hüseyin bile yapsaydı, onları da gözetmez, cezalandırırdım.*"²

Evet İslam'ın ilk dönemidir; Emir-ül Müminin Ali de kanunun uygulayıcısıdır; fazla şaşırılmamak gerekir.

Resul-i Ekrem'in ((s.a.a) getirdiği hareketin, ne kadar ilerlediğini ve kimleri adalet masasına oturttuğunu bilmek isterseniz, aşağıdaki olaya dikkat ediniz:

1- Bihar-ul Envar, c. 9, s. 503

2- Nehc-ül Belaga, 41. Mektup

Amr b. As Mısır valisi ve Ömer b. Hattab onun amiri halife iken, Amr'ın oğlu, halktan birine tokat attı. Bu kimse Amr'a gelerek oğlunu şikâyet etti. Sonuç çıkmadı. Bunun üzerine halife Ömer'e gelerek şikâyet etti. Ömer, Amr'ı ve oğlunu da getirterek karşılıklı yargıladıktan sonra, Amr'a ve oğluna hitaben tarihi bir cümle söyledi:

"Ne zamandan beri halkı kulunuz bildiniz? Onlar, a-nalarından hür doğmuşlardır." Sonra, Amr'ın oğlu hakkında kısasa hükmetti.

Halife Ömer kendi oğluna karşı da aynı şekilde davranmış, oğlunun şarap içtiğini duyunca onun hakkında da İslâm'ın gerektirdiği cezayı uygulamıştır.

İşte Resul-i Ekrem'in (Ona ve Ehlibeyti'ne Allah'ın sa-lât ve selâmı olsun) öğrettiği adalet böyle idi. Allah'ın Resulü'nün harekete getirdiği çark, daha bir süre az çok bu şekilde dönmesini sürdürmekte idi.

ŞEFAATİN TÜRLERİ

Şefaatin de türleri vardır. Bazı türleri olmaması gereken ve zulüm sayılabilecek şefaatlardır. Bu tür şefa-atlerin ilâhî düzende yeri ve değeri yoktur. Bazı türleri ise aksine adildir ve doğrudur. Yanlış şefaât türü; kanunu alt-üst eden, kanuna aykırı şefaattir. Sahih şefaât ise doğru, kanunun getirmek istediği düzeni koruyucu ve kanunu doğrulayıp güçlendirici şefaât demektir.

Yanlış şefaât; bir çıkar grubu içindeki dayanışma ve taraf tutma, dolayısıyla kanunun uygulanmasının önlenme-si demektir. Şefaatin bu anlamda alınması

hâlinde, suç işleyen kimse kanun koyucunun amacına aykırı olarak, kanunların da amacına ters bir biçimde bir girişim ile kendi mensup olduğu grubun aracılığı ile kanun koyucunun iradesine ve kanunun amacına üstün gelmektedir. Bu tür şefaate dünyada zulüm demektir, ahirette ise esasen mümkün değildir. Şefaate yöneltilen itirazlar bu anlamdaki şefaate karşısında haklı olurlar ve Kur'ân-ı Kerim'in reddettiği ve ahiret düzenerinde gerçekleşemeyeceğini belirttiği şefaate, işte bu anlamdaki şefaattir.

Doğru anlamı ile şefaate ise bundan başkadır. Bu anlamda şefaatte ayırım ve ayrıcalık, kanunu hiçe saymak ve fiilen ilga etmek, yürürlükten kaldırmak, kanun koyucunun iradesine üst olmak gibi sakıncalar söz konusu değildir. Kur'ân-ı Kerim bu tür şefaati açıkça kabul eder. Bu doğru anlamda şefaatin de türleri vardır ki, bunları az ileride ele alacağız.

Kanunun Etkisiz Bırakılması

Gerek aklî, gerek [ayrıca da vahye dayanan] naklî delillerin hoş görmediği ve reddettiği şefaate; günah işleyenin bir aracı bularak ilâhî hükmün etkisinden kurtulabilmesi demektir. Nitekim ahlaki çöküntüye ve bozguna uğramış olan toplumlarda çıkar zümreleri böyle yapmaktadırlar.

Bilgisiz kişilerin (avam) birçoğu, nebiler ve imamlar (onlara selâm olsun) vasıtası ile gerçekleştirebilecek şefaate de bu türden sanırlar. Onların zannına göre, Resul-i Ekrem (s.a.a) veya Emir-ül Müminin'in (a.s), diğer imamların ve özellikle İmam Hüseyin'in (a.s) yahut Hz.

Fatıma'nın (a.s) şefaâtları bu anlamdadır. -Haşa- bu nüfuzlu kişiler ilâhî adalet örgütünü de etkileyerek Allah'ın iradesini değiştirirler, ilâhî kanunu da fiilen yürürlükten kaldırırlar.

Cahiliye dönemi Arapları da putları bu gözle görürlerdi. Onlar da yaratıcı olarak sadece Allah'ı kabul ederler, evrenin yaratılışı konusunda Allah'a şerik koşmazlar; ne var ki yaratılmış evrenin yönetiminde putları da yetkili ve söz sahibi bilirlerdi. Cahiliye dönemi Araplarının "şirk"i (Allah'a ortak koşmaları), "yaratıcı" bakımından şirk değil; Allah'ın "rab" oluşu bakımından şirk idi, Allah'tan başka yaratıcı tanımıyorlar; fakat Allah'tan başka "rab"da edinebiliyorlardı.

İnsanlardan kimi vardır ki bir kurum kurar, sonra onun idaresini bir başkasına bırakır. Veya kurumu kendisi kurduktan sonra yönetimi için ortak alır. İşte müşriklerin Allah ve evren anlayışları da böyle idi. Kur'ân-ı Kerim böyle düşünenlere şiddetle karşı çıktı ve tekrar tekrar beyan buyurdu ki: Allah'ın hiçbir ortağı, şeriki yoktur. Yaratıcılık (halikiyet) bakımından böyle olduğu gibi; yöneticilik, koruyuculuk ve eğiticilik (rubûbiyet) bakımından da böyledir. Allah; tek yaratıcı ve tek yöneticidir. Evren egemenliği sadece ve yalnızca ona özgüdür ve o âlemlerin Rabbi- dir.¹

Allah'tan başka "rab" kabul eden ve evrenin yöneticiliğini Allah ile onlar arasında paylaşıldığını sanan müşrikler, Allah'ın rıza ve hoşnutluğunu kazanmaya önem vermiyorlar; "Kurban ve tapınmalar aracılığı ile, rab kabul ettiğimiz putların rızasını kazanır isek, Allah-

---

1- Fatıha, 1

'ın rızasına aykırı iş işlemiş olsak bile, onlar elbette bu sorunu Allah katında çözenin ve bizi kurtarmanın yolunu bulurlar" di-ye düşünüyorlardı.

Müslümanlar arasında da Rabbin yüce ve egemen gücü (saltanat-ı rubûbi) karşısında bir başka saltanat, bir başka egemen güç olduğunu, onun karşısında da bir "el" in evrene karıştığını düşünenler varsa, bilmelidir ki bu apaçık şirktir, Allah'a ortak koştuktan başka bir şey değildir.

Meselâ bir kimse, Allah'ın rıza ve hoşnutluğunu kazanmak için bir yol olduğunu, buna karşılık yine mesela İmam Hüseyin'in (ona selâm olsun) rızasını kazanmak için de bundan ayrı ve başka bir yol olduğunu, bu iki yolun birbirinden bağımsız olarak insanın mutluluğunu sağlayabileceğini düşünüyorsa, büyük bir sapkınlığa uğramış, dalalete düşmüş demektir.

Bu sanıda şöyle deniliyor: Allah'ın rızası bazı davranışlarla, İmam Hüseyin'in rızası da başka bazı davranışlarla kazanılabilir. Allah'ın rızasını kazanabilmek için, farz olan şeyler yerine getirilecek, namaz kılınacak, oruç tutulacak, hac edilecek, cihada varılacak, zekât verilecek, doğru sözlü ve dürüst davranışlı olunacak, halka hizmet edilecek, ana-babaya en iyi şekilde muamele edilecek, bunlar gibi güzel davranış ve tutumlar seçilecek; buna karşılık, yalancılık, zulüm, gıybet, içki içme, zina gibi günahlardan kaçınılacaktır. İmam Hüseyin'in (ona selâm olsun) rızasını kazanmak için, bunlara hiç gerek yoktur!

Bu yanlış anlayışa göre İmam Hüseyin'in rızasını kazanmak için Kerbelâ'da onunla birlikte şehit edilen

genç oğlu Ali Ekber (ona selâm olsun) için ağlamak veya hiç değilse ağlar gibi yapmak yetişir. İmam Hüseyin'in rızasını kazanmanın başka yolları vardır.

Bu ayırıma göre, Allah'ın rızasını kazanmak güçtür, bir çok eyleme girişmek veya eylemden kaçınmak gerekir ki Allah'ın rızası elde edilebilsin. Buna karşılık; İmam Hüseyin kolayca hoşnut edilebilir. Ağlamak ve göğsüne vurmaktan başkaca bir şeye gerek yoktur. O'na selâm olsun, imamın rızası bir kez kazanıldı mı, o da Allah katında şefaât edecek, nüfuzunu kullanacak, işi düzeltecektir. Kılmadığımız namaz, tutmadığımız oruç, önem vermediğimiz hac, katılmadığımız cihat, yerine getirmediğimiz "Allah yolunda infak"... bütün bunların borçlarına kalem çekilecek, tasfiye edilecek; bütün işlenen günahlar da bir üfürme ile uçup gidecektir.

Bu yönde bir şefaât anlayışı batıl ve yanlış bir anlayış olmakla kalmaz, aynı zamanda Allah'tan başka "Rab" kabul etmek demek olur. Bu gibi kuruntular; aynı zamanda en büyük övüncü "ubûdiyyet" (kulluk) olan İmam Hüseyin'in (a.s) tertemiz huzuruna da saygısızlık demektir. Nitekim babası Emir-ül Müminin de "gulat"ın [görünüşte kendisini sevmeye aşırı giden batıl inanç sahiplerinin] kendisi hakkında aşırı şeyler söylemelerine öfkelenir, bu sözlerden yüce Allah'a sığınır-
dı.

İmam Hüseyin'in şahadetindeki hikmet, Allah'ın evren düzeni ve atası Resul-i Ekrem'in (s.a.a) şeriat karşısında başka bir düzen kurulması için değildir. Allah bu gibi inançlara düşmekten korusun! Amaç, ilâhî

kanundan kaçış yolu bulmak değildir. Onun şehit olmasının hikmeti, İslâm'ın eylem düzen ve sırasını bozmak, Kur'ân kurallarını etkiden düşürmek değil, tam aksine, namazı, zekâtı, İslâm'ın diğer kurallarını gerçek anlam ve boyutları ile korumak idi. Bunun için yaşamaktan yüz çevirdi ve şehit olmayı seçti.

İmam (a.s), kıyamının, Yezid yönetimine başkaldırışının sebebini şöyle açıklar: *"Ben, mevki ve makam hırsı için değil, müfsit ve zalim olarak değil, ceddimin ümmetinin hâlini düzeltmek, marufu emretmek ve münkerden (kö-tü ve çirkin işlerden) sakındırmak için ortaya atıldım."*

Biz de İmam Hüseyin'i (a.s) ziyaret ederken ona şöyle hitap ederiz: *"Tanıklık ederim ki sen şüphesiz namaz kıldın, zekât verdin, marufu emrettin, münkeri nehyettin, Allah yolunda cihadı tam olarak yerine getirdin, Allah'ın ki-tabı ile emrettin ve Resul-i Ekrem'in (s.a.a) sünnetine uydun!"*

Kanunun Korunması ve Yürürlükte Tutulması

Şimdi İslâmî anlamı ile ve doğru şefaât anlayışının ne olduğunu görelim. Bu anlamda şefaât; kanunu ve düzeni etkisiz bırakan koruma ve kayırma değil, aksine kanunu ve düzeni koruyan ve güçlendiren bir şefaattir. Bu doğru anlamda şefaati açıklayan ayetler, Şîi ve Sünnî kaynaklarda nakledilen bir çok rivayet vardır. Bu anlamda şefaât de iki türde görülür:

- 1- Önderlik şefaati veya eylemde (amel) şefaati.
- 2- Mağfiret şefaati veya fazl şefaati.

Birinci türden olan şefaât, azaptan kurtulma, güzel

ve iyi şeylere (hasenata) ulaşma, hatta derecelerin yükselmesi, insanın manen yükselmesini kapsamına alır.

İkinci türden şefaât ise, azabın kaldırılması ve günahların bağışlanması yönünden etkilidir; ancak o kimsenin derecesini yükseltmez. Bu şefaât, Resul-i Ekrem'in (Ona ve Ehlibeyti'ne Allah'ın salât ve selâmı olsun) hakkında şöyle buyurmuş oldukları şefaattir: *"Şefaâtimi, büyük günahlar işleyenler için sakladım. İyi işler işleyenlere gelince, esasen onlar sorumlu tutulmazlar."*

Önderlik Şefaati

Bu türden şefaatin ne olduğunu daha iyi açıklayabilmek için daha önce [Adl-i İlâhî adlı eserimizde] "uhrevî a-zap" konusunda ele aldığımız bir hususu hatırlamamız gerekiyor. Daha önce şöyle demiştik: İnsan bu dünyadaki amelleri, eylemleri; öteki âlemde biçimlenir, görünür; bu eylemlerin gerçek yüzü insanın karşısına çıkar.

Burada şunu da ekleyelim ki, öteki âlemde hatta ilişki ve bağlantılar (revabıt) bile biçimlenir. Dünya evreninde insanlar arasındaki manevi ilişki ve bağlar, öteki evrende görünür ve biçimlenir; aynî ve melekûtî bir suret kazanır. Dünyada bir insan diğerinin doğru yola girmesine sebep olmuş ise arasındaki önder ve izleyen ilişki mahşer gününde de görünür. Hidayet edenin önderliği, ona uyarak doğruya erenin izleyiciliği ve uyması, görünür ve algılanır bir biçime girer. Hidayet konusunda böyle olduğu gibi, al-datıp saptırmak söz konusu ise, yine aldatanın ve ona uyanın ilişkisi, başka-

larınca kavranır bir biçimde görünür. Kur'ân-ı Kerim bu hususu şu şekilde açıklar: "*O gün her insan topluluğunu önderleri (imamları) ile çağırırız.*" ¹

Diğer bir deyişle herkes kendi önderi ile, eylemlerinde örnek aldığı, kendisinden esinlendiği kim ise onunla kaldırılacak, haşredilecek ve huzura çıkacaktır.

Yine Kur'ân-ı Kerim, Firavun'un kendi kavmine önderliğinin ahiret âleminde şöyle biçimleneceğini buyurur: "*Firavun kıyamet günü kavminin (kendine uyanların) başına geçer, önüne düşer ve onları ateşe iletir.*" ²

Firavun bu dünyada yoldan çıkmış bir kişi idi ve yoldan çıkmışların önderi idi. O topluluktaki başka yoldan çıkmışlar onun adımlarını izlerlerdi. Ahiret âleminde de kendisini izleyenlerin önderi olarak görünecektir. Firavun, dünyada ve ahirette kendisini izleyenlerin aracı ve şefahtisidir. Öyle bir şefahtisidir ki dünyada kendisini izleyenlerin günah işlemelerine ve sapıklığa düşmelerine sebeptir. Ahirette de cehennem iletmede önderlik ve aracılık edecektir. Ahiret âleminde, kendisine uyanları ateşe iletmede aracılık etmesi; dünyada kavmini saptırmada ve yoldan çıkarmada aracılık ve önderlik edişinin tecessüm e-dişi, görünür hâle gelişidir.

Kur'ân-ı Kerim'in buradaki ifadesinde ilgi çekici bir husus da "Firavun kendi kavmini kıyamette ateşe sokar" şeklinde vurgusudur. Firavun'un ahiret âleminde kavmini cehenneme doğru götürdüğünü ve cehenneme soktuğunu belirtirken, bu ifade ile, Firavun'un dün-

---

1- İsrâ, 71

2- Hûd, 98

yada kendisini izleyenleri nasıl yoldan çıkardığını da hatırlatmaktadır. Buyurmaktadır ki: Firavun nasıl dünyada onları saptırdı ise, ahirette de onları cehenneme iletmesi, bu dünyada onları saptırmasının belirgin ve somut biçimde görünmesi demektir.

Bu dünyada nasıl ister hak ile iyi anlamda önderlikler, ister kötü ve batıl anlamda önderlikler olsun, bazı alt bölümlere ayrılırsa, öteki âlemde de böyle olacaktır. Mesela Resul-i Ekrem'in (s.a.a) hidayet nuru ile aydınlanan, o kutlu varlığın şeriatından yararlanan herkes onu izleyecekler ve (canımız uğruna feda olsun) o da iyi işler işleyenlerin önderi olarak mahşer gününde Hamd Bayrağını (Liva-ul Hamd) açacaktır.

Şefaatin bu anlamını alırsak, Resul-i Ekrem (ona ve Ehlibeyti'ne Allah'ın salât ve selâmı olsun) Emir-ül Müminin'e (a.s) ve Hazret-i Fatıma'ya (ona selâm olsun) şefaât edecek, onlar da Hasaneyn'e (İmam Hasan ve İmam Hüseyin -a.s-) şefaât edecekler. Her imam kendisinden sonraki imamın ve kendi öğrencileri ile izleyenlerinin şefaâtçisi olacaktır. Demek ki, şefaât bakımından da bir sıralanma vardır. Resul-i Ekrem (s.a.a) dışındaki masumların nesi varsa Resul-i Ekrem (s.a.a) aracılığı ile dir.

Yine aynı şekilde bilginler de kendi öğrencilerinin şefaâtçisidirler. Böylece bir önceki sıradan bir sonraki ne yayılan aşamalı ve dallara ayrılan bir sıra doğar ki, bu sıralanmanın en başında Resul-i Ekrem (s.a.a) vardır.

"O taksim edici, heybetli, peygamberlik mührünü taşıyan güler yüzlü / kerem sahibi, şefaati kabul

edilen peygamber."¹

"O önde gider, gönüllerin tümü onu izler.

Canlar, onun eteğine yapışmışlardır."²

"O (Resul-i Ekrem), bu evrende de o evrende de şefaattir. / Bu dünyada insanları dine götürür,³ öteki dünyada da cennete.

Bu dünya(da) 'Sen onlara yollarını göster!' / Öteki dünya(da) 'Sen onlara aylarını göster!' der.

Gizlide, açıkta onun işi, / 'Ya Rabbi! Kavmime sen doğru yolu göster, onlar bilmiyorlar' demektir.⁴

Onun nefesi ile her iki kapı da açılmıştır. / Duası iki evrende de müstecaptır, kabul edilir.

Onun sonuncu peygamber oluşu, keremde / ona benzer kimsenin gelmediği ve gelmeyeceğindedir.

Onun canına, evrene gelişine, / evladının (âlinin) devrine yüz binlerle aferin!

Onun kutlu halifesinin çocukları, / onun can ve gönül unsurundan doğmuşlardır.

Bağdat'dan, Herat'dan veya Rey'den olsunlar, / su ve toprağın karışması olmaksızın O'nun neslindedirler.

Gül dalı, nerede biterse bitsin güldür. / Küp nereye konmuş olursa olsun, içindeki aynıdır.

Güneş batıdan da çıkmış olsa, yine / güneştir, baş-

1- Sa'di - Gülistan

2- Kimin olduğu nakledilmiyor.

3- Önderlik şefaatine işarettir.

4- Hadis-i şerif

ka şey değil."¹

İmam Hüseyin'in (ona selâm olsun) büyük bir topluluğa, halktan bir çoğuna şefaât edeceğine ilişkin rivayetlerin sebebi şudur: Bu evrende İmam Hüseyin'in okulu, açtığı çağır, İslâm içindeki okullardan ve akımlardan daha fazla dinin canlanmasına, dirilmesine, ihyasına sebep olmuş ve halkın birçoğunun hidayete ermesine, İslâm'ın özünü kavramasına sebep olmuştur.

Daha önce de söylediğimiz gibi, İmam Hüseyin'in şefaât etmesinin anlamı, Allah'ın rızası hilafına bir şeyi Allah'tan istemesi anlamında değildir. O'nun şefaati iki türdür. Birincisi; esasen bu dünyada insanlara örnek olarak onları doğru yola iletmesi anlamındadır. Bu örneklik, önderlik ve hidayet öteki dünyada, görünür bir hâle girmekte, tecessüm etmektedir. İkinci tür şefaatin anlamını da az sonra açıklayacağız. İmam Hüseyin (a.s), kendi okulundan kendi çağırından ders ve örnek olarak hidayete erişmiş olanların şefaâtçisidir, yoksa okulunu, açtığı çağırını yoldan çıkma vesilesi yapmaya kalkışanların değil!

Şu husus unutulmamalıdır: Kur'ân-ı Kerim'den nasıl insanlar hidayet bulur, doğru yola erişirlerken bazıları da Kur'ân-ı Kerim'i bile yoldan çıkma vesilesi olarak kullanırlarsa, İmam Hüseyin'in okulundan da bazıları hidayet, bazıları yoldan çıkma (dalâlet) vesilesi olarak yararlanmışlardır. Bu seçim insanın kendisine aittir. Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerim'deki simge ve örnekler (meseller) için şöyle buyurur: "*(Kur'ân-ı Kerim ile) bir*

1- Mesnevî, Gölpinarlı çevrisinden, c.6, s.167

*topluluğu şaşırır, bir topluluğu doğru yola iletir. Şaşkınlığa ve sapıklığa düşenler ise ancak fasıklar, kötü iş sahipleridir."*¹

Molla-i Rumi'nin (Mevlana'nın) bu konuda yine çok güzel bir benzetmesi vardır. Der ki:

"Allah'tan dile ki, bu nükteler, bu incelikler / dolayısı ile sürçmeyip hedefe erişesin!

Kur'ân-ı Kerim dolayısı ile bir çok kişinin yolu şaşırmasının sebebi, / ipi, bazı kimselerin kuyuya inmek için kullanmalarıdır.

Ey inatçı kişi, ipte suç yok. / Sen çıkmak değil inmek istedin, sebep bu!"²

Bu beyitlerin orijinalinde geçen "resen", ip ve halat demektir. İp ile düşülen kuyudan çıkmak da, kuyuya inmekte mümkündür. Seçimi bize bağlıdır.

Kur'ân-ı Kerim ve Hüseyin okulu, insanı içinde bulunduğu bahtsızlıktan kurtarıp mutluluğun doruğuna eriştirebilir. Kur'ân-ı Kerim "hablun min'ellah" (=Allah'tan bir ip), diğeri de "hablun min'en nas"tır. [Yani bir seçkin insanın temsil ettiği kurtuluş ipidir.]

Ne var ki, bu kurtuluş vesilelerini kötüye kullanmak da mümkündür. Bu durumda kusur ipte değildir. İpi kullanan kişi, yukarıya çıkmak değil çukura düşmek istemiştir. Dünyadaki bu seçim ve sapış da ahiret evreninde o kişinin Kur'ân-ı Kerim'in ve imamların buyruğu ile, cehenneme i-letilmesi şeklinde kendisine gösterecektir. "Kasîm-un nar vel-cenne..."nin, ateşi ve cenneti

---

1- Bakara, 26

2- Mesnevi, Gölpinarlı çevirisinden, c.3, s.4209

paylaşırmanın anlamı budur.¹ Resul-i Ekrem'den (s.a.a) rivayet edilmiştir ki: *"Şüphesiz, bu Kur'ân şefaât edicidir ve şefaati kabul edilir, suçlayıcıdır ki suçlaması da kabul edilir."*

Gerçekten çok yüce anlamlı bir söz! Buyuruluyor ki: Kur'ân-ı Kerim hem müminlerin ve iyi işler işleyenlerin şefaâtçisidir, onları mutluluk ve cennetine iletir, hem de kâfirlerin, suçluların hasmıdır, onları da cehenneme iletir.

Bu tür şefaate "önderlik şefaati" demek uygundur. Amel/Eylem şefaati de denebilir. Çünkü burada kurtuluş ve-ya bedbahtlığa yol açan esas etken, iyinin veya kötünün eylemleri, amelidir.

Şefaate yöneltilen ve daha önce görmüş bulunduğumuz itirazların hiçbirinin burada söz konusu olmadığı açıktır. Bu anlamda şefaatin adl-i ilâhî ile de hiçbir uyumsuzluğu söz konusu değildir; aksine adl-i ilâhî'yi doğrulamakta, onaylamaktadır.

Mağfîret (Bağışlama ve Suçtan Geçme) Şefaati

İkinci tür şefaate; günahların affedilmesi ve bağışlanmasına yönelik şefaattir. İşte itiraz edilen, şefaate budur. Ne var ki Allah'ın izni ile burada bu şefaate türünün anlamını da açıklamaya çalışacağız ve sonuçta, bu anlamda şefaate de itiraz edilemeyeceği gibi, aynı

1- "Kasîm-un nar vel-cenne" ateşi ve cenneti taksim eden demektir. Hadis-i şerifte Hz. Ali (a.s) böyle nitelenir. (Yenabi-ül Mevedde, bab: 16) Ehlibeyt İmamları arasında ve onlarla Resul-i Ekrem arasında meşrep farkı olmadığından, burada gayet yerinde olarak Hüseyin (a.s) için de bu nitelik zikredilmiştir.

zamanda İslâm'ın yüce değerlerinden ve en derin öğretilerinden olup özel bir anlam taşıdığını göreceğiz.

Rahmetin Cazibesi

Başlangıç olarak şu noktaya dikkat etmeniz gerekir: İnsan, mutluluğa ulaşmak için kendisi adım atsa ve çabalasa bile, evrende bir de Allah'ın ve âlemlerin Rabbinin üs-tün rahmeti vardır. Dinî metinlerde, dualarda; Rabb'e hitap edilirken; *"Ey rahmeti öfkesini geçen, rahmeti öfkesinden üstün olan!"* ibaresi geçmektedir.

Hafız, ünlü bir gazelinde şöyle der:

"Feleğin yeşil ekinini ve hilal orağını görünce

Aklıma yeşil ekinim ve biçme zamanı geldi.

Dedim: Ey baht! Sen uyudun, bu arada gün ışıdı.

Dedi ki: Buna rağmen, sen hiç "sabıka"dan, rahmetin gazabı geçeceğinden ümidini kesme!"

Hafız'ın burada "sabıka"dan kastı, Allah'ın rahmetinin üstün gelişidir. Belki de burada Enbiyâ suresinin 101'ci ayetindeki, "cehennemden uzaklaştırma" kastedilmiştir.

Her ne olursa olsun, varlık düzeninde ilke olan rahmettir, mutluluktur, kurtuluştur. Buna karşılık küfr, fık ve bütün şerler (kötülükler) arızidir, ilke değildir. Şerler arızı olduğu için, temelli ve ilke olarak var olmadıkları için, rahmetin cazibesi, gücü ve mümkün olduğu ölçüde silinir-giderler. Gaipten gelen yardımlar ve rahmanî

destekler, rahmetin gazabı geçişinin gösterge ve belirtilerindedir. Allah'ın mağfireti (bağışlayıcılığı) ve arızî olan günahları rahmet ve mağfiret tecellileri ile giderişi, sevgi ve şefkatin gazap ve şiddete üstünlüğünün bir diğer tanığı, başka bir belirtisidir.

Arı Kılma, Temizleme İlkesi

Varlık düzeninde ilâhî rahmetin belirtilerinin birisi de "arıtma" görünümü ve olgusudur. Yaratılış düzeninde yıkama ve arıtma özelliği vardır. Havadaki karbon dioksit gazının, klorofilli bitkilerce kullanılarak havanın arıtılması örnek olarak verilebilir. Böyle olmasa idi, kısa bir süre sonra atmosfer yaşamaya elverişsiz bir duruma gelirdi, so-lunum imkânsızlaşırdı. Canlılığı yitiren bedenlerin ve organik kalıntıların ayrıştırılarak arıtılması da yaratılış düzenindeki arıtıcı etkenliğin bir başka örneğidir.

Madde evreninde nasıl böyle arıtıcı etkenler varsa, manevî alanda da durum böyledir. Mağfiret de, günahın kötü etkilerini giderir, arıtır. Mağfiret, gönüllerin ve ruhların günahın etkilerinden yıkanıp arınmasıdır. Öyle gönüller vardır ki, temizlenme yeteneğini tamamen yitirmişlerdir. Âdeta pislikle özdeş olmuşlardır. Allah'ı inkâr etme veya inkâr etmeyip ortak koşma, işte bu kötü etkiyi doğuran günahlardandır. Gönüllerde bir kez şirk veya küfr yerleşir, kalıcı olursa, arınma ümidi, arınma yeteneğini de o gönülden çıkarır. Gönülde fikrin yerleşmesi ve kalıcı duruma gelmesi, Kur'ân-ı Kerim dilinde gönlün mühürlen-mesi, Allah katından gönülle-

re mühür vurulması şeklinde ifade buyurulmuştur.¹

Selâmet İlkesi

Yine, varlık düzeninde rahmetin gazaba üstün gelişinin bir delili de selâmet (esenlik) ve sıhhatin ilke olarak varoluşudur. Hastalıklar istisnaidir. Her canlı varlığın yapısında bu varlığı sağlık yönünde tutmak ve varlığını korumak için etkenlik gösteren bir güç vardır. Kandaki akyuvarların şaşılacak etkenliği bu iddianın delilidir. Bedendeki onarıcı ve telafi edici güç başka bir delildir. Kırılan kemik, açılan yara ve gıda yetersizliği, canlının bu iç gücüyle bir ölçüde telafi edilir.

Dinî fitrat (yaratılış) bakımından da, dünyaya gelen her çocuk, arı bir yapı ve yaratılış ile (pâk bir fitrat) dünyaya gelir. Bir hadiste buyurulduğu gibi: *"Her yeni doğan çocuk, fitrat üzerinde (tabîi ve iyi) doğar. Sonra ana-babası onu Yahudi veya Hıristiyan olarak eğitebilirler."*³

Tabîi yörünge ve sürecinden çıkmış ve sapmış olan her varlığın iç bünyesinde öyle bir çekiş gücü vardır ki onu ilk ve tabîi durumuna iletmeye, döndürmeye çalışır. Filozofların terimleri ile, bir zorlayıcı gücün (kasr) etkisinde kalmış ve tabîi konumundan uzaklaşmış olan yapılarda, tabîi hâline dönmek için bir eğilim belirir. Şu hâlde evrende daima sapmadan kaçma ve selâmete ve sıhate yönelme eğilimi egemendir. Bütün bunlar da rahmetin ga-zaba üstünlüğünün delilleridir. Başlı

1- Bakara, 26

3- Bihar-ul Envar, c. 2 s. 88, Kompani baskısı.

başına mağfiretin varlığı bile bu ilkedен ileri gelmektedir.

Kapsayıcı ve Genel Rahmet

Mağfiret ilkesi, istisnâ bir görüngü (fenomen) değildir. Genel bir düstura, bir formüle dayanmaktadır. Varlık düzeninde rahmetin üstün ve egemen oluşundan ileri gelmektedir. Bundan da anlaşılmaktadır ki ilâhî rahmet geneldir, kapsayıcıdır. Bu rahmet, bütün varlıkları yetenekleri ölçüsünde kapsamına alır. Bütün kurtuluşa erenlerin gerek mutluluğa erişlerinde ve gerek azaptan kurtuluşlarında bu ilke etkili olmuştur. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'-de buyuruyor ki: *"Kim o gün azaptan korunmuş ise, Allah ona rahmet etmiştir"* ¹

Demek oluyor ki, rahmet olmasa kimseden azap kaldırılmaz. Resul-i Ekrem (ona ve Ehlîbeyti'ne salât ve selâm olsun) mübarek ömürlerinin sonlarına irad buyurdıkları bir hutbede şu hususa Müslümanların dikkatini çektiler. Kurtuluşa, necat ve felâha ermek için iki önemli temel öge vardır. Bunlardan birisi amel (eylem), diğeri Allah'ın evrene yönelen rahmetidir.

O hutbeden bir bölüm şöyledir: *"Ey insanlar! Allah ile hiç kimse arasında soy ilişkisi yoktur. İnsanın iyi amellerinden hayırlı ve güzel davranışlarından başka, ona hayır getirecek ve şerri ondan döndürecek bir şey de yoktur. Sakın içinizden birisi kuruntuya kapılıp da boş iddiada bu-lunmasın! Beni hak ile, gerçek olarak gönderen Allah'a andolsun ki, ilâhî rahmet ile eş olan*

1- En'âm, 16

amelden başka hiçbir kurtuluş vesilesi yoktur. Ben de günah etseydim, uçuruma yuvarlanırdım." Bunları söyledikten sonra da buyurdular: *"Allah'ım! Tebliğ ettim mi?"*¹

Resul-i Ekrem'in (s.a.a), diğer peygamberlerin ve masum imamların istiğfar etmeleri, Allah'tan mağfiret dilemelerindeki hikmet de buradadır; mağfiret ilkesinin genel-liği ve kapsayıcılığı dolayısı ile. Gerçekte şöyle söylenebilir: Kim Allah'a daha yakın ise, mağfiret ilkesinden de daha fazla yararlanır. Kimin yakınlığı daha fazla ise Allah'ın "Esmâ-i Hüsna"sından (güzel adlarından) ve kemal sıfatlarından başkalarından daha fazla aydınlanacaktır. Bu-nun genel bir kural olduğunu söylemek mümkündür. Resul-i Ekrem (s.a.a) buyurur: *"Gönlüme keder arız olur da günde yetmiş kez istiğfar eder, mağfiret dilerim."*²

Mağfiret ve Şefaât İlişkisi

İlâhî mağfiret ile şefaât arasında nasıl bir ilişki vardır? İlâhî mağfiret de her rahmet gibi bir kanun ve düzene bağlıdır. [Adl-i İlâhî] kitabımızın ikinci bölümünde, evrenin bir düzene bağlı olduğu üzerinde geniş ve ayrıntılı olarak durmuş idik. Demiştik ki: Varlıklar arasındaki çeşitlilik ve aykırılıklar, varlık düzeninin bir gereğidirler.

Yine söylemiştik: Varlıklar arasındaki farklılıklar ne uzlaşma dayalıdır, ne kelimenin günlük anlamı ile ya-

---

1- İbn-i Ebi'l Hadid'in Nehc-ül Belâğâ Şerhi, c. 2, s. 863

2- El-Mizan Tefsiri, c. 18, Muhammed suresinin tefsirinde.

ratılmışlardır. Bu farklılıklar onların öz varlıklarının, zatlarının gereğidir, onların varoluş biçimleri farklıdır da onun için bu farklılıklar doğmuştur. Bu farklılıkların ortadan kalkmasını, varolmamasını düşünmek, o varlıkların yok olması ile birdir. Onları var olarak kabul ettikten sonra da bu farkların yokluğunu düşünmek mantıksız olacaktır.

Daha önce de bu konuda vardığımız sonuçlar hatırlanırsa görülecektir ki, Rabbin rahmetinin hareke geçtiği, te-celli ettiği durumlarda her zaman bir düzen söz konusudur, bu tecellilerin de bir düzeni vardır. Rabbin rahmeti, bazı yüce yaratılmışlar, nüfus-i kümmelîn, nebi ve velilerin yü-ce nurları yolu ile günahkârlara erişir. Bu da evrenin bir düzene bağlı oluşunun gereğidir.

Meselâ "vahiy" rahmeti, Allah'ın insanlara rahmetinin tecellilerinden birisi olan "vahiy" nebiler aracılığı ile gerçekleşmektedir, yoksa her insana vahiy gönderilmesi ve insanlardan her birinin peygamber olması söz konusu değildir. Diğer rahmet tecellileri de böyledir. Mağfiret rahmeti (Allah'ın günahları bağışlama lütfu) da böyledir.

Varsayalım ki, elimizde şefaât için hiçbir naklî delil, Kur'ân-ı Kerim'de ve sahih rivayetlerde hiçbir işaret bulunmasın. Bu durumda bile, akıl yolu ile kesin, kandırıcı aklî delillerle, bu arada "imkân-ı eşref" burhanı (delili) ile ve evrenin bir düzene bağlı olduğunu göz önüne alarak, yine şefaati kabul etmemiz gerekirdi.

Bir kimse eğer, Allah'ın mağfiretinin varlığını kabul ediyorsa, sağlam aksî deliller, ister-istemez onu bu mağfiretin bir "aklı küllî", bir "nefs-i küllî" aracılığı ile

tecilli etmesi gerektiğini de kabule zorlayacaktır. Öyle bir akıl ve nefis ki, Allah tarafından "velâyet-i küllî"ye makamına getirilmiştir. İşte şefaât, bu ilâhî feyiz, yine Allah'ın izni aracılığı ile gerçekleşir. Resul-i feyzin bir hesap ve düzene tâbi olmadan varlıklara ulaşması düşünülemez.

Kaldı ki, bu konuda apaçık naklî delil de vardır; ham- dolsun ki Kur'ân-ı Kerim bize bu konuda da yol göstermiştir. İslâm'ın rivayet kaynaklarında ve özellikle Ehlibeyt rivayetlerinde Resul-i Ekrem'in (s.a.a) velayet-i küllîye makamı ve pâk İmamların (Ehlibeyt İmamları) velâyetleri ve daha aşağıda sıralanan velayet dereceleri hakkında bir çok rivayet vardır.

Bütün bunlardan şu sonuca varıyoruz ki, sadece bir "ruh-i küllî" (genel ve kapsayıcı bir manevî yetki makamı) değil daha sonra bu aşamalı sırada yer alanların da şefaât konusunda yetki görevleri, payları vardır. Bu husus; Kur'ân-ı Kerim öğretilerinin en önemli bilgilerinden birisidir. Bu bilgi en iyi şekilde Şia mezhebinde Ehlibeyt İmamlarının ve öğrencilerinin aracılığıyla açıklanmıştır. Dolayısıyla bu, Şia mezhebinin iftiharlarından biridir.

ŞEFAATİN ŞARTI

Şefaât, ilâhî mağfiret rahmetinin tecellisi ile özdeşdir, ondan bağımsız değildir. Bu rahmetin ,bu hayrın sahibi de Allah'tır. Allah, hayır ve rahmetleriyle gerçek ve mutlak anlamda tek sahibi, tek kaynağıdır. Konu gerçek sahibi a-çısından ele alınınca, bu rahmet tecellisine "ilâhî mağfiret" adı verilir. Buna karşılık, ilâhî

rahmet kaynağından kaynaklanan, mağfiretin "mecra"sı, akış yolu göz önüne alınırsa, "şefaât" adı kullanılır. Şu hâlde Allah'ın mağfiretine nail olabilmek, bu rahmet tecellisinden yararlanabilmek için hangi şartların gerçekleşmesi gerekiyorsa, bu şartlar şefaât için de söz konusudur.

Aklî açıdan mağfiretin tek şartı, ilgili kişinin mağfiret için gerekli yeteneği, kabiliyeti haiz olmasıdır. Bir kimse Allah'ın rahmetinden yoksun kalırsa, Allah'ın rahmetindeki sınırlılık ve darlıktan dolayı değildir, böyle bir düşünceden Allah'a sığınırız! Bu yoksunluğun sebebi, o kişinin mağfireti kabul yeteneği göstermemesidir.

İlâhî rahmet, bir tacirin bankalar nezdindeki itibarı, kredisi gibi değildir ki sınırı olsun! İlâhî rahmetin itibarı mutlak ve sonsuzdur; ancak bu rahmet tecellisinin karşısında olanların kabul yetenekleri farklıdır. Bir kimse bu kabiliyetten tamamen yoksun olursa, ilâhî rahmetten hiçbir payı olmayabilir.

Dinî metinlerden şu hususu anlamaktayız ki, Allah'ı inkâr etme (küfr) ve Allah'a ortak koşma (şirk), mağfirete gark olmayı, mağfiret tecellisini kabul etmeyi önleyen en-gellerdir. Kur'ân-ı Kerim buyurur ki: *"Allah, şüphesiz, şirkî bağışlamaz, mağfiret etmez. Şirkin aşığı-sında olan günahları dilediği kimse için bağışlar."*¹

İman elden giderse, insanın mağfiret ile ilişkisi der-hal kesilmiş olur, artık bu yüce lütuftan yararlanma imkânı kalmaz. Bir kimsenin gönlüne "küfr" mührü

1- Nisâ, 116

vurulduğunda, kapalı bir kap gibi olur. Öylesine kapalı ki, üzerine okyanuslar akıtılırsa, okyanusa atılsa, içine bir damla su sızmaz. Bu kimsenin varlığı çoraklaşır. Öyle ki, Allah'ın rahmet yağmuru bu çorak alanda çiçek açmasına değil di-ken öbekleri bitmesine yol açar.

"Yağmurun yaratılışındaki lütuflara, rahmet olduğuna karşı diyecek bir şey yoktur. / Ne var ki bahçelerde çiçekler-güller biter ve açar, çorak yerlerde ise dikenler."

Çorak yerde gül bitmemesinin sebebi, yağmurun yetersizliği değil; yerin kabiliyetten yoksun oluşudur.

Kur'ân-ı Kerim; ilâhî rahmetin kapsamını, Arşı hamil olanların dilinden şöyle beyan eder: *"Arşı hamil olanlar ve çevresindekiler Allah'a hamd ve tesbih ederler, O'na i-man ederler ve iman edenler için istiğfar ederler (mağfiret dilerler). Rabbimiz! Her şeyi ilim ve rahmetin kapsar, mağfiret et, bağışla tövbe edenleri ve senin yolunu izleyenleri, koru onları cehennem azabından!"*¹

Bu ayet-i kerimeden, hem Allah'ın rahmetinin sınırsız olduğunu, hem de mağfirete layık olma ve ondan yararlanmanın şartını çıkarmak ve anlamak mümkündür.

Kur'ân-ı Kerim ayetlerinden anlaşılmaktadır ki, şefaet ve mağfirete nail olabilmenin, erişebilmenin zorunlu şartı Allah'a imandır; ancak bu da yeterli şart değildir, hiç kimse de mağfiretin ve şefaatin gerçekleşmesi için gerekli bü-tün şartları, kesin biçimde açıklayamaz. Bunun bilgisi sadece ve sadece Allah

---

1- Mü'min, 7

katındadır.

Yukarıda andığımız ayet-i kerimede "şirk" dışındaki günahların mağfiret edilmesinin müjdesi verilirken "li-men yeşâ" (dilediğinin) kaydı da getirilir. Şefaate dair ayetlerde de "Allah'ın razı olduğu kimseye şefaât ederler" kaydı vardır.¹

Denebilir ki; Kur'ân-ı Kerim, şefaatin bütün şartlarını açıkça belirtmeyi münasip görmemiştir. Dilemiştir ki gönüller, endişe ve ümit arasında kalsın. Buradan da şu sonuca varılır: Şefaât inancının insanları günah işleme yönünde güçlendirdiği itirazı doğru değildir, yetersizdir.

ŞEFAAT ALLAH'A MAHSUSTUR

Gerçek ve doğru şefaât ile batıl ve yanlış şefaât arasındaki temel fark şuradadır: Gerçek şefaât Allah'tan başlar ve günahkâr kişiye ulaşır. Batıl anlamda şefaât anlayışında ise, şefaât girişiminin günahkâr kişiden başladığı ve araçlar vasıtası ile Allah'a ulaştığı sanılır.

Gerçek şefaât de, Allah, rahmet ve mağfiretini günah-kârlara eriştirebilmek için vesile, diğer bir deyişle şefaâtçi tayin buyurmaktadır. Batıl şefaât de ise, kendisine şefaât edileceği varsayılan kişi, diğer bir deyişle günahkâr, vesile ve aracıyı tayine kalkışmaktadır.

Dünyada örneklerine rastlanan batıl şefaâtlerde suçlu kişi şefaâtçisini tayin eder. Gerçek şefaatte ise, şefaâtçi olan nebileri, velileri ve Allah'a yakınlaştırılmış

1- Bakara, 255

kimseleri vesile kılan Allah'tır.

Diğer değişle batıl ve yanlış şefaata anlayışında şefaata eden, günahkârın etkisindedir ve sonuçta günahı bağışlama yetkisinin sahibi olan makam da şefaataçının etkisinde kalır. Oysa gerçek anlamı ile şefaata sürecinde aksinedir. Katında şefaata edilen kudret sahibi Allah, şefaataçının şefaata etmesinde etkindir. Şefaataçı, O'nun iradesi ile günahkâr üzerinde etkili olur. Şu hâlde şefaata sürecini harekete geçiren, yanlış şefaata anlayışında günahkâr kişi, doğru ve Kur'-ân'a uygun şefaata anlayışında ise Allah'tır.

Sadr-ül Müteellihin Hadîd suresini tefsir ederken güzel, ince ve ilmî bir açıklama ile batıl şefaati doğru şefaatten ayırmaktadır. Bu evrende batıl şefaata örneklerine (adam kollama, kayırma ve kendi adamlarını kurtarma) niçin rastlanabildiğini, ahiret âleminde ise niçin bu gibilerin gerçekleşmesinin imkânsız olduğunu açıklamaktadır.

Zatî illetler ve ittifakî illetler [doğal sebepler ve nedenler ile arızî ve tesadüfî sebepler ve nedenler] olduğu gibi zatî gayetler ve bil-araz gayetler [doğal, kendinden hedefler ve erekler ve arazî, ilineksel hedefler ve erekler] vardır. Bu evrende, ittifakî illetlerin de bazen bir şeyin yazgısını belirlemesi mümkündür. Bu imkân sadece insan toplamlarına özgü de değildir.

Yine bu evrende bir şeyin doğal ve kendinden hedefine, "gayet-i zatî"sine erişmeyip ancak "gayet-i bil-araz"a erişmesi, ilineksel erekte kalması da mümkündür. Oysa ahiret evreninde tesadüfî ve arızî etkenler işe karışmaz. Bu konu, bu felsefî boyutları ele alındığı

takdirde, çok yüksek bir düzeyde olacaktır. Bu konuda fazla ayrıntılı açıklamalara girmeksizin, Sadr-ül Mütellihin'in Tefsiri'ne atıf yapmakla yetinmek zorundayız.

Kur'ân-ı Kerim'in, "Allah'ın izni olmadıkça" şefaât mümkün olmadığına ilişkin ayetleri de aynı hususa ilişkindir. Özellikle Kur'ân-ı Kerim'de bu konuda son derece ilgi çekici ve hayranlık verici bir ibare vardır: "De ki: Şe-
faat, tümüyle Allah'a özgüdür."¹

Bu ayet, tam bir açıklıkla şefaatin varlığını doğrulamakta, aynı zamanda yine tam bir açıklıkla bütün gerçek şefaât olgularında şefaât yetki ve kudretini Allah'a nispet etmektedir, Allah'tan bilmektedir. Çünkü şefaâtçiyi şefaâtçi kılan da yine Allah'tır. Bu ayetin kapsamında sadece mahşer günü vuku bulacak şefaât olguları, bir deyişle çıkış eğrisi bulunabilir.

Yine bu ayetin, mutlak olarak bütün vasıtaları ve aracılıkları, rahmet tecellisi olmaları itibarı ile, kapsamı da mümkündür.

Diğer bir deyişle, iniş eğrisini, Allah'tan gelen bütün rahmet tecellilerini de kapsamına alabilir. Demek oluyor ki, ayet-i kerime bu geniş kapsamı ile evrendeki bütün sebep-sonuç düzenini ve Allah'ın mutlak kudretini de kapsamış olabilir.

Nasıl yorumlarsak yorumlayalım, hiç değılse ahiret şefaati ayet-i kerimenin kapsamına girmektedir. Bundan da suçlunun Allah'ın iradesi olmaksızın kendiliğ-

---

1- Zümer, 44

den şefaati tayin edemeyeceği ve şefaati için de bir şey yapamayacağı anlaşılmaktadır.

Aklî yönden bu hususun kanıtı şudur: İlâhî felsefe-
de zât açısından "vacib-el vücud olanın bütün yönler-
den, bü-tün nitelik ve özelliklerle vacip olduğu" sabit
olmuştur. Vacib-el vücud'un, mutlak ve zorunlu varlığın,
başka bir illetin etkisi ile meydana gelmesi mümkün
olmadığı gibi, sıfatlarında ve eylemlerinde de başka bir
illetin etkisinde kalmasına imkân yoktur. O mutlak ve
saf etkidir. Başka hiçbir etki altında kalması, bir et-
kenden etkilenmesi söz konusu değildir.

TEVHİT VE VELİLERİ VESİLE KILMA

Allah'ın velilerinden vesile olmalarını ve şefaati di-
lemelerini istemeden önce kime başvurduğumuzu ve
kimden şefaati istediğimizi iyi incelememiz ve belirle-
memiz gerekir. Bu dilek, Allah'ın vesile kıldığı bir kim-
seden olmalıdır. Kur'ân-ı Kerim buyurur ki: "*Ey
inananlar! Allah'tan sakının ve O'na vesile arayın.*" ¹ Şu
hâlde, genel bir ifade ile şöyle söyleyebiliriz: Bir vesile
bulmaya girişmek sebeplere yapışmak; sebepleri yara-
tanın da Allah olduğunu, sebebi sebep kılanın da sade-
ce Allah olduğunu, bu vesile ve sebeplerden yararlan-
mamızı dileyenin de yine Allah olduğunu aklımızdan
çıkarmazsak, asla şirke düşmüş olmayız. Tevhidin ö-
zünde kalmışız demektir.

Bu yönden, maddî sebepler ile ruhî sebepler ara-
sında, zahirî sebepler ile manevî sebepler arasında,

1- Mâide, 35

dünyevî sebepler ile uhrevî sebepler arasında hiçbir fark yoktur. Sadece şu noktaya dikkat edilmelidir ki, maddî sebeplerin etkisinin nasıl olduğunu, ilmî deneylerden yararlanarak belirleyebiliriz. Şefaât konusunda olduğu gibi yine Allah'ın tayin ettiği manevî sebeplere gelince, bu manevî sebep ve vesilelerin hangileri olduğunu ise vahiyden, Kitap ve Sünnet'ten yararlanarak belirlememiz gerekir.

İkinci olarak, velilere tevessül edildiğinde, şefaât istendiğinde, Allah'a yönelmeli, O'ndan şefaâtçi ve vesile a-racılığı ile mağfiret istenmelidir. Çünkü daha önce söylediğimiz gibi, şefaâtçiyi şefaâtçi kılmış olan Allah'tır. Allah böyle dilediği için şefaâtçi şefaât edebilir. Batıl şefaât türlerinde ise, aracı aranır, O'na yönelinir, katında şefaât edilecek makamı etkilemesi istenir. Şu hâlde asıl yönelişimiz şefaâtçiye olursa, Allah'a yönelmiş değil isek, işte bu tak-dirde ibadette şirke düşme tehlikesi varit olacaktır.

Allah'ın fiilinin bir düzeni vardır. Bu düzene önem vermeyen kişi yolunu sapıtır. İşte şefaât konusunda da düzen vardır. Yüce Allah, bu sebeple günahkârlara Resul-i Ekrem'e (s.a.a) varmalarını, kendilerinin Allah'tan mağfiret dilemeleri gibi onun da haklarında mağfiret dilemesini rica etmelerini buyurmuştur.

Kur'ân-ı Kerim buyurur ki: *"Onlar, günah işlediler, nefislerine zulmettiler ise de sana gelseler, Allah'tan mağfiret, bağışlanma dileseler, Resül de onlar için mağfiret dilese idi, Allah'ı tövbeleri kabul edici ve yarlıgayıcı bulacaklardı."* ¹ Demek ki, sadece kendi yararlı davra-

---

1- Nisâ, 64

nışına, salih ameline ve takvasına dayanmak ve mağrur olmak doğru değildir. Resul-i Ekrem (s.a.a) de, temiz tamamlanan kutlu dünya hayatının son günlerinde şöyle buyurmuş idiler: *"Amelden ve bir de Allah'ın rahmetinden başka, insan için kurtarıcı yoktur."*

İTİRAZLARIN CEVABI

Mağfiret şefaatine (ancak dıştan ve yüzeyden bir bakışla) yöneltilebilecek olan itirazların cevaplarını şöyle ö-zetleyebiliriz:

1- Şefaatin İslâmi doğru anlamı, ne ibadet açısından tevhide, ne de "tevhid-i zatî"ye, Allah'ın tek ve yegane üstün oluşu inancına aykırıdır. Çünkü şefaatinin merhameti Allah'ın rahmetinin bir yankısından, yansımından, tecellisinden başka bir şey değildir. Şefaate, doğrudan doğruya Allah'tan kaynaklanır, kökenini ilâhî rahmetten alır. (Bu, başlangıçta gördüğümüz birinci ve ikinci itirazın ortak cevabıdır).

2- Allah'ın mağfiretine, rahmetine, tövbeleri kabul edici olduğuna nasıl itiraz edilemez ve "Allah'ın mağfiretine inanmak suçları suça kışkırtır, nasıl olsa affedeceğiz diyerek cüret verir, ümitlendirir" denemezse, şefaate inan-mak da böyledir. Çünkü şefaatin kapsamına girmek için de Allah'ın irade ve rızası gereklidir. Şu hâlde bu inanç da bir yandan gönülleri kesin bir ümitsizlikten kurtarıırken, sürekli olarak korku ve ümit arasında kalmalarını sağlar. (Bu cevap da, üçüncü itirazın karşılığıdır.)

3- Şefaatin iki türü vardır: Batıl ve sahih. Kur'ân-

Ke-rim'in bazı ayetlerinde reddedilen, hoş görülmeyen şefaât; batıl olan şefaattir. Buna karşılık doğrulanan, onaylanan şefaât ise, doğru ve İslâmî anlamı ile sahih şefaattir. Kur'-ân-ı Kerim, yanlış ve doğru şefaât anlayışının her ikisini de belirlemiş, zihinleri doğru şefaât anlayışına yöneltmiştir. (Dördüncü itirazın cevabı.)

4- Şefaatin; amelin aslı olduğu ilkesi ile de, amel/eylemin temel oluşu ile de aykırılığı yoktur. Çünkü amel burada "kabilî illet", Allah'ın rahmeti ise "failî illet"¹ (Bu da beşinci itirazın cevabıdır.)

5- Doğru şefaât anlayışında "Allah'ın etki altında kalması" diye bir tasavvur söz konusu değildir. Çünkü doğru anlamı ile şefaât süreci yukarıdan aşağıya gerçekleşir, Allah bu süreci harekete geçirir. (Altıncı itirazın cevabı.)

6- Şefaatte ve mağfirette ayırmacılık, ayrıcalık gözetme, adaletsizlik söz konusu değildir. Allah'ın rahmeti sınırsızdır. Yoksun kalan, yeteneğini, kabul edebilme şartlarını, yeteneğini tamamen yitirmiş olandır. Şu hâlde, mağfiretten ve şefaatten yoksun kalma, mağfiret edenin ve şefaât edenin ayrıcalık gözetmesinden değil, yine mağfiret ve şefaât edilecek olanın kusurun-

---

1- Kişinin eylemi, şefaât/mağfiret tecellisinin kabul edilebilmesi, tecellinin alınabilmesi açısından sebeptir. Bu yönden, edilgen (pasif) bir anlamı vardır. Eylemi yapanın, mağfiret tecellisine kabiliyeti ile ilgilidir. Buna karşılık Allah'ın rahmeti etkendir, edilgen değildir. Amel, rahmetin kabulü için gerekli ortam şartlarını hazırlar. Ancak, Allah'ın rahmeti bizzat tecelli etmedikçe, rahmeti kabule elverişli olmak fazla anlam taşımaz. Mesela amel, tarlaya tohumu ekmektir. Rahmet tecellisi de, yağmurun tarlayı yeşertmesidir.

dandır. (Bu da yedinci itirazın cevabıdır.)

* * *

ŞEFAAT ÜZERİNE

Allâme Seyyid
Muhammed Hüseyin TABATABAÎ

Tercüme
Vahdettin İNCE

KUR'ÂN'DA ŞEFAAT

Bütün türleriyle, bütün kısımlarıyla ve bütün ilgi alanlarıyla dünyevî egemenlik ve hükümlerlik, bu egemen-liğin kanunları koyucu, uygulayıcı ve zorlayıcı gücü, hayatın ihtiyaçlarına dayanır. Amacı da zamana ve mekana bağlı etkenlerin el verdiği ölçüde söz konusu ihtiyaçları gidermektir. Bununla ilgili olarak bazen egemenliği sürekli kılan genel sistemin dışında bir meta, bir diğer me-tayla, bir menfaat, bir diğer menfaatle ve bir hüküm bir diğer hükümle yer değiştirebilir.

Aynı şey ceza hukuku için de geçerlidir. Çünkü hukukçulara göre suç ve cinayet, cezayı kaçınılmaz kılar. Ama zaman olur, yargıç, bir amaç uğruna cezayı değiştirebilir. Sözelimi, yargıç tarafından cezalandırılması beklenen mahkum, yargıca yalvarabilir. Israrlı yakarışları sonucu yargıci kendisine acındırabilir ya da rüşvet vermek suretiyle, kararını etkileyerek yanlış bir hüküm vermesine yol açabilir. Ya da suçlu kendisiyle yargıç veya hükmü uygulayacak olan kimse arasına bir aracı sokabilir. Ya da bir şekilde yargının yönünü değiştirebilir.

Diyelim ki, suçlu bir bedel veya fidyeye vermek istemektedir ve diyelim ki, adamı cezalandırmak isteyen hakim, verilecek bedele ve fidyeye cezadan daha çok ihtiyaç duymaktadır; böyle bir durumda da yargının niteliği değişebilir. Veya adam kavminden yardım isteyebilir, onlar da onu cezadan kurtarabilirler. Bunun benzeri diğer bir takım şeylerle de yargının yönü değiştirilebilir. Bu, öteden beri uygulanan bir kural ve her zaman başvurulan bir gelenektir.

Eski putperest milletler ve benzeri sapık inançlı kimseler, ahiret hayatının da tıpkı dünya hayatı gibi olduğunu düşünüyorlardı. Orada da sebepler yasaasının yürürlükte olduğunu, doğada egemen olan madde kaynaklı etki ve tepki kuralının orada da geçerli olduğunu sanıyorlardı. Bu yüz-den işledikleri suçları görmezlikten gelsinler veya birtakım ihtiyaçlarını gidermede yardımcı olsunlar diye tanrılarına birtakım kurbanlar ve hediyeler sunuyorlardı.

Bununla o tanrıların şefaathlerini umuyorlardı veya gü-nahlarının fidyelerini verdiklerini düşünüyorlardı. Bazen bir canlı veya silâh sunarak onlardan yardım diliyorlardı, hatta yer yer ölümlerle birlikte bazı süs eşyalarını da gömüyorlardı ki, ölü ahirette onlardan yararlansın. Veya ölü'nün mezarına bazı silâhlar da koyarlardı ki, gerektiğinde kendisini savunabilsin. Kimi zaman da, ölüyle birlikte ona ar-kadaşlık edecek bir cariye ve ona yardım edecek bir yiğidi de defnediyorlardı. Bu gün müzelerde, topraktan çıkarılan tarihi eserlerin yanı sıra, bu tür amaçlar için kullanılan gereçler de sergilenmektedir.

Değişik dilleri ve farklı renkleri olan birçok İslâm milletleri arasında da bu tür inançların kalıntılarına rastlanmaktadır. Kalıtım yoluyla gelen bu inançlar zaman sürecinde bazı şekilsel değişimlere de uğramıştır.

Kur'ân-ı Kerim bu tür asılsız kuruntuların ve yalana dayalı söylencelerin tümünü ge-

çersiz kılmıştır. Yüce Allah bir ayette şöyle buyuruyor: "O gün emir yalnız Allah'a ait-tir." ¹ Bir diğer ayette de şöyle buyuruyor: "Azabı gördüler ve aralarındaki bütün bağlar kesildi." ² Bir yerde de şöyle buyuruyor: "Andolsun, sizi ilk kez yarattığımız gibi, yine tek olarak bize geldiniz ve size verdiğimiz şeyleri arkanızda bıraktınız. Hani, ortaklarınız olduklarını sandığınız şefaathçilerinizi de yanınızda görmüyoruz. Aranızdaki bağlar kesilmiş ve iddia ettiğiniz şeyler sizden kaybolup gitmiştir." ³

Bir başka ayette de bu gerçeği şu şekilde dile getirir: "İşte orada her can, geçmişte yaptıklarını dener. Gerçek Mevlâları olan Allah'a döndürülürler ve uydurdukları şeyler, kendilerinden kaybolup gider." ⁴

Bu ve benzeri ayetlerde âhiret ortamında dünyevî bağların, sebeplerin ortadan kalktığı, doğal ilgilerin yok olduğu dile getirilir. Ahiretle ilgili olarak göz önünde bulundurulması gereken gerçek ve asıl ilke budur.

Bu asılsız kuruntular genel bir ifadeyle çürütüldükten sonra, bu sefer de teker teker ele alınıp reddediliyor: "Öyle bir günden korkun ki, o gün hiç kimse başkasının yerine bir şey ödeyemez, hiç kimseden şefaath kabul edilemez, hiç kimseden fidye alınmaz ve hiç kimse başkalarından yardım görmez." ⁵ "O gün ne alışveriş, ne dostluk ve ne de şefaath olur." ⁶ "O gün dost, dostundan bir şey savamaz." ⁷ "O gün arkanızı dönüp kaçarsınız; ama sizi Allah'tan başka kurtaracak kimse yoktur." ⁸

"Size ne oldu ki birbirinize yardım etmiyorsunuz? Hayır, onlar o gün teslim olmuşlardır." ⁹ "Allah'ı bırakıp kendilerine ne zarar, ne de yarar veremeyen şeylere tapıyorlar ve 'Bunlar Allah katında bizim şefaathçilerimiz-dir' diyorlar. De ki: Allah'ın göklerde ve yerde bilmediği bir şeyi mi Allah'a haber veriyorsunuz? O, onların koştukları ortaklardan uzak ve yücedir." ¹⁰ "Şimdi artık bizim ne şefaathçilerimiz var, ne de sıcak bir dostumuz." ¹¹

Bu ve benzeri ayetler kıyamet ortamında şefaath olayının, iltimasın, aracılığın ve dünyevî bağların söz konusu olamayacağını dile getiriyorlar. Ancak bütün bunlarla birlikte Kur'ân'ı Kerim şefaath olayını bütünüyle de reddetmiyor; aksine kimi durumlarda şefaathın gerçekleşeceğini vur-guluyor: "O Allah, gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunan canlı-cansız varlıkları altı günde yarattı; sonra arşa istiva etti. Sizin, O'ndan başka bir dostunuz, şefaathçiniz yoktur. Düşünüp öğüt almıyor musunuz?" ¹² "Ondan başka ne dostları, ne de şefaathçileri yoktur." ¹³ "De ki: Bütün şefaath Allah'ındır." ¹⁴ "Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. O'nun izni olmadan kendisinin katında kim şefaath edebilir? Onların önlerinde ve arkalarında olanı bilir." ¹⁵

"Rabbimiz O Allah'tır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı; sonra arşa istiva etti. İşleri evirip çevirir. O'nun izni olmadan hiç kimse şefaath edemez." ¹⁶ "Rahman çocuk edindi, dediler. O, münezzehtir. Hayır, onlar ikram edilmiş kullardır. O'ndan önce söz söylemezler ve onlar, O'nun emriyle hareket ederler. Onların önlerinde ve arkalarında ne varsa bilir. Allah'ın razı

-
- 1- İnfıtâr, 19
  - 2- Bakara, 166
  - 3- En'âm, 94
  - 4- Yûnus, 30
  - 5- Bakara, 48
  - 6- Bakara, 254
  - 7- Duhân, 41
  - 8- Mü'min, 33
  - 9- Sâffât, 25-26
  - 10- Yûnus, 18
  - 11- Şuarâ, 100-101
  - 12- Secde, 4
  - 13- En'âm, 51
  - 14- Zümer, 44
  - 15- Bakara, 255
  - 16- Yûnus, 3

olduğundan başkasına şefaât etmezler ve onlar O'nun korkusundan titrerler." ¹

"O'ndan başka, yalvardıkları şeyler şefaât etme yetkisine sahip değildirler. Ancak bile-rek hakka şahitlik e-denler bunun dışındadır." ² *"Rahman'ın huzurunda söz almış olanlardan başkaları şefaât edemezler."* ³ *"O gün Rahman'ın izin verip sözünden hoşlandığı kimseden başkasının şefaâti fayda vermez. Onların önlerindeki ve arkalarındaki bilir; onlar ise, bilgice O'nu kavrayamazlar."* ⁴

"O'nun huzurunda O'nun izin verdiği kimselerden başkasının şefaâti fayda vermez." ⁵ *"Göklerde nice melek var ki, onların şefaâti hiçbir işe yaramaz. Meğer Allah'ın dilediği ve razı olduğu kimseye izin verdikten sonra olsun."* ⁶

Görüldüğü gibi bu ayetlerin ilk üçü şefaâti bütünüyle Allah'ın tekeline verirken geri-ye kalanları Allah'ın izin vermesi koşuluyla başkalarının da şefaât edebileceklerini vurguluyor. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, bu ayetler şe-faatin varlığını ortaya koyuyor-lar. Ancak bu ayetlerin bir kısmı şefaatin temelden tek ve ortaksız Allah'a özgü olduğunu vurgularken, diğer bir kısmı, Allah'ın izin vermesi ve razı olması durumunda başkalarının da şefaât edebileceklerini ortaya koyuyorlar.

Şefaâtle ilgili ayetler, gaybla ilgili ayetlerin birbiriyle olan ilintilerini andırmaktadır. Bazı ayetler, gaybın ilmini yüce Allah'tan başkaları hakkında olumsuzluyorlar. Bazı ayet-ler ise, gaybı bilmeyi bütünüyle yüce Allah'a özgü kılıyor ve bazı ayetler de başkalarının gaybı bilmesini O'nun rızasına, onayına bağlı kılıyor. Yüce Allah bu hususla ilgili olarak şöyle buyuruyor: *"De ki: Göklerde ve yerde Al-lah'tan başka kimse gaybı bilmez."* ⁷ *"Gaybın anahtarları, O'nun yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez."* ⁸ *"O, gaybı bilendir; kendi gaybını kimseye göstermez. Ancak razı olduğu elçiler hariç."* ⁹

Aynı durum öldürme, yaratma, rızık verme, etkileme, hükmetme, sahip olma gibi ol-guları ifade eden ayetler için de söz konusudur. Kur'ân'ın ifade tarzında benzeri üslûba sıkça rastlanır. Bu tür ayetlerde Allah'tan başka varlıklardan bütün kemaller reddedilir; ardından kemaller bütünüyle Allah'a özgü kılınır; sonra Allah'ın dışındaki varlıkların da O'nun izni ve iradesi ile birtakım kemallere sahip olabilecekleri vurgulanır.

Bu ifade tarzından edindiğimiz sonuç şudur: Yüce Al-lah'ın dışındaki tüm varlıkların bu tür kemallere ilişkin sahiplikleri kendilerinden kaynaklanan bağımsız nitelikli bir sa-hiplik değildir. Onlar sahip oldukları şeylere Allah'ın sahip kılması sayesinde sahip ola-bilmişlerdir. Hatta Kur'ân-ı Kerim, hakkında kesin olarak hüküm verilmiş, kesin karara bağlanmış konularda dahi, ilâhî irade için bir açık kapı bırakmıştır. Bu konularda bile, Allah dilerse aksini yapabileceğini vurgulamıştır.

Yüce Allah şöyle buyuruyor: *"Bahtsızlar ateştedirler. Onların orada bir soluk alış veriş-leri vardır ki! Gökler ve yer durdukça orada sürekli kalacaklardır. Ancak Rabbin dilerse, o başka. Çünkü Rabbin istediğini yapandır. Mut-lu kılınanlar ise cennettedirler. Gökler ve yer durdukça onlar orada sürekli kalacaklardır. Ancak Rabbin dilerse, o başka. Kesintisiz bir bağıştır bu."* ¹⁰

Bu ifadede görüldüğü gibi sonsuzluk da Allah'ın dilemesine bağlı kılınmıştır. Özelli-kle cennetteki kalışın ke-sintisiz bir bağış olduğu vurgulanmakla birlikte, bunun bile Allah-'ın dilemesiyle ilintili olduğu dile getiriliyor. Bu ifadeyle vurgulanmak istenen mesaj şu-dur: Yüce Allah sonsuzluğa hükmetmiştir; ama bu, meseleyi O'nun kontrolünün dışına

1- Enbiyâ, 26-28

2- Zuhruf, 86

3- Meryem, 87

4- Tâhâ, 109-110

5- Sebe', 23

6- Necm, 26

7- Neml, 65

8- En'âm, 59

9- Cin, 26-27

10- Hûd, 106-108)

çıkarmaz. Hükümlerini ve yüce otoritesini geçersiz kılmaz. "*Rabbin istediğini yapandır.*" sözü bunu vurgulama amacına yöneliktir. Kısaca bütünüyle O'nun kontrolünden çıkan, O'nu bir anlamda yoksun ve muh-taç bırakan hiçbir bağıışı yoktur. Yine esirgediği şeyi esirgemesini engelleyecek hiçbir güç söz konusu değildir. Hiç bir güç O'nun otoritesini geçersiz kılamaz, hükmünü yürürlükten kaldıramaz.

Bununla da anlaşılıyor ki, şefaata olayını reddeden ayetler, kıyâmet ortamına yönelik olduğu takdirde, Allah'tan başkasının şefaatchiliğini, kendi başına, bağımsız bir yetki olması anlamında reddetmektedirler. Şefaatin varlığını ifade eden ayetler ise, onun temelde Allah'a özgü bir yetki olduğunu, bunun yanı sıra Allah'tan başkasının da O'nun izni ve iradesiyle şefaata edebileceklerini dile getiriyorlar. Şu hâlde Allah'tan başkasının şefaatchilik etmesi, O'nun iznine bağılıdır.

Öyleyse şefaata kavramının ne anlama geldiğini ve bu-na bağılı olarak gündeme gelen sonuçları ayrıntılı olarak inceleyelim. Şefaata nerelerde ve kimin için geçerlidir? Ne zaman doğru olur ve ne zaman gerçekleşir? Yüce Allah'ın affı ve bağıışlaması içindeki oranı ne kadardır?

ŞEFAAT NEDİR?

Dayanışma ve toplumsal hayattan edindiğimiz anlayış-la bildiğimiz anlamıyla "şefaata" kısaca, maksatlarımıza ulaşmak, hayatımızdaki ihtiyaçlarımızı karşılamak amacıyla kullandığımız yöntemlerden ve baş vurduğumuz yollardan biridir. Kelime itibariyle "tek" anlamına gelen "vetr"nin karşıtı olan "çift" anlamındaki "şef'a" kökünden türemiştir. Sanki şefaata eden kimse, şefaata olunan kimsenin yanındaki eksik araca ekleniyor; böylece daha önce tek olduğu, elindeki aracın eksikliği ve yetersizliği için istediğine ulaşamayan, şimdi "çift" oluyor, istediğine daha rahat ulaşabiliyor.

Şefaata aradığımız konular çoğunlukla ya bir yarar ve hayır elde etme amacına yöneliktir ya da bir zarar ve şerri defetme amacına yöneliktir. Fakat bu durum bütün yarar ve zararlar için geçerli değildir. Çünkü biz, doğal sebeplerin ve evrensel yasalar sisteminin kapsamında olan hususlarla ilgili hayır ve şerlerde, yarar ve zararlar da bir başkasının şefaatchiliğine başvurmayız. Açlık, susuzluk, sıcaklık, soğukluk, sağlık ve hastalık durumlarında olduğu gibi. Bu gibi durumlarda doğal sebeplere başvurur, uygun araçları kullanır ve münasip yöntemlere tevessül ederiz. Yemek, içmek, giyinmek, barınmak ve tedavi olmak gibi.

Biz, toplum yönetiminin tanıdığı, yasayı yürürlüğe koyduğu genel ve özel nitelikli hükümlerin, yasaların ve sistemlerin öngördükleri veya gerektirdikleri hayırlar, şer-ler, yararlar ve zararlarla ilgili olarak başkalarının aracılık-larına, şefaata etmelerine ihtiyaç duyarız.

Efendilik ve kölelik çerçevesi içinde, yöneten ve yönetilen ilişkilerinde birtakım emir ve yasak nitelikli hükümler vardır ki, yükümlü bu hükümleri uygulayıp gereklerini yerine getirdiği takdirde bu, övgü nitelikli bir sonuç doğurur veya yükümlüye bir mevki, bir mal kazandırır. Hükümlere muhalefet edip başkaldırdığı takdirde de yergi nitelikli bir sonuçla karşılaşır; kınanma, maddî veya manevî zarara uğrama gibi bir ceza alır.

Efendi, kölesine veya otoritesi altında bulunan herkese bir emir verdiğinde veya bir şeyi yasakladığında, buyruğa muhatap olan kişi gerekeni yaptığı zaman büyük bir ödül hak eder, muhalefet ettiği zaman da bir azaba veya cezaya çarptırılır. Şu hâlde iki tür yasama ve değerlendirme ile karşı karşıyayız: Hükümün yasanması ve hükümün gereğinin yasanması yani hükme muvafakat veya muhalefetin gereğinin belirlenmesi.

Milletlerarası genel nitelikli ve her insan ile emri altında bulunanlar arasındaki özel nitelikli tüm egemenlikler bu temel üzerinde odaklaşır.

Dolayısıyla bir insan, toplumun belirlediği kurallara ve hak ediş ölçülerine uymaksızın maddî veya manevî bir hayra ve kemale ulaşmak isterse, yahut karşı çıkışından do-

layı kendisine yönelen bir kötülüğü savmak ister; ama elinde bir savunma aracı olmazsa -savunma aracı derken emirlere uymayı ve üzerinden yükümlülüğü kaldırmayı kastediyorum- daha açık bir ifadeyle, bir insan koşullarını yerine getirmeksizin, sebeplerini hazırlamaksızın bir sevap, bir ödül elde etmek isterse, veya kendisine yöneltilen yükümlülüğü yerine getirmeksizin bir cezadan kurtulmak isterse, bu, şefaatin etkinlik alanına girer.

Böyle bir durumda şefaât, etkin rol oynayabilir. Fakat bu etkinlik şartsız, sınırsız değildir. Örneğin, yüksek ilmi bir makama gelmek isteyen okuma-yazmasız cahil bir kimse gibi, kemal kisvesine bürünme açısından bir liyakate sahip bulunmayan veya efendisinin emirlerine uymayan dik başlı, azgın bir köle gibi, kendisini katında şefaât edilen makama bağlayacak her hangi bir bağı bulunmayan kimse için şefaatin hiçbir yararı olmaz. Çünkü şefaât, kendi başına bağımsız bir etkinliğe sahip değildir, eksik sebebin tamamlayıcı öğesidir.

Ayrıca katında şefaât girişiminde bulunulan hakimin nezdinde şefaâtçilik pozisyonunda bulunan kişinin etkinliği, sebeplerden bağımsız ve ölçüsüz bir etkinlik değildir. Tersine, hakim üzerinde etkinlik uyandıracak bir durumun söz konusu olması gerekir ki, ardından ödül almayı veya cezadan kurtulmayı getirsin.

Meselâ şefaâtçi, efendiden, kendi efendiliğini ve kölesinin de köleliğini geçersiz kılarak onu cezalandırmamasını isteyemez. Efendiden hükmünden el çekmesini, kölesine yükümlülük vermekten kaçınmasını veya genel olarak veya olaya özgü olmak üzere hükmünü geçersiz kılmasını talep edemez. Aynı şekilde şefaâtçi, hakimden genel olarak veya özel bir durumla ilgili olarak cezalandırma yasasını yürürlükten kaldırmasını, cezalandırmamasını isteyemez.

Dolayısıyla efendilik, kulluk, hüküm ve ceza sistemi üzerinde şefaâtçinin hiçbir etkinliği yoktur. Şefaâtçi, sözünü ettiğimiz bu üç hususa, bu üç cihete, kesin gözüyle baktıktan ve tartışmasız kabul ettikten sonra ya hakimlik pozisyonunda bulunan efendinin cömertliği; mertliği, şerefi ve yüceliği gibi affetmeyi ve bağışlamayı gerektiren sıfatlarını ya kölenin ezikliği, miskinliği, düşkünlüğü, hakirliği ve kötü hâllere düşmüşlüğü gibi acımayı gerektiren sıfatlarını ya da bizzat kendi niteliklerini, yani efendiye olan yakınlığını, şerefini ve yüksek konumunu öne sürerek şöyle der:

Senden kendi efendiliğini ve onun köleliğini geçersiz kılmanı, hüküm ve ceza sistemini yürürlükten kaldırmanı istemiyorum. Aksine senden bağışlamamı istiyorum. Çünkü sen efendisin, acıma duygusuna sahipsin, cömertsin. O-nu cezalandırmak sana bir yarar sağlamaz, günahlarını bağışlaman da sana bir zarar dokunduramaz veya o, düşkün ve hakir bir cahildir. Senin gibiler onun durumuna aldırılmazlar. Onunla gereğinden fazla ilgilenmezler veya senin katındaki seçkin konumuma ve sana olan yakınlığıma güvenererek onu affetmeni istiyorum.

Konuyu enine-boyuna irdeleyen biri açık olarak görür ki: Şefaâtçi, örneğin cezanın kaldırılması ile ilgili olarak katında şefaatte bulunulan zatın sıfatları gibi konuyla ilgisi bulunan etkenleri kullanarak aracılıkta bulunur. Böylece konu bir hükmün kapsamından çıkıp diğer bir hükmün kapsamına girer. Yoksa birinci hükmün kapsamında olduğu hâlde hükmün iptali söz konusu değildir. Yani doğadaki birbirine zıt etkenlerin bazısının, diğer bazısının etkinliğini geçersiz kılması ve ona galebe çalması gibi bir durum söz konusu değildir.

Şu hâlde şefaatin gerçek anlamı, konunun bir hükmün kapsamından çıkıp diğer bir hükmün kapsamına girmesini sağlayarak çelişkiye meydan vermeme suretiyle bir yarar elde etme veya bir zararı defetme amacına yönelik, aracılık girişimidir.

Ayrıca bununla, şefaatin nedensellik kuralının bir örneği olduğu da ortaya çıkıyor. Çünkü şefaât, yakın sebebin, ilk ve uzak sebep ile müsebbebi arasında aracı edinilmesinden ibarettir. Şefaât kavramının anlamı üzerinde yaptığımız analizlerden elde ettiğimiz sonuç budur.

Nedensellik ile ilgili olarak yüce Allah'ın etkinliği iki açıdan değerlendirilebilir:

1- Etkinlik O'ndan başlar ve nedensellik O'nunla son bulur. Dolayısıyla o, sınırsız ve kayıtsız yaratma ve meydana getirme gücüne sahiptir. Tüm illetler ve sebepler O'nunla başkaları arasında, tükenmez rahmetinin ve yaratıklarına yönelik sayısız nimetlerinin yayılmasının ve aktarılmasının aracılarıdır.

2- Yüce Allah sonsuz yüceliğiyle birlikte bize yaklaşarak lütufta bulunmuştur. Dinini bir yasalar sistemi olarak yürürlüğe koymuş ve birtakım emir ve yasak nitelikli hükümler belirlemiştir. Ahiret yurdunda verilmek üzere, söz konusu emir ve yasaklara uymak veya karşı çıkmak durumlarına göre birtakım ödüller ve cezalar öngörmüştür.

Bu amaca yönelik olarak cennetle müjdeleyen ve cehennem azabına karşı uyarıcı peygamberler göndermiştir. Bu peygamberler de yüce Allah'tan aldıkları mesajı en güzel şekilde duyurmuş ve insanlara karşı bir gerekçe, bir kanıt ortaya koymuşlardır. Böylece Rabbinin sözü hem doğrulukça, hem de adaletçe tamamlanmış oldu. Hiç kimse de O'nun sözlerini değiştiremez...

İlk değerlendirme esas alınarak konuya bakıldığında, görülecektir ki, bu, tekvinle, varoluşsal ilgili bir değerlendirmedir. Bu durumda şefaath kavramının aradaki varoluş ile ilgili neden ve sebeplere intibak ettiği açık-seçiktir. Çünkü aradaki varoluşla ilgili nedenler, yüce Allah'ın rahmet, yaratma, diriltme ve rızık gibi üstün sıfatlarından yararlanıp çeşitli nimet ve lütufları, yaratıklardan muhtaç durumda olanlara ulaştırırlar.

Yüce Allah'ın bazı sözleri de muhtemelen bu anlamı çağrıştırmaktadırlar: "*Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. O'nun izni olmadan kendisinin katında kim şefaath edebilir.*"¹ "*Rabbimiz O Allah'tır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı. Sonra Arş'a istiva etti. İşini tedbir eder. O'nun izni olmadan hiç kimse şefaath edemez.*"² Şu hâlde şefaath, varoluşla ilgili alanda, neden ve sebeplerin O'nunla müsebbepler (sebeplerden etkilenenler) arasında, müsebbeplerin işlevlerini plânlama, varlıklarını ve kalıcılıklarını düzenleme noktasında aracılık etmeleridir. Buna "tekvinî (varoluşla ilgili) şefaath deriz.

İkinci değerlendirme esas alındığında, meselenin teşri nitelikli olduğu görülecektir. Böyle bir durumda söylenecek söz şudur: Yaptığımız analizlerden de açıkça anlaşılacağı gibi, şefaath kavramı yerinde kullanıldığı zaman doğru bir anlam ifade eder ve bunun bir sakıncası da yoktur. Şu ayet-i kerimeler de bu anlamı vurgulamaya yöneliktir:

"*O gün Rahman'ın izin verip sözünden hoşlandığı kimseden başkasının şefaathı fayda vermez.*"³ "*O'nun huzurunda, O'nun izin verdiği kimselerden başkasının şefaathı fayda vermez.*"⁴ "*Onların şefaathı hiçbir işe yaramaz. Meğer Allah'ın dilediği ve razı olduğu kimseye izin verdikten sonra olsun.*"⁵ "*Allah'ın razı olduğundan başkasına şefaath etmezler.*"⁶ "*O'ndan başka yalvardıkları şeyler, şefaath sahibi değillerdir. Ancak bilerek hakka şa-hitlik edenler bunun dışındadır.*"⁷...

Gördüğün gibi ayet-i kerimeler, yardım etmek anlamında, ilâhî izin ve rızadan sonra meleklerden ve insanlardan bazı kimselerin şefaathte bulunacaklarını vurgulamaktadırlar. Şu hâlde şefaath, mülk ve emir yetkisi kendisine özgü olan yüce Allah'ın bazı kimselere tanıdığı bir yetkidir. Dolayısıyla şefaath edecek kimseler O'nun rahmetine, affına, bağışlamasına ve buna benzer üstün niteliklerine sarılarak günahattan dolayı kötü duruma düşmüş, azap belâsına duçar olmuş kullardan birinin O'nun rahmetinin kapsamına girmesini, kuşatıcı azabın ve işlenmiş cürmün kapsamının dışına çıkmasını sağlarlar.

Nitekim daha önce de açıkladığımız gibi şefaathin etkinliği, konuyu bir hükümün kap-

1- Bakara, 255

2- Yûnus, 3

3- Tâhâ, 109

4- Sebe', 23

5- Necm, 26

6- Enbiyâ, 28

7- Zuhuruf, 86

samından çıkarıp diğer bir hükmün kapsamına sokma şeklindedir; aynı hükmün kapsamında olmakla birlikte hükmün uygulanmasını engellemek şeklinde değildir. Şu ayet de bunu ortaya koymaktadır: "...İşte Allah onların kötülüklerini iyiliklere değiştirir." ¹

Dolayısıyla yüce Allah bir amelin yerini diğer bir amelle değiştirebilir. Nitekim varolan bir ameli de yok edebilir. Bu hususla ilgili olarak şöyle buyuruyor ulu Allah: "Yaptıkları her işin önüne geçtik de, onları etrafa saçılmış toz zerrelere hâline getirdik." ² "Allah onların amellerini heder etmiştir." ³ "Eğer siz yasaklanan büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz." ⁴ "Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz; bundan başkasını dilediğine bağışlar." ⁵ Bu ayet kesinlikle iman ve tövbeyle ilgili değildir. Çünkü iman ve tövbe ile diğer günahlar gibi şirk günahı da bağışlanmanın kapsamına girer.

Ulu Allah az olan bir ameli arttırma, çoğaltma yetkisine de sahiptir: "Onlara ödülleri iki kere verilir." ⁶ "Kim i-yillik getirirse, ona getirdiği iyiliğin on katı vardır." ⁷ Aynı şekilde yüce Allah varolmayan bir ameli var etme gücü-ne ve yetkisine de sahiptir: "Onlar ki inandılar, zürriyetleri de imanda kendilerine uydu; zürriyetlerini de kendilerine katmışlardır: kendi amellerinden de hiçbir şey eksiltmemişizdir. Herkes kendi kazandığına bağlıdır." ⁸ Bu ayet, amellere başka amellerin de katılacağını ifade ediyor. Kısacası yüce Allah dilediğini yapar ve istediği gibi hükmeder.

Evet, yüce Allah dilediğini gerektirici bir maslahat icabı yapar ve bunun için de aracı vasıtalar kullanır. Peygamberlerden, evlialardan ve seçkin kullarından bazı kimselerin şefaati de kuşkusuz bu konumdadır.

Böylece anlaşılmalı oldu ki, aracılık anlamında şefaât, gerçekte yüce Allah hakkında geçerlidir. Çünkü O'nun her sıfatı, O'nunla yaratıkları arasında birer aracı pozisyonundadırlar; yaratıklara ilâhî cömertliği ve varoluş bağışını aktarırlar. Şu hâlde gerçek anlamda, mutlak şefaâtçi O'dur. Bu hususla ilgili olarak yüce Allah şöyle buyuruyor: "De ki: Bütün şefaât sadece Allah'ındır." ⁹ "Sizin, O'ndan başka hiçbir dostunuz, bir şefaâtçiniz yoktur." ¹⁰ "O'ndan başka ne dostları, ne de şefaâtçileri yoktur." ¹¹ Allah'tan başka birisi eğer şefaât edecekse; bu, Allah'ın izni ve yetki vermesi ile mümkün olacaktır. Yukarıdaki açıklamalarımızla, kısaca yüce makamına yakışmayacak bir olumsuzluk oluşturmadığı takdirde O'nun katında şefaâtin gerçekleşeceği ispat edilmiş oldu.

ŞEFAATLE İLGİLİ PROBLEMLER VE YANITLARI

Şefaâtin kısaca bazı durumlarda söz konusu olduğunu, bu hususta bir genelleme yapamayacağımızı öğrenmiş bu-lunuyorsun. Aynı şekilde ileride Kitap ve sünnetin de bun-dan fazlasını dile getirmediğini de öğreneceksin. Daha doğrusu, sırf şefaât kavramının ifade ettiği anlam üzerinde derin bir bakış açısıyla düşünmek bile, insanı böyle bir so-nuca götürebilir.

Daha önce de söylediğimiz gibi şefaât, anlam olarak nedensellik ve etkinlik açısından bir tür aracılığa, tavassuta dönüktür. Şefaât için sınırsız bir nedensellik ve etkinlik anlamı söz konusu değildir. Hiçbir sebep koşulsuz olarak tüm müsebbeplerin sebebi niteliğini kazanamaz ve yi-ne hiçbir müsebbep mutlak anlamda tüm sebeplerden etkile-

---

1- Furkan, 70
 2- Furkan, 23
 3- Muhammed, 9
 4- Nisâ, 31
 5- Nisâ, 48
 6- Kasas, 54
 7- En'âm, 160
 8- Tûr, 21
 9- Zümer, 44
 10- Secde, 4
 11- En'âm, 51

nen müsebbep konumunda olamaz. Böyle bir durum nedensellik yasasının geçersizliği sonucunu doğurur ki bu, hiç kuşkusuz yanlıştır.

İşte şefaathat olgusunu kabul etmeyenler, bu hususta yanılıya düşmüşler ve şefaathat hiçbir şarta bağılı olmayan mutlak bir etkinlik olduğu kuruntusuna kapılmışlardır.

Dolayısıyla bazı açılardan meselenin içinden çıkamaz olmuşlardır. Buradan hareketle de Kur'ân'la sabit olan gerçeğı reddetme esasına dayalı düşünceler geliştirmişlerdir. Onlar tarafından içinden çıkılmaz olarak algılanan şefaathat ilgili hususların bir kısmını aşığıya alıyoruz.

Birinci sorun: Yüce Allah'ın tehditle vurguladığı bir cezanın kıyamet günü suçluya uygulanmaması ya adalet ilkesine dayalı ya da zulme dayalı bir uygulamadır. Eğer adil bir uygulamaysa, bu durumda önceki cezalandırmaya ilişkin hüküm zulüm nitelikli olur; bu ise, yüce Allah'a ya-raşmaz. Eğer zulüm esasına dayalı bir uygulamaysa bu durumda sözelimi peygamberlerin şefaathatleri yüce Allah'-tan zulüm talep etme olarak kabul edilir ki bu, peygamberlere (Allah'ın selâmı onlara olsun) yakışmayan bir cehalettir.

Birinci sorunun çözümü: Birincisi nakzî cevaptır. Şöyle ki, tüm imtihan amaçlı emirlerde durum böyledir. Peki onlarda ne diyeceksiniz? Bize sorulursa, imtihan amaçlı hükmün önce yasanması sonra da kaldırılması her ikisi de adaletin gereğıdir. Bu gibi emirlerdeki temel gerekçe, yükümlünün içindekini bilmek veya gizli niteliklerini ortaya çıkarmak ya da onda bil-kuvve var olan kabiliyetin bilfiil çiçeklenmesini sağlamaktır.

Şefaathat ilgili olarak da şöyle denebilir: Kıyamet günü tüm müminler için kurtuluş öngörölmüş olabilir. Sonra hükümler konuyor ve bu hükümlere aykırı hareket edenler için çeşitli cezalar öngörölüyor ki kâfirler, küfürlerinden dolayı helak olsunlar. Müminlere gelince, aralarında yer alan muhsinlerin dereceleri itaatlerinden dolayı yükselir; geriye kalan günahkarlar, kötölük işleyenler ise şefaathat aracılığı ile kendileri için öngörölen kurtuluşa nail olurlar. Berzah âleminde ve kıyametin dehşet verici ortamında bazı azaplara duçar olsalar bile, kurtuluşa erirler. Şu hâlde hem hükmün yasanıp muhalefetine azap kararı verilmesi, hem de daha sonra bu azabın kaldırılması adalet ilkesine uygundur.

İkinci cevabımız ise hallî, çözümsel cevaptır: Şöyle ki, ilkin verilmiş olan cezanın şefaathat aracılığı ile uygulamadan kaldırılmasının söz konusu adalet ilkesi ya da zulme dayalı bir uygulama olma açısından birinci hükümle çelişki arz etmesi, ancak cezanın şefaathat aracılığı ile kaldırılmasının, verilen ilk hükümle veya hükmün cezayla sonuçlandırılması ilkesiyle çelişki arz ettiğı takdirde söz konusu olabilir.

Ancak sen bunun böyle olmadığını öğrenmiş bulunuyorsun. Çünkü şefaathat etkinliğı hükümle çelişki arz edecek şekilde değıil, konuyu hükmün şumulünden çıkarmak şeklindedir. Şefaathat aracılığı ile suçlu cezanın kapsamından çıkarılıp yüce Allah'ın rahmet, af, bağışlama gibi sıfatlarının kapsamına alınır. Yüce Allah'ın şefaathatçıye yönelik ikramı ve onurlandırması da sözünü ettiğimiz ilâhî sıfatlardan biridir.

İkinci sorun: Yüce Allah'ın koyduğı evrensel yasalar sistemi, O'nun fiillerinin etkilerini yapmamak veya değışik etkiler yapmaktan korunmuş olmasını öngörmektedir. Bir şeye karar verdi mi veya bir hüküm koydu mu, onu istisnasız olarak tek bir çizgide ve kesintisiz olarak aynı tarzda uygular. Nedensellik yasası da bu tarz üzeredir.

Ulu Allah şöyle buyuruyor: *"Bu benim dosdoğıru yolumdur. Kullarım üzerinde senin hiçbir etkinliğıin, hiçbir yaptırım gücün yoktur. Fakat sana uyan azgınlar hariç. Cehennem onların tümünün buluşma yeridir."* ¹ *"İşte bu, dosdoğıru yolumdur. Ona uyunuz. Sakın başka yolları izlemeyin, sonra sizi doğıru yoldan ayırırlar."* ² *"Allah'ın ya-sasında bir değışiklik, Allah'ın yasında bir farklılık bulamazsın."* ³

Şefaathat geçerli olması ise, fiillerde değışikliğe yol açar. Çünkü şefaathat aracılığı ile

1- Hicr, 43

2- En'âm, 153

3- Fâtır, 43

bütün suçluların tüm cezalarını kaldırmak, mezkur ilâhî sünnetin geçersizliği anlamını taşır ve yükümlülükle çelişmektedir. Bu ise, kesinlikle mümkün değildir ve kesinlikle yüce Allah'ın fiillerinin hikmete dayalı olmasıyla uyuşmaz.

Bazı suçluların cezalarını kaldırmak veya tüm suçluların bazı suçlarına ve günahlarına ceza uygulamamak ise, yüce Allah'ın fiilinin farklılık göstermesi, yürürlükte olan yasa-sının değişmesi, öteden beri izlenilen yolunun yön de-ğiştirmesi demektir. Çünkü suç-luluk noktasında suçlular arasında bir fark olmadığı gibi, günahlık ve kulluğun sınırlarını aşmak bakımından günahlar arasında da bir fark yoktur.

Şu hâlde suçluların bir kısmını veya onların bazı suçlarını genelden ayrı olarak şefaât aracılığı ile hoşgörünün ve görmezlikten gelmenin kapsamına almak imkânsızdır. Şefa-at ve benzeri aracılık girişimleri, ancak fiillerin, hak ve batıda aynı hükmü verebilen, hikmet ve cehaletten ya-na aynı tavrı takınabilen tutkular ve kuruntular üzerine bi-na edildiği dünya hayatında geçerli olabilir.

Bu soruna karşı vereceğimiz cevap şudur: Yüce Allah'ın yolunun dosdoğru ve yasalar sisteminin tek ve de-ğişmez olduğu kuşkusuzdur. Ne var ki bu tek ve de-ğişmez yasalar sistemi, sadece yüce Allah'ın örneğin yasa koyma ve hükmetme gibi sıfatlarından birine dayanmamaktadır ki, bir hususla ilgili hüküm de-ğişmesin ve bir hükme ilişkin ceza hiç-bir şekilde yürürlükten kaldırılmasın. Aksine i-lâhî yasalar sistemi, yüce Allah'ın bunlarla ilgili tüm sıfatlarının öngördükleri hususlar üzerine bina edilmiştir. Ki yüce Allah'ın sıfat-ları bizim kavrayışımızdan çok yücedir.

Bunun açıklaması şöyledir: Varlıklar âleminde, hayat, ölüm, rızk ve nimet gibi olgula-rı bahşeden, lütfeden yüce Allah'tır. Bunlarsa birbirlerinden farklı olgulardır ve yüce Al-lah'la olan bağlantıları aynı şekilde, aynı yönden ve aynı bağ ile değildir. Çünkü bu tür bir ilişki tarzında bağlılığın ve nedensellik yasa-sının iptali söz konusudur. Örneğin, yüce Al-lah gerektirici bir sebep ve iktiza edici bir maslahat olmaksızın hastaya şifa vermez. Hastaya şifa vermesi, O'nun öldürücü, intikam alıcı ve şiddetle yakalayıcı olması gibi sıfatlarıyla ilgili değildir; şefkatli, merhametli, nimet bahşeden, şifa veren ve afiyete ka-vuşturan olması gibi sı-fatlarıyla ilgilidir.

Keza yüce Allah, sebepsiz yere bir zorbayı, bir müs-tekbiri helâk etmez; şefkatli, merhametli olduğu için de onu helak etmez. Tersine intikam alıcı, şiddetle yakalayıcı ve karşı konulmaz gücüyle ezici olduğu için helâk eder. Kısacası yaptığı her iş, onunla ilgili bir sıfatın gereğidir... Kur'ân bu gerçeği ana hatlarıyla ortaya koymaktadır.

Şu hâlde meydana gelen herhangi bir olay, varoluşsal açıdan kapsadığı nitelikleri bakımından bir veya aralarındaki uyum ve itilafın gerektirdiği veçhiyle birden fazla i-lâhî sifata dayanmaktadır. Dilersen şöyle de diyebilirsin: Her şey kapsadığı maslahat ve iyi niteliklere uygun yönüyle yüce Allah'a bağlıdır.

Bu gerçeği kavradıktan sonra şu hususu öğrenmiş olursun: Yüce Allah'ın yolunun doğruluğu, yasa-sının de-ğiş-mezliği ve fiillerinin çelişmezliği, birbirleriyle bağlantı hâ-linde olan tüm sıfatlarını kullanarak ortaya koyduğu düzen için söz konusudur. Yoksa tek bir sıfatın gerektirdiği sonuç için bu durum geçerli değildir.

İstersen şöyle de diyebilirsin: Böyle bir durum hükümle, hükmün konusuna ilişkin tüm maslahatlar arasındaki etkileşimden kaynaklanan sonuç için geçerlidir. Tek bir maslahatın gerektirdiği sonuç için değil. Eğer konulmuş hükmün sebebi tek başına söz konusu olsaydı, bu hü-küm ne iyiliksever, ne günahkâr, ne mümin ve ne de kâfir için de-ğişmezdi. Ancak sebepler çoktur. Bunların hepsinin veya bir kısmının bir arada göz önünde bulundurulmasıyla doğacak sonuç, her birinin tek başına mülâhaza edilmesin-den doğacak sonuçla farklı olabilir. Ne demek istediğimizi iyice düşünün.

Dolayısıyla şefaatin varlığı ve cezanın yürürlükten kaldırılması -ki bu, rahmet, bağış-lama, hükmetme, karar verme, her hak sahibine hakkını verme ve yargıda eğri ile doğruyu kesin biçimde ayırma gibi birtakım sebeplerin do-ğurduğu sonuçtur- yürürlükte olan ilâhî yasalar sisteminde bir de-ğişikliğe ve dosdoğru yolda bir sapmaya yol açmaz.

Üçüncü sorun: Halk arasında bilindiği şekliyle şefaate, şefaatinin; katında şefaatte bulunulan zatı daha önce irade ettiğinin -ister iradesi doğrultusunda hükümde bulunsun, ister bulunmasın- aksi olan bir şeyi yapmaya veya terk etmeye zorlamasıdır. Buna göre, şefaatinin isteği doğrultusunda, onun hâtırı için irade terk edilmedikçe ve geçersiz kılınmadıkça şefaate gerçekleşmez. Şimdi, katında şefaatte bulunulan kimse, ya adildir ya da zalimdir.

Adil bir hakim irade ettiği veya hükmettiği hususla ilgili bilgisinin niteliği değişmediği sürece şefaate girişimini kabul etmez. Yani, ancak yanılması, sonra doğruyu öğrenmesi ve yapılması gerekenin veya maslahatın irade ettiği veya hükmettiğinden farklı olduğunu görmesi gibi bir durum söz konusu olursa, şefaate girişimini kabul eder.

Zalim ve despot bir yönetici ise, haksızlık ettiğini ve adalete uygun tutumun, yaptığının aksi olduğunu çok iyi bildiği hâlde yakın adamlarının ve elit zümrenin şefaatinin kabul eder, kendi katında seçkin bir konumda olan kişiyle irtibatını korumada olacak çıkarını adalet ilkesine tercih eder. Söz konusu her iki durum da, yüce Allah açısından im-kânsızdır. Çünkü O'nun iradesi ilmüne göre tecelli eder, ilmi ise ezeldir, kesinlikle değişmez.

Şefaati inkâr edenlerin bu yaklaşımına vereceğimiz cevap şudur: Şefaate olayında, yüce Allah açısından bir irade ve bilgi değişikliği söz konusu değildir. Değişiklik irade edilen ve bilinen şey açısından söz konusudur. Çünkü yüce Allah, falanca insanın başına çeşitli durumların geleceğini, şu sebepler ve koşullardan dolayı şu zamanda şu durumda olacağını bilir. Böyle bir durumda onun hakkında bir irade ortaya koyar. Sonra başka sebeplerin ve başka koşulların baş göstermesi ile diğer bir zamanda diğer bir duruma düşeceğini de bilir. Bu sefer de onun hakkında başka bir irade ortaya koyar. O, her gün yeni bir iştedir. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor: "*Allah dilediğini siler, dilediğini bırakır, Ana kitap O'nun katındadır.*"¹ "*Hayır, O'nun iki eli de açıktır, dilediği gibi verir.*"²

Bunu şu şekilde örneklendirebiliriz: Biz biliriz ki, havayı bir süre sonra karanlık bürüyecektir ve gözlerimiz fonksiyonlarını yerine getiremez olacaklardır. Oysa buna da ihtiyacımız vardır. Sonra güneşin ışık saçması ile birlikte karanlık dağılacaktır. Bu örnekte gecenin gelişi ile birlikte, irademiz lamba aracılığı ile aydınlanmaya, gecenin sona ermesi ile birlikte de lambayı söndürmeğe taalluk eder. Burada bilgi ve irade değişmemiştir. Sadece bilinen ve irade edilen şey değişmiştir. Yani bilinen ve irade edilen şey, bilgi ve iradeye uygunluk pozisyonundan çıkar. Nitekim her bilgi, her bilinene uymaz. Her irade de her irade edilen şeye taalluk etmez.

Evet; yüce Allah açısından imkânsız olan bilgi ve irade değişikliği, bilinen ve irade edilen şeyin durumunu korumasına rağmen bilgi ve iradenin onlara uymamasıdır. Buna yanılma ve feshetme denir: Sözelimi, bir karartı görürsün; önce bunun insan olduğuna hükmedersin; bir süre sonra karartının at olduğu ortaya çıkar, böylece karartıya ilişkin bilgi değişir. Ya da bir maslahat gözeterek bir şeyi irade edersen, daha sonra asıl maslahatın irade ettiğin şeyin karşısında olduğunu öğrenirsin, buna bağlı olarak iradeni değiştirirsin.

İşte bu iki örnekte vurguladığımız hususlar yüce Allah hakkında düşünülemez. Oysa şefaatin ve buna bağlı olarak da cezanın yürürlükten kaldırılması olayında yukarıdaki hususların söz konusu olmadığını öğrenmiş bulunuyorsun.

Dördüncü sorun: Yüce Allah'ın şefaate vaadinde bulunması veya peygamberlerin bunu duyurmuş olmaları, in-sanların günah işlemeye devam etmeleri ve Allah'ın koyduğu haramları çiğnemeleri yönünde teşvik edilmeleri so-nucunu doğuruyor. Bu ise, dinin biricik hedefi ile çelişmektedir. Dinin tek ve değişmez amacı insanların tek ve ortaksız Allah'a kulluk sunmaya, O'na itaat etmeye yöneltilmeleridir. Şu hâlde Kitap ve Sünnet'te şefaate ilgili olarak yer alan nasları dinin bu apaçık temel ilkesi ile çelişmeyecek şekil-

1- Ra'd, 39

2- Mâide, 64

de yorumlamak gerekir.

Dördüncü soruna çözüm şudur: Öncelikle bu yaklaşım, bağışlamanın kapsamlılığını ve rahmetin genişliğini gösteren ayetlerle çelişmektedir: "*Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar.*" ¹ Daha önce de değindiğimiz gibi bu ayet, tövbe olayının söz konusu olmadığı durumlara işaret ediyor. Bunun kanıtı da tövbe edilmiş olması durumunda bağışlanan günahlar kapsamına giren şirkin bu ayette istisna edilmiş olmasıdır.

İkincisi; yüce Allah tarafından dile getirilen şefaât vaadinin veya bu vadin peygamberler aracılığıyla duyurulmasının insanları günaha sürüklemesi, dik başlılık ve isyankarlık yapmaya teşvik etmesi iki şarta bağlıdır:

1- Suçlunun şahsı ve nitelikleriyle belirlenmesi ya da hakkında şefaât edilen günahın hiçbir şüpheye yer bırakılmayacak şekilde belirginleştirilmesi. Yani şu şahıs veya bu günah hakkında kesin olarak şefaât sözü verilmesi ve hiçbir muhtemel şarta bağlı kılınmaması.

2- Şefaâtin her türlü cezayı, tüm zamanlarda temelden yürürlükten kaldıracak şekilde etkin bir rol oynaması.

Eğer; "Falanca gruptan olan insanlar veya bütün insanlar işledikleri suçlardan dolayı cezalandırılmazlar, günahlarından dolayı kesinlikle sorgulanmazlar." veya; "Falanca günahattan dolayı hiçbir zaman azap görülmez." şeklinde bir iddia ortaya atılacak olursa, bu kesinlikle batıl bir iddiadır, yükümlülere yöneltilen hüküm ve sorumluluklarla alay etmektir.

Fakat, eğer her iki şart açısından konu müphem bırakılırsa; şefaâtin hangi günahlar ve hangi günahkarlar hakkında geçerli olacağı belirtilmezse; ya da yürürlükten kaldırılacak cezaların, bütün cezalar, tüm zaman ve durumlar-da olacağı şeklinde bir iddia ortaya atılmazsa, kişi vaat edilen şefaâtin kapsamına girip girmeyeceğini bilmez, dolayısıyla yüce Allah'ın koyduğu yasakları çiğnemeye cesaret etmez. Tersine bu durum, kişide ilâhî rahmete yönelik bir duyarlılık meydana getirir, işlediği günahlardan ve kö-tülüklerden dolayı ümitsizliğe ve yüce Allah'ın rahmeti hakkında karamsarlığa kapılmaz.

Ayrıca yüce Allah şöyle buyurmuyor mu? "*Eğer size yasaklanan büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz.*" ²

Ayet-i kerime büyük günahlardan kaçınma şartına bağlı olarak küçük günahlar ve suçlar için öngörülen cezaların kaldırılacağını ifade etmektedir. Eğer: "Büyük günahlardan sakınırsanız, küçük günahlarınızı affederiz." demek doğru ise, bu durumda; "Eğer imanınızı korur da kıyamet gününde sağlam bir imanla bana gelerseniz, şefaâtçilerin sizinle ilgili şefaâtlerini kabul ederim." demek de doğru ve yerinde olur.

Bütün mesele de zaten nihayet imanı koruyabilmektir. Çünkü günahlar imanı zayıflatır, kalbi taşlaştırır ve nihayet şirke götürür. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "*Hüsranı uğrayan topluluktan başkası, Allah'ın tuzağından emin olmaz*" ³ "*Hayır, onların işleyip kazandıkları şeyler, kalp-lerinin üzerine pas olmuştur.*" ⁴ "*Sonra kötülük edenlerin sonu; Allah'ın ayetlerini yalanlamak oldu.*" ⁵ Bu uyarılar günahkârı günahlarından uzaklaştırmaya, takva yolunu izleyip muhsinlere ulaşmasını sağlamaya yeter ve böylece bu anlamdaki şefaate bile ihtiyaç duymaz. İşte bu, en büyük yarar, en güzel sonuçlardan biridir.

Aynı şekilde hakkında şefaât edilen suçlu veya şefaate konu olan suç belirlenir de, ancak azabın bazı yönlerini veya bazı zamanlarını kapsadığı vurgulanırsa, bu da, kesinlikle suçluların cesaretlenmesine, suç işlemeye teşvik edilmesine yol açmaz. Kur'ân, şefaate konu olacak suçluları da, günahları da belirleştirmez. Cezanın kaldırılmasını da

1- Nisâ, 48

2- Nisâ, 31

3- A'râf, 99

4- Müteffifîn, 14

5- Rûm, 10

ancak bazı durumlar için söz konusu eder. Dolayısıyla bu yönden herhangi bir sorunla karşı karşıya değiliz.

Beşinci sorun: Akıl, eğer kanıtlık oluşturacaksa, ancak şefaatin mümkünlüğüne kanıtlık oluşturur; vukuuna değil. Bununla beraber, bu hususta aklın kanıtlık oluşturması kesinlikle geçersizdir.

Nakle gelince; Kur'ân ayetlerinde şefaatin vukuuna ilişkin bir kanıt yoktur, aksine şefaatin geçersizliğini ifade eden ayetlere rastlıyoruz: "...O gün ne alış veriş, ne dost-luk ve ne de şefaattir." ¹ Diğer bir ayet de şefaatin hiçbir yarar sağlamadığını ortaya koyuyor: "Onlara şefaattçilerin şefaati fayda vermez." ²

Olumsuzluk ifade eden diğer bazı ayetler de şu şekildedir: "O'nun izninin olması dışında..." ³ "Ancak O'nun izninden sonra..." ⁴ "Ancak razı olduğu kimse için..." ⁵ Bu tür istisnalar, yani izin ve iradeye bağlı olarak gündeme getirilen istisnalar Kur'ân-ı Kerim'de çokça yer alırlar ve Kur'ân'ın ifade tarzı içinde kesin olumsuzluk ifade ederler. Amaç, bunun yüce Allah'ın iznine ve iradesine bağlı olduğunu vurgulamaktır. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor: "Sana okutacağız ve unutmayacaksın. Yalnız Allah'ın dilediği başka." ⁶ "Gökler ve yer durdukça, orada sürekli kalacaklardır. Ancak Rabbin dilerse başka." ⁷

Dolayısıyla Kur'ân-ı Kerim'de şefaatin kesinlikle gerçekleşeceğine ilişkin açık ve kesin bir nas yoktur.

Sünnete gelince; konunun detayına inen rivayetlerin sıhhati tartışma konusudur ve onlara güvenilmez. Hadisler arasında doğruluğu tartışılmaz olanlarsa, Kur'ân-ı Kerim'in ifadesine ek bir açıklama getirmiyorlar.

Bu yaklaşıma vereceğimiz cevap şudur: Şefaatin geçersizliğini ifade eden ayetlerin, onu bütünüyle reddetmediklerini gördüm. Tersine bu ayetlerde, Allah'ın izninden ve rızasından bağımsız şefaatt reddediliyor. Bu eleştiride bulunanın iddiasına göre, şefaatin bir yarar sağlamadığını ifade eden ayetler ise, onu olumsuzlamıyor, aksine onun kesinlikle gerçekleşeceğini ortaya koyuyor. Müddes-sir suresinde yer alan bu ayetler, şefaatin suçlulardan belli bir zümreye yarar sağlamayacağını ifade ediyor, tüm suçlulara değil.

Ayrıca ayetlerde ifade edilen şefaatt, izafet terkibi için-de dile getirilmiştir, yani tamlamadan soyut ve yalın değildir. Çünkü, "Fela tenfeuh-uş şefaetu=şefaatt onlara fayda vermez." demekle, "Fela tenfeuhum şefaet-uş şafiin=şefa-atçilerin şefaati onlara fayda vermez." demek arasında fark vardır. Birinci ifadede fiilin dışta gerçekleştiğine dair herhangi bir işaret olmamasına karşın ikinci ifadede fiilin dışta gerçekleşmiş olduğu söz konusudur. "Delâil-ül İ'caz" adlı eserinde Şeyh Abdulkahir bunu açıkça ifade etmiştir. "Şefaattçilerin şefaati" ifadesi, şefaatin bir şekilde gerçekleştiğini, ama sözü edilen zümrelerin bundan yararlanamayacaklarını gösteriyor.

Ayrıca, "şefaattçiler" şeklinde çoğul bir ifadenin kullanılmış olması da bu yaklaşımı pekiştirici niteliktedir. Tıpkı şu ifadeler gibi: "Ama o geride kalanlardan oldu..." "O, kâfirlerdendi...", "O, azgınlardan idi...", "Benim ahdim zalimlere ulaşmaz..." Aksi takdirde, müfret bir nesneyi ifade için ek bir anlam taşıyan çoğul bir kelime kullanmak, ifade tarzı açısından gereksiz bir fazlalık olacaktı. Şu hâlde, "Şefaattçilerin şefaati onlara fayda vermez." ayeti, şefaati kanıtlayan ayetlerdendir, reddeden ayetlerden değil.

İzin ve rıza istisnasını kapsayan ayetlere gelince; "illa bi-iznihi=ancak O'nun izniyle" ve "illa min ba'd-i izni-hi=ancak O'nun izninden sonra" ifadeleri, şefaatin gerçekleşeceğini ortaya koymaktadırlar. İzafet tamlamasının gereği budur. İfade tarzlarını ve söz söy-

1- Bakara, 254

2- Müddessir, 48

3- Bakara, 255

4- Yûnus, 3

5- Enbiyâ, 28

6- A'lâ, 6-7

7- Hûd, 107

leme yöntemlerini bilenler, bu gerçeği inkâr etmezler. Aynı şekilde, "Ancak O'nun izniyle" ve "Ancak O'nun razı olduğu kimse için" ifadelerinin aynı anlama, yani ilâhî iradeye yönelik olduğu şeklindeki söze de kulak asmamak gerekir.

Kaldı ki, şefaate ilgili istisna değişik şekillerde gündeme gelmiştir. "Ancak O'nun izniyle", "Ancak O'nun izninden sonra...", "Ancak razı olduğu kimseler için." ya da "Ancak bilerek hakka şahitlik edenler için" vb.

Kaldı ki, izin ve rızanın aynı anlama geldiğini, yani "irade" anlamını ifade ettiğini kabul etsek dahi, aynı şeyi yüce Allah'ın şu sözü için de söyleyebilir miyiz: "Ancak bilerek hakka şahitlik edenler hariç." Bu istisna ile de ira-deye ilişkin istisnanın kastedildiği söylenebilir mi? Böyle bir müsamahayı sıradan bir konuşma için bile düşünmemek gerekirken, söz sanatının parlak örneklerinden biri, daha doğrusu en parlak örneği için nasıl düşünebiliriz?!

Sünnete gelince; bu konuda Kur'ân'ın ifade ettiğinden başka bir şey ifade etmediğini yeri gelince açıklayacağız.

Altıncı sorun: Kıyamet günü suçun kesinlik kazanmasından ve cezanın zorunlu hâle gelmesinden sonra suçluların cezalarının kaldırılacağı hususu, ayet-i kerimelerde net biçimde dile getirilmemektedir. Bu ayetlerle kas-tedilen şey, peygamberlerin peygamber olmaları hasebiyle insanlarla Rableri arasında aracılık yaparak, vahiy kanalıyla hükümleri alıp insanlara duyurmaları ve insanlara doğru yolu göstermeleridir. Bu durum tıpkı toprağa atılan bir tohuma benzer; bu tohum yeşerir ve ondan gelecekteki oranlar, nitelikler ve durumlar ortaya çıkar. Peygamberler de (selâm üzerlerine olsun) hem dünyada ve hem de ahi-rette müminlerin bu anlamda şefaatchileridirler.

Bu iddiayı şu şekilde yanıtlayabiliriz: Bunun bir çeşit şefaate olduğuna söz yoktur. Ne var ki, daha önce de söylendiği gibi şefaate olgusu sırf bununla sınırlı değildir. Yüce Allah'ın şu sözü de bu sözlerimize kanıt oluşturmaktadır: "Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar." ¹ Daha önce bu a-yetin iman ve tövbe olgularıyla ilgili olmadığını açıklamıştık. Oysa sorun çıkartanın peygamberler için öngördüğü şefaate ise, ancak iman ve tövbeyle davet yoluyla gerçekleşebiliyor.

Yedinci sorun: Akıl aracılığı ile şefaatin gerçekleşeceğini kanıtlamak mümkün değildir. Kur'ân-ı Kerim'de şefaate ilgili ayetler ise, benzeşen (müteşabih) ayetlerdir. Bu ayetlerin kimisinde şefaate onaylanırken, kimisinde de reddedilmektedir. Bazen sınırlandırılırken, bazen de sınırsız tutulmaktadır. Dinin öngördüğü edep tavrı, bunlara i-nanmamızı ve yüce Allah'ın bilgisine havale etmemizi gerektirmektedir.

Bu sorunu şu şekilde cevaplandırabiliriz: Müteşabih ayetler, muhkem ayetlere döndürülerek muhkem olurlar. Bu da bizim için hem mümkün, hem de caizdir. Bu hu-susa, "Onun bazı ayetleri muhkemdir, bunlar kitabın anasıdır. Diğerleri de müteşabihdir (birbirlerine benzerler)." ² ayetinde açıklık getirilmiştir.

ŞEFAAT EDİLEN VE ŞEFAAT EDEN KİMSELER

Kimler Hakkında Şefaate Edilecek?

Kıyamet günü haklarında şefaate edilecek kişilerin belirlenmesinin dini anlayış ve edep tavrıyla uyummadığını, ancak bütünüyle müphemlik perdesinden soyutlandırılmakla birlikte bir ölçüde bilinmelerinde de bir mahzur olmadığını daha önce öğrenmiş bulunuyorsun. Kur'ân'ın ifa-de tarzı bu şekilde meseleyi ortaya koymaktadır. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Herkes kendi kazandığının rehinidir. Yalnız sağ ehli hariç. Onlar cennetler içinde, suçlu-

1- Nisâ, 48

2- Âl-i İmrân, 7

*lardan sorarlar: 'Sizi bu yakıcı ateşe ne sürükledi?' Derler ki: 'Biz namaz kılanlardan olmadık. Yoksula da yedirmezdik. Boş şeylere dalanlarla birlikte daldık. Ceza gününü yalanladık. Sonunda bu hâlde iken ölüm bize gelip çattı.' Artık şefaathçilerin şefaati onlara fayda vermez."*¹

Burada yüce Allah, kıyamet günü her nefsin kazandığı günahların rehini olduğu, geçmişte işlediği hatalardan dolayı sorgulanacağını, ama sağ ehli olanların bu kapsamın dışında tutulacağını, rehinlikten kurtarılıp serbest bırakılacaklarını ve cennetlere yerleştirileceklerini belirtmektedir. Ardından onlarla amellerinden dolayı rehin tutulan ve yakıcı ateş içinde sorgulanan suçlular arasında bir perde olmadığını dile getirmektedir. Sağ ehli olanlar, suçlulara ya-kıcı ateşe nasıl sürüklediklerini soruyor, onlarsa kendilerini ateşe sürükleyen bazı sıfatlarına işaret ederek kendilerine yöneltilen soruyu cevaplandırıyorlar. Bu sıfatların sıralanmasının ardından, bundan dolayı şefaathçilerin şefaathlerinin kendilerine bir yarar sağlamadığı şeklinde bir ayrıntıya yer veriliyor.

Bu açıklamanın sonucu, sağ ehli olanların söz konusu sıfatlara sahip olmadıklarıdır ki, ifade tarzından bu sıfatların şefaatin kapsamına girmeye engel oluşturduğu anlaşılmaktadır. Şefaatin kapsamına girmeye engel oluşturan bu sıfatlara sahip olmadıkları için, şefaatten yoksun bırakılan ve yakıcı azaba sürüklenen suçlulardan ayrı olarak, yüce Allah onları günahlarından dolayı rehin tutulmaktan ve a-mellerinden ötürü sorguya çekilmekten kurtarmıştır. Söz konusu rehinlikten kurtulma ve sorgulamanın dışına çıkma da ancak şefaathle olmuştur. Şu hâlde haklarında şefaath edi-len kişiler sağ ehli olanlardır.

Ayet-i kerimelerde, sağ ehli kimseler, söz konusu olumsuz niteliklere sahip olmayanlar olarak tanıtılmaktadırlar. Şöyle ki: Bu ayetler Müddessir suresinde yer almaktadır. Ayetlerin içeriğinden de anlaşıldığı gibi bu sure, Mekke döneminin başlarında inen surelerdendir. O dönemde ise, bugünkü şekliyle namaz ve zekat ibadetleri belirlenmemiştir.

Şu hâlde, "Biz namaz kılanlardan değildik." ifadesindeki "namaz"dan maksat, kulluk sunmak amacıyla boyun eğip Allah'a yönelmektir. Yoksulları doyurmakla da genel anlamda Allah yolunda muhtaçlara infak etme, malî yardımda bulunma kastedilmiştir.

Bu iki kavramla, İslam şeriatında bugünkü şekliyle yer alan namaz ve zekât ibadetleri kastedilmiştir. Dalmaktan maksat ise, ya hayatın eğlencelerine ve dünyanın çekici süslerine kapılmaktır. Ki bunlar, insanı ahirete yönelmekten, hesaplaşma gününü anmaktan alıkoyar ya da hesaplaşma gününü hatırlatan müjdeleyici ve uyarıcı ayetlere tam anlamıyla karşı gelmektir.

Bu dört nitelik yani, Allah'a yönelmeyi ve Allah yolunda malî harcamada bulunmayı terk etmek, boş ve yararsız şeylere dalmak ve caza gününü yalanlamak insanda gerçekleşince, artık dinin temelleri yıkılmış olur. Aynı şekilde bunların karşıtlarıyla da dinin temelleri pekiştirilmiş olur. Çünkü din, dünyaya sarılmaktan vazgeçip ahirete yönelmek suretiyle tertemiz hidayet rehberlerine uymaktır. Bu da boş şeylere dalmayı terk etmek ve ceza gününü tasdik etmekten ibarettir. Bu ikisi de, kulluk kastı taşıyan davranışlarla Allah'a yönelmek ve toplumun ihtiyaçlarının giderilmesi için çabalamayı gerektirir. Bunları sembolize edenlerse namaz ve Allah yolunda infaktır. Şu hâlde din ilim ve amel açısından bu dört temel unsura dayanır. Tevhit ve nübüvvete inanmak gibi dinin diğer temel unsurları da bu dört şeyin doğal olarak gerektirdiği şeylerdir. Bu hu-susa iyice dikkat edin ve üzerinde düşünün.

Buna göre, şefaath sayesinde kurtuluşa erenler sağ ehli olanlardır. Bunlar, amelleri kabul görmüş veya görmemiş olsun, şefaate muhtaç olsunlar veya olmasınlar din ve inanç açısından beğenilen kimselerdirler. Şefaath bunlar için öngörülmüştür. Buna göre, şefaath sağ ehlinin günahkârları içindir.

"Eğer size yasakladığımız büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı ör-

1- Müddessir, 38-48

teriz." ¹ ayet-i kerimesinin gereğince de, kimin kıyamet gününe kadar affedilmeyen bir günahı kalmışsa, o, kesinlikle büyük günah işleyen kimselerdendir. Çünkü eğer günah, küçük günahlardan olsaydı, hiç kuşkusuz görmezlikten gelinecekti.

Bu açıklamalarımızla şu sonuca varılıyor: Şefaât, sağ ehlinden olup da büyük günah işleyen kimseler için ön görülmüştür. Nitekim Peygamber efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *"Benim şefaâtım ümmetimden büyük günah işleyen kimseler içindir. Muhsinlere gelince, onlar aleyhine bir yol yoktur..."*

Öte yandan, bunların sağ ehli (ashab-ı yemîn) olarak nitelendirilmeleri sol ehli (ashab-ı şimal) olarak nitelendirilen zümreye karşıdır. Kimi zaman "ashab-ı meymene" ve "ashab-ı meş'eme" olarak da nitelendirilirler. Bunlar Kur'ân-ı Kerim'in, kıyamet günü amel kitabının sağdan veya sol taraf tan verilmesini esas alarak kullandığı kavramlardır. Yüce Allah şöyle buyuruyor: *"Her milletin önderini çağırdığımız gün kimlerin kitabı sağından verilirse işte onlar, kitaplarını okurlar ve en ufak bir haksızlığa uğratılmazlar. Şu dünyada kör olan kimse, ahirette de kördür ve yol bakımından daha da sapıktır."* ²

Kitabın sağ taraftan verilmesi ifadesi hak imama uyma, kitabın sol taraftan verilmesi ifadesi de sapıklık önderine tâbi olmak anlamındadır. Nitekim yüce Allah, Firavun ile ilgili olarak şöyle buyuruyor: *"Kıyamet günü kavminin önünde gider. İşte onları ateşe soktu."* ³ Kısacası, sağ ehli nitelendirmesinin özü, dinin kabul görmesine dönüktür. Nitekim yukarıda değindiğimiz dört niteliğin özünün dönük olduğu nokta da budur. Bu hususa iyice dikkat etmelisin.

Ayrıca yüce Allah başka bir yerde de şöyle buyuruyor: *"Allah'ın razı olduğundan başkasına şefaât etmezler."* ⁴ Bu ayet-i kerimede, Allah'ın razı olduğu kimseler hakkında şefaât edileceği kesin biçimde ortaya konmaktadır. *"Rahman'ın izin verip sözünden razı olduğu kimseden başka."* ⁵ ayet-i kerimesinin aksine burada "razı olma" fiilinin bir amel veya başka bir şeyle bağlantılı olarak kullanılmamış olmasından anlaşılıyor ki maksat, yüce Allah'ın kendilerinden, yani dinlerinden razı olmasıdır, amellerinden değil. Dolayısıyla bu ayet-i kerime de sonuç ve ifade bakımından önceki ayetlerle aynı noktaya dönüktür.

Yüce Allah bir ayette de şöyle buyuruyor: *"Muttakileri heyet hâlinde Rahmanın huzuruna topladığımız gün, suçluları da susuz olarak cehenneme sürdüğümüz gün, Rahman'ın huzurunda söz (ahit) almış olanlardan başkaları şefaât edilmeye mâlik değildir."* ⁶ Demek ki, yüce Allah'ın katında söz almış olanlar için şefaât edilebilir. (Buradaki mastar (şefaât), meçhul fiil anlamını ifade eder. Yani, "la yemlikûn-eş şefaate=şefaate malik değildir." anlamındadır.) Çünkü her suçlu, ateşe girmesi kaçınılmaz olan kâfir değildir.

Bunun kanıtı da yüce Allah'ın şu sözüdür: *"Kim Rab-bine suçlu olarak gelirse, onun için cehennem vardır; orada ne ölür, ne de yaşar. Kim de ona salih ameller işleyen bir mümin olarak gelirse, işte onlar için de yüksek dereceler vardır."* ⁷

Demek ki, "salih amel işleyen mümin"nin dışında kalan suçludur. Bu noktada mümin olmaması ile iman edip de salih amel işlememesi arasında bir fark yoktur. Buna göre hak din üzerinde olup da salih amel işlememiş suçlular da vardır. İşte Allah katında söz almış olanlar bunlardır. Yüce Allah'ın şu sözü de buna işaret etmektedir: *"Ey Adem oğulları, ben size söz (ahit) almadım mı: Şeytâna tapmayın, o sizin apaçık düşmanınızdır. Bana kulluk sunun, doğru yol budur, diye?"* ⁸

1- Nisâ, 31

2- İsrâ, 71-72

3- Hûd, 98

4- Enbiyâ, 28

5- Tâhâ, 109

6- Meryem, 85-87

7- Tâhâ, 74-75

8- Yâsîn, 60-61

Şu hâlde, "Bana kulluk sunun" ifadesi, emir anlamında ahittir, "doğru yol budur" ifadesi de, emirlere sarılmak anlamında ahittir. Çünkü doğru yol, mutluluğa ve kurtuluşa iletici kılavuzluğu da kapsamaktadır.

Öyleyse sözü edilen kimseler, kötü amellerinden dolayı ateşe giren müminlerdir. Sonra şefaata aracılığı ile bu ateşten kurtulurlar. Yüce Allah'ın şu sözünde de bu anlama dönük işaret vardır: "*Dediler ki: 'Sayılı birkaç gün dışında bize asla ateş dokunmayacaktır.'* De ki: *Allah'tan bir söz (ahit) mü aldınız?"* ¹ Bu ayetler de yukarıdaki ayetlerin vurguladıkları amaca yöneliktirler.

Buraya kadar sunduğumuz ayetlerin hepsi şefaate konu olanların, yani kıyamet günü kendileri için şefaatte bulunulacak kimselerin hak dini benimsemekle beraber büyük günah işleyen kimseler olduğunu kanıtlamaktadır. Bunlar, dinleri Allah tarafından hoşnutlukla karşılanan kimselerdirler.

Kimler Şefaata Edebilecek?

Daha önce şefaatin "**tekvinî**" ve "**teşriî**" olmak üzere iki kısım olduğunu öğrenmiş bulunuyorsun.

Tekvinî şefaati şöyle tanımlamak mümkündür: Evrende yer alan tüm sebepler Allah katında şefaata konu konumundadırlar. Çünkü Allah ile varlıklar arasında aracılık işlevini görmektedirler.

Teşriî şefaata ise, yükümlülük ve ceza âleminde geçerlidir. Bu tür şefaatin bir kısmı, dünyada Allah tarafından bağışlanmayı, ona yakınlaşmayı gerektiren şeylerdir. Bu tür şeyler de Allah ile kulları arasında aracılık yapan şefaataçilerdir.

Bunlardan biri tövbedir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "*De ki: Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlar. Çünkü o, çok bağışlayan, çok merhamet edendir. Rabbinize dönün.*" ² Şirk dahil tüm günahları kapsayacak şekilde tövbenin etkinlik alanı geniş tutuluyor.

Bir şefaataçı de imandır. Ulu Allah şöyle buyuruyor: "*Peygamberine inanın ki... günahlarınız bağışlansın.*" ³

Bütün salih ameller de şefaataçı konumundadırlar: "*Allah, inanıp salih ameller işleyenlere vaat etmiştir: Bağış-lama ve büyük ödül onlarıdır.*" ⁴ Bir diğer ayette de şöyle buyuruyor ulu Allah: "*Ey inananlar, Allah'tan korkun, O'na doğru (götürecek) vesile arayın.*" ⁵ Bu hususa işaret eden bir çok ayet vardır.

Kur'ân-ı Kerim de bir şefaataçıdır: Bu ayet-i kerime bu- nu göstermektedir: "*Onunla Allah, rızasının peşinden gi-denleri esenlik yollarına iletir ve onları kendi izniyle ka-ranlıklardan aydınlığa çıkarıp dosdoğru bir yola iletir.*" ⁶

Salih amelle bağlantısı bulunan her şey, mescitler, mü-barek mekânlar ve kutsal günler de şefaataçı konumundadırlar. Nebi ve resuller de ümmetleri için bağışlanma dilerken bu misyonu yerine getirirler.

Yüce Allah'ın şu sözü buna yönelik mesajlar içermektedir: "*Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelselerdi, Allah'tan, günahlarını bağışlamasını is-teselerdi ve Resul de onların bağışlanmasını dileseydi, elbette Allah'ı affedici, merhametli bulurlardı.*" ⁷

Müminler için bağışlanma dileyen melekler de öyle. Onlarla ilgili olarak yüce Allah şöyle buyuruyor: "*Arş'ı ta-şayanlar ve O'nun çevresinde bulunanlar, Rablerini överek tesbih*

1- Bakara, 80

2- Zümer, 53-54

3- Hadid, 28

4- Mâide, 9

5- Mâide, 35

6- Mâide, 16

7- Nisâ, 64

ederler, O'na inanırlar ve müminler için bağışlanma dilerler." ¹

Bir diğer ayette de şöyle buyurur ulu Allah: "Melekler, Rablerini hamt ile tesbih ederler; yerdekiler için de bağışlanma dilerler. İyi bil ki Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir." ²

Kendilerine ve mümin kardeşlerine bağışlanma dileyen müminler de şefaâtçilik işlevini görürler. Yüce Allah onların bu tavrını onların diliyle şöyle anlatır: "Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim mevlâmızsın!" ³

Teşriî şefaatin bir kısmı da, bildiğin anlamı ile kıyamet günü gerçekleşecek olan şefaattir. Kıyamet günü şefaate edeceklerin başında peygamberler gelir. Yüce Allah buna şu şekilde değinmektedir: "Rahman çocuk edindi, dediler. O, yücedir. Hayır onlar ikram edilmiş kullardır... Allah'ın razı olduğundan başkasına şefaate etmezler." ⁴ Ayette sözü edilen kullardan biri de bir peygamber olan Meryem Oğlu İsa'dır.

Yüce Allah bir başka ayette de şöyle buyuruyor: "O'n-dan başka yalvardıkları şeyler, şefaate yetkisine sahip değillerdir. Ancak bilerek hakka şahitlik edenler bunun dışındadır." ⁵ Bu iki ayet, meleklerin de şefaate edebileceklerini göstermektedir. Çünkü müşriklerin Allah'ın kızları olduklarını ileri sürüyorlardı.

Şefaate yetkisine sahip olanlardan biri de meleklerdir: "Göklerde nice melekler var ki, onların şefaati hiçbir işe yaramaz. Meğer Allah'ın dilediği ve razı olduğu kimseye izin verdikten sonra olsun." ⁶ Bir diğer ayette de yüce Allah şöyle buyuruyor: "O gün Rahman'ın izin verip sözünden hoşlandığı kimseden başkasının şefaati fayda vermez. Onların önlerindeki ve arkalarındaki bilir." ⁷

Şu ayet-i kerimeden anlaşıldığı kadarıyla kıyamet günü şahitler de şefaate edebileceklerdir: "Ondan başka yalvardıkları şeyler, şefaate yetkisine sahip değillerdir. Ancak bilerek hakka şahitlik edenler bunun dışındadır." ⁸ Hakka şahitlik etmiş olmaları sayesinde şefaate yetkisine sahip olmuşlardır. Şu hâlde her şahit, şahitlik yetkisine sahip bir şefaateçidir. Ancak bu şahitlik, Fatiha suresinin tefsirinde değindiğimiz ve "Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki, insanlara şahit olasınız." ⁹ ayet-i kerimesini ele alırken değineceğimiz gibi amelere tanıklık anlamındaki "şahadet"tir, savaşta şehit düşme anlamındaki "şahadet" değil.

Bu ifadeden, müminlerin de şefaatte bulunacakları anlaşılmaktadır. Çünkü yüce Allah, onların kıyamet günü şahitlere katılacaklarını haber vermiştir: "Allah'a ve Resulüne inananlar, Rableri yanında sıddıklar ve şahitlerdir." ¹⁰ Hadîd suresini tefsir ederken, bu ayetle ilgili daha geniş açıklamalarda bulunacağız.

ŞEFAATLE İLGİLİ İKİ HUSUS

Şefaate Neyle İlgilidir?

Şefaatin bir kısmının, sebepler âleminde varoluşla ilgili tüm sebepleri kapsamına alan "tekvinî"; bir kısmının da sevap ve azapla ilgili "teşriî şefaate" olduğunu öğrendin. Teşriî şefaatin bir kısmı, şirkten tut, daha aşağı düzeydekilere kadar tüm günahların

1- Mü'min, 7

2- Şûrâ, 5

3- Bakara, 286

4- Enbiyâ, 26-28

5- Zuhruf, 86

6- Necm, 26

7- Tâhâ, 109-110

8- Zuhruf, 86

9- Bakara, 143

10- Hadîd, 19

cezalarıyla ilgilidir. Kıyamet gününden önce (dünyada) tövbe ve imanın şefaati böyledir. Bir kısmı da, bazı salih ameller gibi, kimi günahların sonuçlarıyla ilgilidir.

Üzerinde tartışılan şefaati türü ise, peygamberlerin ve başkalarının kıyamet günü, hesaplaşmadan sonra azabı hak edenlerden cezalarının kaldırılması için bulanacakları şefaati girişimidir. Daha önceki bölümlerde bu tür şefaatin, hak dini benimseyen ve dini inancı Allah tarafından hoşnutlukla karşılanan büyük günah işleyen kimselerle ilgili olduğunu öğrendin.

Şefaati Ne Zaman Fayda Verir?

Bununla da kesinleşmiş bir cezanın yürürlükten kaldırılmasına yol açan şefaati kastediyoruz. Yüce Allah'ın şu sözü bunu kanıtlar mahiyettedir: *"Her nefis kendi kazandığı ile rehin alınmıştır. Yalnız sağ ehli hariç. Onlar cennetler içinde, suçlulardan sorarlar: Sizi şu yakıcı ateşe ne sürükledi?"* ¹ Daha önce de söylediğimiz gibi bu ayet-i kerimeler kimin şefaatin kapsamına girdiğini ve kimin de bu kapsamın dışında kaldığını vurgulama amacına yöneliktirler.

Ancak bu ayetler, şefaatin ancak günahlara karşılık rehin alınma, cezalandırılma ve ateş zindanına atılma cezasından kurtulma hususunda yararlı olacağını vurgulamaktadırlar. Ama bunlardan önceki kıyamet gününün dehşet verici ortamı ve akıllara durgunluk veren gelişmeler için şefaatin bir yarar sağlayacağına dair bir delil yoktur. Hatta ayet-i kerimelerin, şefaatin sırf ateşte rehin kalmaktan kurtulma açısından fayda sağlayacağı şeklinde bir sınırlandırma ifadesi de söylenebilir.

Ayrıca bu ayet-i kerimelerden, işaret edilen diyalogun, cennet ehlinin cennete ve ateş ehlinin de cehennemde yerleştirilmelerinden ve şefaatin birtakım suçluları kapsamına alıp cehennemden kurtarmasından sonra gerçekleşmiş olmasını istifade edebiliriz. Çünkü *"cennetler içinde"* ifadesi, oraya yerleştirilmiş olduklarını gösterir. *"Sizi ateşe sürükleyen nedir?"* ifadesi de bunu gösterir. Çünkü sürüklenme de, bir tür sokmadır; ama her sokma değildir. Toplama, bir araya getirme ve düzene koyma anlamı vardır bunda. Bu da yerleşmeyi gösterir.

"Onlara fayda vermez." ifadesi de öyle. Çünkü ayetin orijinalinde kullanılan ve olumsuzluğu ifade eden "ma" e-datı, şimdiki zamana yönelik bir olumsuzluğa delâlet eder. Bu mesele üzerinde iyice düşünmelisin.

Berzah âlemi, Peygamber efendimiz (s.a.a) ve Ehlibeyt İmamlarının ölüm ve kabir sorgusu sırasında hazır bulunup, zorluklar karşısında kişiye yardımcı olmaları meselesine gelince; *"Andolsun, kitap ehlinden hiç kimse yoktur ki, ölümünden önce ona inacak olmasın."* ² ayetini tefsir kitabımızda incelerken de değindiğimiz gibi, bunun Allah katındaki şefaatiyle bir ilgisi yoktur. Bunlar yüce Allah'ın izniyle onlara bahşedilmiş bulunan tasarruf ve yetkililerdir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor: *"A'râf üzerinde hepsini yüzlerindeki işaretleriyle tanıyan erkekler vardır. Cennet halkına "Selâm üzerinize olsun." diye seslenirler. Bunlar henüz oraya girmemişlerdir, fakat girmeyi çok istemektedirler... A'râf ehli, yüzlerindeki işaretleriyle tanıdıkları bir takım adamlara seslenerek derler ki: "Ne topluluğunuz, ne de büyüklük taslamanız, size hiçbir yarar sağlamadı. Allah onları hiçbir rahmete erdirmeyecek, diye yemin ettiğiniz kimseler bunlar mıydı? Girin cennete, artık size ne korku vardır, ne de siz üzüleceksiniz."* ³

Şu ayet-i kerime de bir bakıma aynı anlamı vurgulamaktadır: *"Her milletin imamını çağırduğumuz gün kimlerin kitabı sağından verilirse..."* ⁴ Buna göre imamın davet hareketin-

1- Müddessir, 38-42

2- Nisâ, 159

3- A'râf; 46-49

4- İsrâ, 71

de ve kitabın verilmesinde aracılık yapması, bahşedilmiş bir yetkidir. Artık bu meseleyi iyice düşünmen gerekir.

Sonuç olarak ortaya şu çıkıyor: Şefaât, kıyamet günündeki en son durakta gerçekleşiyor. Bu sayedeki bağışlanma sonucu bazı kimseler ateşe girmekten alıkonulurlar. Ya da ateşe girenlerin bir kısmı oradan çıkarılırlar.

Hiç kuşkusuz bütün bunlar, rahmetin geniş kapsamlılığı veya kullara yönelik ilâhî lütfun zuhuru sayesinde gerçekleşir.

HADİSLER IŞIĞINDA ŞEFAAT

Şeyh Saduk'un "el-Emâlî" adlı eserinde Hüseyin b. Halid'in, İmam Rıza'dan (a.s), onun da atalarından, onların da Emir-ül Müminin Ali'den (a.s) şu sözleri aktardıkları rivayet edilir: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Benim Havuzuma inanmayı, Allah Havuzumun başına getirmeyecektir. Benim şefaataime inanmayı Allah şefaatinin kapsamına almayacaktır." (Sonra şöyle buyurdu:) "Benim şe-faatim, ancak ümmetinden büyük günahlar işleyen kimse-ler içindir. Muhsin kimselere gelince, onların aleyhine kul-lanılacak bir yol yoktur." Hüseyin b. Halid diyor ki: İmam Rıza'ya (a.s) şunu sordum: "Ey Resulullah'ın oğlu, Allah Teala'nın; 'Ancak Allah'ın razı olduğu kimselere şefaata ederler.' sözü ne anlama gelir?" Dedi ki: "[Bu] Ancak Allah'ın, dininden hoşnut olduğu kimseye şefaata ederler [anlamındadır]."¹

"Benim şefaatin, ancak..." sözüne gelince, bu anlamı pekiştirici birçok hadis, hem Şia ve hem de Ehlisünnet ka-nallarınca aktarılmıştır. Yukarıdaki ayetlerden de bunu pekiştiren sonuçlar çıkarıldı.

Tefsir-ül Ayyâşî'de yer alan bir hadiste, Semaa b. Mehran, İmam Musa Kâzım'ın (a.s), "Belki böylece Rab- bin seni övülmüş bir makama ulaştırır." ² ifadesiyle ilgili olarak şöyle dediğini rivayet eder: "Kıyamet günü insanlar kırk yıl kadar bir süre kalırlar. Güneşe emredilir, insanların tepesine dikilir. Bu yüzden kan-ter içinde kalırlar. Yeryüzüne emredilir, onların tanıdığı hiçbir şeyi kabul etmez. İnsanlar Âdem peygamberin yanına gidip kendilerine şefaata etmesini isterler. O, Hz. Nuh'u gösterir onlara. Hz. Nuh da Hz. İbrahim'i gösterir. Hz. İbrahim de onları Hz. Musa'ya gönderir. Hz. Musa da Hz. İsa'ya gitmelerini söyler. Hz. İsa ise onlara şöyle der: Beşeriyetin son peygamberi olan Muhammed'e gidin."

"Hz. Muhammed (s.a.a) der ki: 'Sizin için şefaata edeceğim.' Sonra gidip cennetin kapısını çalar. 'Kim o?' diye seslenilir. Allah onun kim olduğunu bildiği hâlde o: 'Muhammed' diye cevap verir. 'Ona kapıyı açın.' diye seslenilir. Kapı açılınca Rabbi ile karşılaşır, hemen secdeye kapanır. Kendisine; 'Konuş, iste, istediğin verilsin; şefaata et, şefaatin kabul edilsin.' diye seslenilinceye kadar başını secdeden kaldırmaz. Başını kaldırıncaya, Rabbi ile karşılaşır; tekrar secdeye kapanır, az önceki gibi kendisine seslenilir, o da başını secdeden kaldırıp ateşte yanan kimseler için şefaatte bulunur. O gün gelmiş geçmiş tüm ümmetlere mensup tüm fertler, kıyamet günü kendisine şefaata etmesi için Hz. Muhammed'e (s.a.a) başvurur. İşte yüce Allah'ın: 'Belki böylece Rabbin seni övülmüş bir makama ulaştırır.' sözünden maksat budur."³

Bu anlamı içeren ifadeler yaygın biçimde, bazen özet, bazen de ayrıntılı biçimde değişik kanallardan hem Şia, hem Ehlisünnet kaynaklarında rivayet edilmiştir. Bu ifadelerde, ayet-i kerimede işaret edilen "övülmüş makam"ın şefaata makamı olduğu vurgulan-

1- [el-Emali, s.16, h:4, Oturum: 2]

2- İsrâ, 79

3- [Tefsir-ül Ayyâşî, c.2, s.315, h:151]

mıştır. Burada Peygamberimizin dışındaki peygamberlerin ve başkalarının şefaât edebilmeleri açısından bir olumsuzluk söz konusu değildir. Çünkü diğer peygamberlerin ve başkalarının şefaâtları Peygamberimizin şefaâtinin bir ayrıntısı olabilir. Dolayı-sıyla da şefaât olayı Peygamberimizin eliyle başlar.

Tefsir-ül Ayyâşî'de, İmam Bâkır veya İmam Sadık'tan (a.s) birinin, "*Belki böylece Rabbin seni, övülmüş bir makama ulaştırır.*" ifadesi ile ilgili olarak, "Bu makam şefaattir" dediği rivayet edilir.¹

Yine Tefsir-ül Ayyâşî'de, Ubeyd b. Zürâre'nin şöyle dediği rivayet edilir: İmam Sadık'a (a.s); "Mümin için şefaât var mı?" diye soruldu. "Evet" dedi. Bunun üzerine topluluk içinden bir adam ona; "O gün mümin kimsenin Hz. Muhammed'in şefaatine ihtiyacı var mıdır?" diye sordu. "Evet" dedi. "Müminlerin de birtakım hataları ve günahları olur. O gün Hz. Muhammed'in şefaatine muhtaç olmayan hiç kimse yoktur." Sonra bir adam Resulullah'ın: "Ben Ademoğullarının efendisiyim, ama kibirlenecek bir durum yoktur." şeklindeki sözlerinin ne anlam ifade ettiğini sordu. "Evet" dedi. "Resulullah cennetin kapısının halkasını tutarak açar, ardından secdeye kapanır. Yüce Allah ona: "Kaldır başını, şefaât et, şefaâtin kabul edilsin; iste, istediğin verilsin." der. Bunun üzerine Peygamberimiz başını kaldırır, şefaât eder, şefaâti kabul edilir; istekte bulunur, istediği şey kendisine verilir."²

el-Furât tefsirinde, Muhammed b. Kasım b. Ubeyd'den, zincirleme olarak Bişr b. Şureyh el-Basri'den şöyle rivayet edilir. Muhammed Bâkır'a (a.s) dedim ki: "Allah'ın kitabında yer alan hangi ayet daha çok ümit vericidir?" "Senin kavmin bu konuda ne düşünüyor?" dedi.

Dedim ki: "Benim kavmime göre, Kur'ân-ı Kerim'de-ki en çok ümit verici olan ayet şudur: "*Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin.*"³ Bunun üzerine, "Ama biz Ehlibeyt böyle demiyoruz." dedi. "Peki size göre en çok ümit verici olan ayet hangisidir?" diye sordum. Dedi ki: "Bize göre en çok ümit verici olan ayet şudur: "*Rabbin sana verecek ve sen razı olacaksın.*"⁴ Bu şefaattir. Vallahi bu şefaattir. Vallahi bu şefaattir."⁵

"*Belki böylece Rabbin seni övülmüş bir makama ulaştırır.*" sözü ile şefaâtin kastedilmiş olduğunu ifade eden çok sayıdaki hadislerden başka ayetin ifade tarzından da bunu anlamak mümkündür. Çünkü "ulaştırır" ifadesi geleceğe dönüktür ve bu makamın Peygamberimize kıyamet günü verileceğine işaret etmektedir. "Övülmüş" ifadesi de mutlak, hiçbir kaydı yoktur. Herhangi bir sınırlandırma getirilmeyen bu övgü, bunun öncekiler ve sonrakilerle beraber tüm insanlık tarafından dile getirileceğini göstermektedir. Övgü, isteğe bağlı olarak gerçekleştirilen güzel bir şeyin yüceliğini ifade etmektir. Bu da herkesin yararlanacağı, istifade edeceği ve övgüyle anacağı bir fiilin Peygamberimiz (s.a.a) tarafından gerçekleştirileceğini gösterir. Bu yüzden İmam (a.s) Ubeyd b. Zürâre'nin aktardığı rivayette şöyle diyor: "O gün Hz. Muhammed'in şefaatine muhtaç olmayan hiç kimse yoktur..." Bu anlamı, ileride daha güzel bir açıdan da ele alıp açıklayacağız

"*Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin.*" ayeti yerine, "*Rabbin sana verecek ve sen razı olacaksın.*" ayetinin Allah'ın kitabındaki en çok ümit verici ayet olması meselesine gelince; Allah'ın rahmetinden ümit kesmenin yasaklanmasına Kur'ân'da sıkça rastlanmasına rağmen, bu ifade bir keresinde Hz. İbrahim'in dilinden hikâyeye ediliyor: "*Sapık bir kavimden başka kim Rabbinin rahmetinden ümit ke-*

1- [Tefsir-ül Ayyâşî, c.2, s.315, h:151]

2- [Tefsir-ül Ayyâşî, c.2, s.314, h:148]

3- Zümer, 53

4- Zuhâ, 5

5- [el-Furât Tefsiri, s.215]

ser?" ¹ Bir keresinde de Hz. Yakub'un dilinden aktarılıyor: "*Kâfir ka-vimden başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez.*" ² Konunun da tanıklığıyla bu iki ayet, varoluşla ilgili tekvinî rahmetten ümit kesmeye işaret etmektedir.

"De ki: *Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlar. O, çok bağışlayandır, çok merhametlidir. Rabbinize dönünüz...*" ³ ayetlerinde "*Nefislerine karşı aşırı giden*" ifadesinden anlaşıldığı kadarıyla burada teşrî rahmetten ümit kesme yasaklanmış olmakla birlikte bu ümit kesmenin günah nedeniyle olduğu da anlaşılıyor. Yüce Allah da istisnasız tüm günahlar için bağışlamayı genelleştirmiş olmakla beraber bunun devamında hemen tövbe, İslâm ve salih amel emrini vermektedir. Bu da gösteriyor ki, nefisine karşı aşın giden kul, tövbe, İslâm ve salih ameli seçme imkânı olduğu sürece Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemelidir.

Kısacası, söz konusu rahmet şartlı rahmettir. Yüce Allah kullarına O'na yönelmeyi emretmiştir. Şartlı bir rahmeti umma, Yüce Allah'ın âlemler için rahmet olarak gönderdiği Peygamberine bahsettiği genel bir rahmeti ve sınırsız bir bağışı ve hoşnutluğu umma gibi değildir. Bu vaat ile Yüce Allah elçisinin gönlünü hoş tutuyor, ona moral veriyor: "*Rabbin sana verecek ve sen razı olacaksın.*"

Bunu şöylece açıklamak mümkündür: Ayet-i kerime minnet ve bağışı vurgulama amacına yöneliktir. Ayrıca burada Peygamber efendimize özgü bir vaade yer verilmektedir ki, yüce Allah yarattığı canlılar arasında hiç kimseye böyle bir vaatte bulunmamıştır. Peygamberimize yönelik bu bağışını da hiçbir şeyle sınırlandırmamıştır. Dolayısıyla bu, sınırsız bir bağıştır.

Yüce Allah buna benzer bir lütfu, cennetteki bazı kullarına da bahsetmiştir: "*Onlar için Rableri katında diledikleri her şey vardır.*" ⁴ "*Orada onlar için diledikleri her şey vardır. Bizim katımızda ise, bundan fazlası vardır.*" ⁵ Burada, onlara dilediklerinin de ötesinde nimetler bahşedildiği ifade edilmektedir. Dileyiş ise, insanın aklına gelebilecek her türlü mutluluk ve iyilikle ilgilidir. Ama, öte yandan insanın aklına gelmeyecek nimet ve bağışlar da vardır. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor: "*Hiçbir nefis kendileri için gizlenen göz aydınlatıcı şeyleri bilemez.*" ⁶ Yüce Allah'ın iman edip salih ameller işleyen kullarına bahsettiği nimetlerin miktarı bu olduğuna göre, yüce Allah'ın minnet ve bağış anlamında Peygamberine bahsettiği nimetler ne kadar geniş kapsamlı ve görkemli olacağını anlamış olmalısın.

Yüce Allah'ın bağışının niteliği budur. Peygamber efendimizin (s.a.a) hoşnut kalışına gelince; bu hoşnutluk, yüce Allah'ın, emri doğrultusunda bahsettiği nimete razı olmak değildir. Çünkü yüce Allah her şeyin sahibidir ve zenginliği sınırsızdır. Kul ise, zorunlu olarak yoksulluk ve muhtaçlık pozisyonundadır. Bu yüzden, Rabbinin bahsettiği az veya çok nimete razı olmalıdır. Rabbinin kendisi ile ilgili olarak verdiği karara rıza göstermelidir, bu karar ister onu sevindirsin, ister üzülmeye neden olsun, fark etmez.

Ne var ki bu rıza, bağışın karşısına konulduğu zaman başka bir anlam ifade eder. Bu rıza yoksulu, yokluğundan şikayetçi olduğu şeyi vererek, aç insanı doyurarak hoşnut kılmaya benzer. Dolayısıyla bu, sınırsız bir bağışla hoşnut etmedir.

Bunun benzerini yüce Allah kimi kullarına da vaat etmiştir: "*İman edip salih ameller işleyenler, yaratılmışların en iyileridirler. Onların Rableri katındaki ödülleri; atlarından ırmaklar akan cennetlerdir. Orada ebediyen kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Bu, Rabbinden korkanlar içindir.*" ⁷ Hiç kuşkusuz bu bağış da

1- Hicr, 56

2- Yûsuf, 87

3- Zümer, 53-54

4- Şûrâ, 22

5- Kaf, 35

6- Secde, 17

7- Beyyine, 8

minnet ve özgü kılma niteliklidir. Onun için müminlere bahşedilen nimetlerden daha geniş boyutlu ve daha üstün olmalıdır.

Nitekim yüce Allah, Peygamberini (s.a.a) tanımlarken şöyle buyuruyor: "*Müminlere karşı şefkatli ve merhamet- lidir.*" ¹ Burada yüce Allah Peygamberimizin müminlere karşı acıma duygusuyla dolu ve şefkatli olduğunu vurguluyor. Peki, bazı müminler korkunç alevli ateşin içinde ya-narlarken, Allah'ın rabliğini kabul ettikleri, Allah'ın elçisine ve peygamberlik misyonuna inandıkları, Peygamberin getirdiği ilâhî mesajı onayladıkları hâlde cehaletlerine yenik düştükleri, şeytânın oyununa geldikleri, bu yüzden i-natçılık ve bü-yüklenmeye kapılmaksızın birtakım günahlar işledikleri için ateşin katmanlarında zindan hayatı yaşarlarken Peygamber efendimiz hoşnut olabilir mi? Gönlü hoş olabilir mi? Cennet nimetlerinin zevkini çıkarabilir mi? Cennet bahçeleri içinde mutluluktan coşabilir mi?

Herhangi birimiz ömrünün geçen kısmına dönüp baktığında, yarım kalmış olgunlukları, tamamlanmamış iyilik-leri gördükçe büyük bir öfkeye kapılıp gücü dahilinde olan bu hususları yerine getiremediği için kendini kınar. Ama gençliğin cehaletine, tecrübe yetersizliğine bakınca, büyük bir ihtimalle öfke ateşi söner, kınayıcı tutumunu terk eder. Yüce Allah'ın öz yaratılışına yerleştirdiği sınırlı ve eksik acıma duygusu depreşir.

Ya sen, sırf insanın cehaletinden ve zayıf karakterinden kaynaklanan bir hareket karşısında âlemlerin Rabbinin rahmetini ne sanıyorsun? Müminlere karşı acıma duygusuyla dopdolu olan şefkatli ve merhametli Peygamberin cömert karakterini nasıl değerlendiriyorsun? Merhametlilerin en merhametlisi ulu Allah kullarına acımaz mı? Üstelik günahkâr insan, kıyamet gününün o dehşet verici or-tamını, günahının dayanılmaz ıstı-rabını sonuna kadar his-setmiştir.

Tefsir-ül Kummî'de "*İzin verdiklerinin dışında, O'nun katında şefaât fayda vermez.*" ayeti ile ilgili olarak Ebu Abbas el-Mükebbir'in şöyle dediği rivayet edilir: İmam Zeynelabidin'in (a.s) karısının Ebu Eymen adında azatlı kölesi bir gün İmam Muhammed Bâkır'a (a.s) gelip şöyle dedi: "Ey Ebu Cafer, insanları kandırıyorsunuz ve Muhammed'in şefaati, Muhammed'in şefaati deyip duruyorsunuz. İmam Muhammed Bâkır (a.s) bu sözlere çok öfkeleni ve yüzünün rengi değişti, ardından şöyle dedi:

"Yazıklar olsun sana ey Ebu Eymen! Karımın ve avret yerini iffetli tutman seni aldattı mı? Hiç kuşkusuz kıyametin dehşetini gördüğün anda Muhammed'in şefaatine muhtaç olacaksın. Yazıklar olsun sana, Muhammed, ateşi hak edenden başkasına mı şefaât edecek? Önceki ve sonraki ümmetlerden, kıyamet günü Muhammed'in şefaatine muhtaç olmayan hiç kimse yoktur."

Ardından İmam Bâkır (a.s) devamla şöyle dedi: "Re-sulullah ümmeti için şefaât edecek, biz de Şiilerimiz için şefaât edeceğiz. Şiilerimiz de ailelerine şefaât edeceklerdir." Sonra dedi ki: "Hiç kuşkusuz bir mümin Rebia ve Mudaroğulları sayısında insana şefaât eder. Mümin hizmetçisi için şefaât eder ve der ki: Ya Rabbi! Bu, bana hizmetinin hakkıdır, beni sıcağın ve soğuktan koruyordu."²

"Önceki ve sonraki ümmetlerden, kıyamet günü Muhammed'in şefaatine muhtaç olmayan hiç kimse yoktur." ifadesi gösteriyor ki, bu şefaât genel niteliklidir ve "Yazıklar olsun sana. Muhammed, ateşi hak edenden başkasına mı şefaât edecektir?" ifadesinde vurgulanan şefaatten ayırdır. Buna benzer bir anlam da Ayyâşî'nin Ubeyd b. Zürâ-re'den, onun da İmam Sadık'tan (a.s) aktardığı rivayette ifade edilmişti.

Bu anlamı pekiştiren, Şia ve Sünnî kanallardan aktarılan birçok rivayet vardır. Buna kanıt oluşturan da yüce Allah'ın şu sözü de delâlet eder: "*Ondan başka yalvardıkları şeyler, şefaate sahip değildir. Ancak bilerek hakka şahitlik edenler bunun dışındadır.*" ³ Bu

1- Tevbe, 128

2- [Tefsir-ül Kummî, c.2, s.202]

3- Zuhuf, 86

ayet gösteriyor ki, şefaatin özünde şahitlik yatmaktadır. Şu hâlde şahitler, şefaata yetkisine sahip şefaatchilerdir. "Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki, insanlara şahit olasınız, Peygamber de size şahit olsun." ¹ ayetinin tefsirinde bu meseleyi daha detaylı biçimde açıklamışız. Buna göre, peygamberler in-sanlar üzerinde şahittirler, Hz. Muhammed de peygamberlerin üzerinde şahittir; şahitlerin şahidi, dolayısıyla da şefaatchilerin şefaatchisidir. Eğer şahitlerin şahitliği olmasaydı, kıyametin bir dayanağı olmazdı.

Tefsir-ül Kummî'de; "İzin verdiklerinin dışında, O'nun katında şefaata fayda vermez." ifadesiyle ilgili olarak şöyle bir açıklama yer almaktadır: "Allah izin vermedikçe, hiçbir nebi ve resûl şefaata edemez. Ama Resulullah (s.a.a) bu genellemenin dışındadır. Çünkü yüce Allah, kıyamet gününden önce ona şefaata iznini ve yetkisini vermiştir. Şefaata etmek, öncelikle onun ve soyundan gelen imamların hakkıdır; bundan sonra da peygamberlerin hakkıdır."²

el-Hisâl adlı eserde Hz. Ali'nin (a.s) şöyle dediği rivayet edilir: Resulullah (s.a.a) dedi ki: "Üç grup, Allah katında şefaata ederler ve şefaatleri de kabul edilir: Peygamberler, sonra âlimler ve daha sonra da şehitler."³

Büyük bir ihtimalle bu hadisin orijinalinde geçen "şüheda" kelimesinden maksat, savaş alanında öldürülen kimselerdir. Ehlibeyt İmamlarının dilinde bu kelime daha çok bu anlamda kullanılmaktadır. Yani burada, Kur'ânî bir kavram olan "amellerin tanıkları" kastedilmemiştir.

el-Hisâl adlı eserde, "dört yüz hadisi"nde şöyle deniyor: İmam (a.s) dedi ki: "Biz şefaata ederiz, bizi sevenler de şefaata ederler."⁴

Kadınların efendisi Hz. Fatıma'nın (a.s), İmamların dışında Fatıma'nın soyundan gelen kimselerin, müminlerin ve hatta müminlerin düşük çocuklarının bile şefaata edeceğine ilişkin birçok hadis rivayet edilmiştir. Meşhur bir hadiste Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyuruyor: "Evleniniz, çoğalınız; çünkü ben kıyamet günü diğer ümmetlere karşı, düşükleriniz dahil, sizinle övüneceğim. Düşük çocuk, kıyamet günü cennetin kapısına dayanır. Ona; 'İçeri gir' denir, ama o; 'Annem-babam girmedikçe girmem' der..."

el-Hisâl adlı eserde belirtildiğine göre, İmam Sadık (a.s) babasından, dedesinden ve nihayet Hz. Ali'den (a.s) şöyle rivayet eder: "Cennetin sekiz kapısı vardır. Bir kapıdan peygamberler ve sıddıklar girerler. Bir kapıdan şehitler ve salihler girerler. Beş kapıdan da bizim taraftarlarımız (Şia) ve sevenlerimiz girerler. Ben de o sırada yol üzerinde durur şöyle dua ederim: "Rabbim, benim Şiama, sevenlerime, yardımcılara ve dünya yurdunda bana dost olanlara esenlik ver." O sırada Arş'tan şöyle bir ses gelir: "Duan kabul edildi. Şian için şefaata edebilirsin." Şiama, dostlarıma, yardım edenlerime ve sözlü ve fiili olarak düşmanlarıma savaş açanlara mensup her bir kişi, komşularından ve akrabalarından yetmiş bin kişi için şefaata eder. Bir kapıdan da "Allah'tan başka bir ilâh olmadığına" tanıklık eden ve kalbinde, biz Ehlibeyt'e karşı en ufak bir kin kırıntısı bulunmayan diğer Müslümanlar girerler."⁵

el-Kâfi adlı eserde belirtildiğine göre, Hafs el-Müez-zin İmam Sadık'ın (a.s) ashabına gönderdiği mektupta şöyle dediğini rivayet eder: "Biliniz ki, Allah'ın yarattıklarından hiç kimse, ne seçkin bir melek, ne gönderilmiş bir peygamber ve ne de başka birisi, Allah'a karşı size bir yarar sağlayamaz. Kim, Allah katında şefaatchilerin şefaatinden yararlanma mutluluğuna ermek isterse; Allah'tan kendisinden razı olmasını dilesin."⁶

el-Furât tefsirinde, İmam Sadık'a (a.s) dayandırılan bir rivayete göre, Cabir İmam Bâkır'a (a.s) şöyle demiştir: "Sana feda olayım, ey Resulullah'ın oğlu! Bana büyük an-nen

1- Bakara, 143

2- [Tefsir-ul Kummî, c.2, s.201]

3- [el-Hisâl, s.156]

4- [el-Hisâl, s.624]

5- [el-Hisâl, s.407]

6- [Ravzat-ül Kâfi, c.8, s.10]

Fatıma hakkında bir hadis aktar. Bunun üzerine, Hz. Fatıma'nın kıyamet günü şefaât edeceğine ilişkin bir hadis anlattı ve şöyle ekledi: "Allah'a andolsun ki, Allah'ın dininden kuşku duyandan veya kâfirden ya da münafıktan başka hiç kimse ateşte kalmaz. Bunlar ateşin katmanlarına sürüklendikleri zaman, yüce Allah'ın da vurguladığı gibi, *'Bizim için ne şefaâtçiler ve ne de sıcak bir dost vardır. Eğer bir kez daha dünyaya dönseydik, hiç kuşkusuz mü-minlerden olurduk.'* diye seslenirler." İmam Bâkır (a.s) dedi ki: "Ne mümkün! İstekleri geri çevrilir. Şayet tekrar dünyaya gönderilseler, yine de kendilerine yasaklanan şeyleri yaparlardı, onlar yalancılardır."¹

İmamın (a.s) "Bizim için şefaâtçiler yoktur." sözünü e-le alması gösteriyor ki; İmam, ayetlerin şefaatin gerçekleşeceğini kanıtladığına işaret etmek istemiştir. Şefaati inkâr edenler de bu ayeti şefaatin gerçekleşmeyeceğine yönelik bir kanıt olarak değerlendirmek istemişlerdir. Biz de daha önce, *"Şefaâtçilerin şefaati onlara fayda vermez."* ifadesinin şefaatin varlığına kanıt oluşturduğunu ana hatlarıyla ortaya koymuştuk. Eğer ifadenin maksatı şefaatin gerçekleşmeyeceğini vurgulamak olsaydı, o zaman ifadenin şu şekilde olması gerekirdi:

"Bizim için ne bir şefaât eden ve ne de sıcak bir dost vardır." Çünkü olumsuzluk pozisyonunda çoğul bir ifade kullanmak, şefaatin bir cemaat tarafından gerçekleştirildiğini, ama onlar hakkında bir yarar sağlamadığını gösterir.

Bunun yanı sıra; *"Eğer bir kez daha dünyaya dönseydik, hiç kuşkusuz mü-minlerden olurduk."* ifadesi, *"Bizim için ne şefaâtçiler ve ne de sıcak bir dost vardır."* ifadesinden sonra yer alıyor ve bu sözler, yaşanan realiteden duyulan hasreti ifade ediyorlar. Bilindiği gibi, hasret çekmek, kaybolan bir şeyden dolayı gündeme gelir ve bu hasreti ifade eden sözler, hasreti duyulan şeyi de ifade ederler. Buna göre, *"Eğer bir kez daha dünyaya dönseydik..."* sözünün anlamı şudur: Keşke dünyaya dönüp mü-minlerden olsaydık da şu mü-minler gibi biz de şefaâtçilerin şefaatinin kapsamına girseydik. Şu hâlde bu ayet de tıpkı diğer ayetler gibi şefaatin gerçekleşeceğini kanıtlamaktadır.

et-Tevhîd adlı eserde, İmam Musa Kâzım'ın (a.s), babasından, o da atalarından aktararak Peygamber efendimizin (s.a.a) şöyle dediği rivayet edilir: "Benim şefaati ümmetinden büyük günah işleyenler içindir. Muhsinlere gelince, onlar aleyhine kullanılacak bir yol yoktur." İmam Kâzım'a (a.s) denildi ki: "Ey Resulullah'ın oğlu! Büyük günah işleyenler için şefaât olur mu? Yüce Allah *'Ancak Allah'ın razı olduğu kimse için şefaât ederler.'* demiyor mu? Büyük günah işleyenler Allah'ın razı olduğu kimseler olabilirler mi?" Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle dedi:

"Hiçbir mü-min yoktur ki, bir günah işlediği zaman üzülmesin ve pişmanlık duymasın. Peygamberimiz (s.a.a) buyuruyor ki: 'Tövbe için pişmanlık yeterlidir.' Ve yine buyuruyor ki: 'Kim iyi bir işten dolayı sevinir, kötü bir işten dolayı üzülürse, o, mü-minidir.' Buna göre, işlediği bir günahattan dolayı pişmanlık duymayan kişi mü-min değildir, onun için şefaât gerekmez ve o, zalimdir. Yüce Allah böyle biri ile ilgili olarak; *'Zalimlerin yakın bir dostu ve sözü yerine getirilen bir şefaâtçisi yoktur.'* buyuruyor."

Bunun üzerine denildi ki: "Ey Resulullah'ın oğlu! İşlediği günahattan dolayı pişmanlık duymayan kişi nasıl mü-min olmaz?" Buna karşılık olarak şöyle dedi: "Büyük bir günah işleyip de bundan dolayı cezaya çarptırılacağını bi-len hiç kimse yoktur ki, işlediği günahattan dolayı pişmanlık duymasın. Ne zaman pişmanlık duyarsa, tövbe etmiş [Allah'a dönmüş] olur ve şefaati hak eder. Ama pişmanlık duymazsa, günahatta ısrar ediyor sayılır."

"Günahatta ısrar edeninse, bağışlanması söz konusu değildir. Çünkü o, işlediği suçtan dolayı cezalandırılacağına inanmıyordur. Eğer cezalandırılacağına inansaydı pişmanlık duyardı. Nitekim Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyuruyor: 'İstiğfar edildikten sonra büyük günahattan söz edilmez. İsrar edilince de küçük günahattan söz edilmez."

"Yüce Allah'ın; *'Ancak Allah'ın razı olduğu kimseler için şefaât ederler.'* sözüne gelince,

1- [el-Furât Tefsiri, s.113-114]

bu demektir ki, ancak Allah'ın dininden razı olduğu kimseler için şefaati ederler. Din ise, iyiliklerin ve kötülüklerin belli bir günde karşılık-larını göreceklerine inanmaktır. Buna göre, dininden razı olunan kişi, kıyamet günü cezalandırılacağını bildiği için işlediği günahlardan dolayı pişmanlık duyar."¹

İmamın "o zalimdir" sözü, kıyamet günü zalim olanlar tanımlamakta, aynı zamanda Kur'ân-ı Kerim'in tanımlamasına da işaret etmektedir: "*Aralarında bir seslenici, 'Al-lah'ın lâneti zalimlerin üzerine olsun!' diye seslenir. Onlar ki, Allah'ın yolundan men edip, onu eğriltmek isterler, ahireti de inkâr ederlerdi.*"²

Buna göre zalim, amellerin karşılık göreceği güne inanmayan, Allah'ın emirlerine uymamaktan dolayı üzülmeyen, Allah'ın koyduğu haramları çiğnemekten dolayı içinde bir ıstırap duymayan kimsedir. Bunun sebebi ise, ya tüm hak nitelikli mesajlara ve dini öğretilere inanmaması ya da hak içerikli mesajları küçümsemesi ve amellerin karşılık göreceği gerçeğine gereken özeni göstermemesi, din ve ceza günü ile alay etmesidir.

İmamın, "tövbe etmiş olur ve şefaati hak eder." sözünün anlamı şudur: Yani, razı olunmuş bir dinin sahibi olarak Allah'a döner ve böylece şefaati hak eder. Yoksa, istilâh anlamıyla "tövbe" başlı başına bir şefaattir, bir kurtarıcıdır.

İmamın, "Nitekim Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: İstiğfar ile birlikte büyük günahattan söz edilmez..." şeklindeki değerlendirmesi, gösteriyor ki, İmam meseleye ısrar açısından yaklaşmıştır. İsrar ise, günahattan kaçınmamak ve günah işlemekten dolayı pişmanlık duymamaktır. Bu durumda günah asıl niteliğinden soyutlanıp başka bir niteliğe bürünür. Yani günah, günahlıktan çıkıp ahireti yalanlamaya, Allah'ın ayetlerine karşı haksızlık etmeye dönüşür; dolayısıyla bağışlamanın kapsamına girmez. Çünkü günah, ya tövbe aracılığı ile ya da hoşnut kalınmış bir dine dayalı olarak gerçekleşen şefaati aracılığı ile bağışlanmanın kapsamına girer. Burada ise, ne tövbe ve ne de hoşnut kalınmış bir din söz konusudur.

Buna benzer bir rivayet de el-İlel'de Ebu İshak el-Leysi kanalıyla aktarılmıştır: İmam Muhammed Bâkır'a (a.s) dedim ki: "Ey Resulullah'ın oğlu! Bana haber ver: Acaba bilgi ve kemalin son noktasına ulaşmış basiretli bir mümin zina eder mi?" "Kesinlikle hayır." dedi. "Homoseksüel ilişkide bulunur mu?" dedim. "Kesinlikle hayır." dedi. "Hırsızlık yapar mı?" dedim. "Hayır" dedi. "Peki şa-rap içer mi?" diye sordum. "Hayır" dedi. "Sözünü ettiğimiz bu büyük günahlardan veya hayasızlıklardan birini işler mi?" dedim. "Hayır" dedi. "Peki bir günah işler mi?" dedim. "Evet, dedi, o mümindir, günahkâr Müslümandır." dedi. "Müslüman ne demektir?" dedim. "Müslüman, günahı alışkanlık hâline getirmez ve günahı ısrar etmez." dedi..."³

el-Hisâl adli eserde, çeşitli kanallardan İmam Rıza'nın, (a.s), atalarından şu hadisi rivayet ettiği belirtilir: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Kıyamet günü yüce Allah mümin kuluna tecelli eder. İşlediği günahları birer bire ona bildirir, sonra onu bağışlar. Yüce Allah hiçbir seçkin meleği ve hiçbir gönderilmiş peygamberi onun durumundan haberdar kılmaz. Kimsenin onun durumunu öğrenmemesini sağlayacak şekilde onu örter. Sonra onun işlediği kötülükler, iyiliğe dönüşün, der."

Sahih-i Müslim'de merfu olarak Ebuzer'e dayandırılan bir hadiste Peygamberimizin (s.a.a) şöyle dediği rivayet edilir: "Kıyamet günü bir adam getirilir ve şöyle denir: "Küçük günahlarını ona sunun, büyük günahlarını da ondan uzaklaştırın." Sonra şöyle denir: "Falan gün şu şu günahları işledin." O da hepsini kabul eder, ama büyük günahlarından korkar. Bunun üzerine şöyle denir: "İşlediği her kötülük yerine bir iyilik verin." O der ki: "Benim bazı günahlarım vardı, onları burada göremiyorum." Ebuzer der ki: "Bunu söyleyen Resulullah'ın azı dişleri görülecek şekilde güldüğünü gördüm."

1- [et-Tevhid, s.407, h:6, bab:43]

2- A'râf, 44-45

3- [İlel-üş Şerayı, s.489]

el-Emali'de İmam Sadık'ın (a.s) şöyle dediği rivayet edilir: "Kıyamet günü yüce Allah rahmetini yayar; o kadar ki, İblis bile rahmete nail olma ümidine kapılır."¹

Sunduğumuz son üç rivayet Mutlaktır. Gerek Ehlibeyt kanalıyla ve gerekse Ehlisünnet kanalıyla Peygamberimizin (s.a.a) kıyamet günü şefaât edeceğini ortaya koyan hadisler tevatür düzeyine ulaşmış bulunuyorlar.

Aslında bu hadisler hep birlikte aynı anlama işaret etmektedirler: İman ehli günahkârlar şefaâten yararlanacaklardır. Bu yararlanma, ya ateşe girmekten kurtulma ya da girdikten sonra çıkarılma şeklinde gerçekleşecektir. Bundan çıkan sonuca göre, iman ehli günahkârlar sonsuza dek ateşte kalmayacaklardır. Bildiğin gibi, Kur'ân-ı Kerim de bundan fazla bir açıklama getirmiyor.

1- [el-Emali, s.171, h:2, oturum:37]

FELSEFÎ AÇIDAN ŞEFAAT

Aklî kanıtlar, gerçi Şeyh İbn-i Sinâ'nın dediği gibi, sonuç elde etme için gerekli olan öncüllere ulaşmadığı için ahiretle ilgili olarak Kitap ve sünnette yer alan ayrıntıları vermek noktasında yetersizdirler; ama insanın ileride ruhunun bedeninden ayrılmasından sonra, haklarında kanıt ileri sürülen mutluluk ve bedbahtlık yollarında ulaşacağı akli ve misali mükemmellikleri ortaya koyabilirler.

Çünkü her şeyden önce insanın yaptığı her iş, onun için ruhsal bir atmosfer ve mutluluk veya bedbahtlıkla ilgili bir durum meydana getirir.

Mutluluk derken, bir insan olarak kendisi için iyi olan şeyleri kastediyoruz. Bedbahtlık derken de, bunun aksini kastediyoruz. Bu durumlar yavaş yavaş tekrarlanmak suretiyle köklü ve karakteristik bir özellik kazanırlar.

Daha sonra bunlardan ruh için mutlu veya bedbaht bir şekil oluşur. Bu da ruhu bekleyen şekil ve biçimlerin temelini oluşturur.

Eğer ruhun alacağı biçim mutluluk nitelikli ise, bunun yansıması varoluşsal karakterde olur ve yeni biçimi ile ve bu yeni biçimi kabullenecek madde konumunda olan ruh ile uyum içinde olur.

Eğer kişinin ruhunun karakteristik özelliği bedbahtlık ise, yansıması yokluk nitelikli olur. Tahlil sonucu yitirmiş-liğe ve kötülüğe dönük bir mahiyet sergiler.

Mutlu ruh, insan olması hasebiyle eserlerinden zevk alır. Fiilen mutlu insan olması itibariyle de eserlerinden lez-zet alır.

Bedbaht ruhun eserleri, fiilleri ruha şekil veren un-surlar olmaları bakımından ruhla uyum içinde olsalar bile, insana insan olması itibariyle ıstırap verirler.

Bu durum, mutluluk ve bedbahtlık noktasında kâmileşen ruhlar için geçerlidir. Kişilik ve salih amel itibariyle mutlu insan ile kişilik ve kötü amel itibariyle bedbaht insanı kastediyorum.

Mutluluğu ve bedbahtlığı açısından eksik olan ruha gelince; bu durumda insan, kişilik olarak mutlu, ama amel olarak bedbaht olur.

Şöyle ki, insanın kişiliği özünde hak ve değişmez bir inanç sistemine inanma mutluluğuna erişir, ruhunda, seçim yetkisine sahip bulunduğu dünya hayatından edindiği günahlardan ve kötülüklerden kaynaklanan aşağılık ve bedbaht unsurlar bulunursa, bunlar, onun kişiliğiyle uyum sağlamadığı için sürekli olamazlar. Aklî kanıtlar, zorlamanın sürekli olmayacağını ortaya koymuştur.

Dolayısıyla bu olumsuz unsurlara bulaşmış ruh, bu un-surlardan etkilenmişliği oranında ya berzah âleminde ya da kıyamet günü onlardan arınır. Aynı durum, kimi mutluluk unsurlarına bulaşmış bedbaht ruh için de geçerlidir. Bedbaht ruh açısından bu mutluluk unsurları geçicidirler, hızlı veya yavaş bir süreçte ondan ayrılırlar.

Dünya hayatında mutluluk veya bedbahtlık operasyonunu tamamlamadan zayıf ve eksik bir şekilde bedenden ayrılan ruhların durumu, yüce Allah'ın buyruğuna kalmıştır. Sevap ve azapla cezalandırmaya ilişkin kanıtlar bunu öngörmektedir.

Bu, amel ve sonuçlarının kaçınılmazlığından kaynaklanan bir zorunluluktur. Çünkü göreceli ve uyduruk bağların sonunda gerçek ve varoluşsal bağlara dönüşmeleri gerekmektedir. Bu nükteyi ganimet bil.

Ayrıca, kesin olarak kanıtlanmıştır ki, varoluş açısından kemale ulaşmak, kemal, eksiklik, şiddet ve zaaf dereceleri oranında farklılık arz etmektedir. Buna, özellikle so-yut aydınlıkla ilgili olarak "teşvik" denir. Buna göre, kemal mertebesinin başlangıcına ve sonuna yakınlık ve uzaklık açısından ruhların değişik dereceleri vardır. İlerleme sürecinde veya başladığı noktaya yeniden dönme hareketinde de bu, böyledir.

Dolayısıyla bazı ruhlar diğer bazısına oranla daha üstün düzeydedirler. Bu, failî illetlerin ve feyiz araçlarının temel karakteristik özelliğidir.

Buna göre, peygamberlerin (selâm üzerlerine olsun) ruhları gibi, tam ve kâmil ruhlar, özellikle de kemal derecesinin en üst düzeyine ulaşanı, zayıf ruhların, kişilikleriyle uyuşmayan aşağılık ve bedbahtlık niteliklerini gidermede aracılık yaparak etkin rol oynarlar. İşte günahkârlara özgü şefaât budur.

SOSYOLOJİK AÇIDAN ŞEFAAT

Sosyoloji kurallarına göre, bir toplum ancak, aralarında otoritesi kabul edilmiş bir yasal sistem aracılığı ile hayatını koruyup varlığını sürdürebilir.

Bu sistem, toplumun durumuna göre biçimlenmeli, fertlerin amel ve işleri üzerinde otoriter bir konumda olmalıdır.

Ayrıca bu yasal sistem, mevcut koşulların elverdiği ölçüde toplumu oluşturan fertlerin karakterlerinden ve toplumun doğuştan getirdiği özelliklerinden kaynaklanmalıdır. Toplumu oluşturan katmanların her biri, sistemin kendi durumunu yansıtmaya ve toplumsal statüsüne uygunluğu oranında sistemin rehberliği altında yaşamını sürdürür. Böylece toplum son derece özenli ve duyarlı hareketle yol alır.

Bütün unsurların kaynaşması ve farklı unsurlarının olumlu etkileşimleri sonucu sosyal adalet gerçekleşir. Bu ise, toplumun maddî kalkınmasının ihtiyaç duyduğu maddî çıkar ve yararların yanı sıra, doğru sözlülük, ahde vefa ve hayırseverlik gibi toplumsal hayatın gerektirdiği manevî mükemmelliklere, güzel ve üstün ahlâka dayanır.

Konulmuş yasa ve hükümlerin itibarî olması nedeniyle de, ceza sistemi ile ilgili olarak başka kanunlar koymak suretiyle önceki kanun ve hükümlerin etkinliğini sağlamak gerekir. Toplumun kimi ihtiraslı fertlerinin, diğer fertlerin haklarını çiğnemelerini önlemek için böyle bir girişimde bulunmak bir zorunluluktur.

Bu yüzden, hükümet (hangi hükümet şekli olursa olsun) cezaî uygulamaları yürütme gücüne ve etkinliğine sahip olduğu oranda toplumsal gelişim süreci sekteye uğramaz, hedeflediği sonuca doğru yol alan birey, yolundan sapmaz. Hükümet zayıfladığı zaman, topluma kargaşa e-gemen olur. Toplum gelişim sürecinden sapar.

Dolayısıyla toplumun özüne yerleştirilmesi gereken öğretilerden biri, topluma ceza sisteminin telkini ve bireylere bu sisteme yönelik inancın aşılmasıdır. Dolayısıyla, aracılık, rüşvet ve toplum açısından ölümcül yıkımlara yol açan türlü dolaplarla, bir şekilde cezadan kurtulmanın, isyan ve muhalefetin sorumluluğundan sıyrılmanın mümkün olduğu şeklindeki bir anlayışın kafalardan silinmesi gerekir.

Bu yüzden, Hıristiyanlık dinindeki, Hz. Mesih'in bütün insanların günahlarına keffaret olmak üzere çarmıha gerildiği şeklindeki inanç sapması, bu dine yönelik en büyük eleştirilerden birine gerekçe oluşturmaktadır. Hıristiyanlar bu inanç sapmasına güvenerek kıyamet günü yargılanmaktan kurtulacaklarına inanmaktadırlar.

Bu hâliyle din, insanlık için bir yıkımdır. Medeniyeti geriye götürücü rol oynar. İnsanı vahşiliğe, barbarlığa, kan emiciliğe yöneltir. İnsanı geriletir. Nitekim Hıristiyanlık dinine yönelik eleştirilerden biri de, onun bu özelliğidir. İstatistikler en çok yalan söyleyen, başkalarına karşı adalet ilkesini en fazla çiğneyenlerin, dinlerine bağlı Hıristiyanlar olduğunu gösteriyor.

Bunun nedeni, onların dini inançlarının özünden kaynaklanan söz konusu anlayıştır. Kıyamet günü şefaât sonucu işledikleri cinayetlerden kurtulacaklarına inanmalarıdır. Bu yüzden başkalarına karşı işledikleri suçları, haksızlıkları önemsemezler.

Ama başkaları, onlar gibi fitrat dejenerasyonuna uğramadıkları için, karakterleri ve öz yaratılışlarının duyarlılığıyla insanlığa ve uygarlığa ters düşen şeylerin geriliğine, aykırılığına ve iğrençliğine hükmederler.

Hıristiyanların bu sapık anlayışları yüzünden bazı araştırmacılar, Kur'ân'da sözü edilen ve sünnette de tevatür düzeyinde rivayetlerle gerçekleşeceği vurgulanan şefaate ilgili olarak İslâm'da yer alan nasları yorumlama eğilimini göstermişlerdir. Ancak İslâm'da onların açıklamaya çalıştıkları gibi bir şefaate anlayışı söz konusu değildir. İslâm'daki şefaate anlayışı, onların iddia ettikleri gibi bir etkinliğe de sahip değildir.

Bu yüzden araştırmacılar, dinî bilgileri iyice araştırmalıdır, İslâm'ın toplumsal yapıya uyguladığı ilkeleri sağlıklı biçimde incelemelidirler. Sağlıklı bir toplum ve fa-ziletli bir uygarlık için, İslâm'ın öngördüğü ilke ve yasaların uygulanış biçimini etüt etmelidirler. O zaman vaat edilen şefaatin ne olduğunu, İslâm'ın getirdiği öğretiler arasında nasıl bir konum ve statüye sahip olduğunu öğrenirler.

Öncelikle şunu bilirler: Kur'ân-ı Kerim'de dile getirilen şefaatin özü şu gerçektir: Müminler kıyamet günü sonsuza dek ateşte kalmazlar. Ancak hoşnut kalınmış bir imana sahip ve hak bir dine mensup olarak Rablerinin huzuruna çıkmaları şarttır.

Bu, Kur'ân-ı Kerim'in şartlı olarak sunduğu bir vaattir. Ardından imanın; kalıcılığı açısından günahlar, özellikle büyük günahlar ve özellikle de bu günahların alışkanlık hâline getirilmesi gibi büyük bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu vurgulamaktadır.

Kısacası, mümin sürekli bir yok oluş uçurumunun kenarında bulunmaktadır. Kurtuluş ümidi ile yok oluş korkusu bundan kaynaklanır. Müminin ruhu ümit ve korku arasındaki bir denge çizgisinde yol alır. Kurtuluşu arzularak ve yok oluştan korkarak Rabbinde kulluk sunar. Tüm hayatı boyunca dengeli bir tutumla orta bir yol izler. Ne büsbütün ümitsizliğe ve ne de yanıltıcı ve tembelleştirici bir güven duygusuna kapılır.

İkincisi: İslâm dini maddî ve manevî nitelikli toplumsal yasalar koymuştur. Bu yasalar fert ve toplumun her türlü hareket ve davranışını kuşatıcı niteliktedir. Sonra koyduğu her yasa maddesi için uygun bir sorumluluk ve cezâi yükümlülük öngörmüştür. Diyet, had ve tazirden tu-tun toplumsal ayrıcalıklardan yoksun bırakmaya, kınamaya, yermeye ve takbih etmeye kadar birtakım cezalar koymuştur.

Sonra bu sistemini ayakta tutmak amacı ile ululemr (emir sahipleri) yönetiminin kurulmasını öngörmüştür. İyi-liği emretme ve kötülüğü yasaklama ilkesine dayalı olarak tam bir otoritenin kurulmasını gerektirmiştir. Sonra buna, dini davet ruhuyla canlılık kazandırmıştır.

Bu davetin mahiyeti, ahirette gerçekleşecek ceza ile korkutma ve sevapla da müjdelemedir. İslâm, böylece eği-tim sistemini dünya ve ahiret hayatına ilişkin ilkelerin bireylere aşılması esasına dayandırmıştır.

İslâm'ın, prensipleriyle yerleştirdiği anlayışı budur. Peygamber efendimiz (s.a.a) bunu getirmiş ve onun dö-ne-mi ile, onun dönemini izleyen dönemdeki pratik uygulama bunu doğrulamıştır.

Nihayet Emevî Saltanatı döneminde yöneticiler bu anlayışla oynamış, zorbalıkları ve hükümlerle oynamaları sonucu bu anlayışı tanınmaz hâle getirmişler. Emevîler bu-nunla da yetinmemiş şeriatın öngördüğü hadleri yürürlükten kaldırıp, dinsel siyaseti geçersiz kılmışlar ve bu sapma çizgisi günümüze kadar sürüp gelmiş.

Bunun sonucu olarak da batıda özgürlük bayrakları yükseltince batı medeniyeti, İslâm âlemine karşı kesin bir üstünlük sağladı. Müslümanlar arasında din namına, sadece bir yemek kabının dibindeki kırıntılar gibi bireysel uygulamalar kaldı.

Müslümanlar arasında yaygınlık kazanan dinsel siyasetin zayıflığı ve geri kalmışlık, Müslümanların üstün niteliklerini ve ayırıcı özelliklerini yitirmelerine, ahlak ve davranış biçimleri alanında kelimenin tam anlamıyla bir çöküş yaşamalarına, shevî arzuların ve eğlencelerin köreltici dünyasında kaybolmalarına, fuhuş ve kötü alışkanlıklara dalmalarına yol açtı.

Bunun sonucu dinin öngördüğü her yasağı çiğnemeye cüret ettiler, haramları tanımaz oldular. Herhangi bir dine mensup olmayanların bile tiksindiği iğrençlikleri işlediler. Dine karşı çıkan bir insanın bile aklına gelmeyecek bozulmalar bulaştı kimi dinî öğretilere.

Oysa dinin prensiplerinin tek ve değişmez amacı, insanın dünya ve ahiret mutluluğudur. Hiç kuşkusuz yardım Allah'tandır.

Sözü edilen istatistikler de, üzerlerinde güçlü bir otorite, içlerinde güçlü bir koruyucu bulunmayan dindar kesim ile, toplumsal eğitim ve öğretim almış, toplumsal çıkarlarını bilen dinsiz kesim üzerinde gerçekleştirildiği için bilimsel açıdan hiçbir değer ifade etmezler.

* * *